

**VAPAAEHTOISTYÖN TOIMINTAMALLIN KEHITTÄMINEN
SUOMEN SYÖPÄPOTILAAT RY: LLE**

Ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon opinnäytetyö

Visamäki, Social and Health Care Development and Management

Kevät, 2018

Tytti Natunen

Social and Health Care Development and Management
Visamäki

Tekijä	Tytti Natunen	Vuosi 2018
Työn nimi	Vapaaehtoistyön toimintamallin kehittäminen Suomen Syöpäpotilaat ry:lle	
Työn ohjaaja	Sari Miettinen	

TIIVISTELMÄ

Kehittämistyö toteutettiin Suomen Syöpäpotilaat ry:n (SSP) tilauksesta. SSP:llä ei ennestään ollut sosiaalisessa mediassa toimivien potilasverkostojen ulkopuolista vapaaehtoistoimintaa. Yhdistyksen toiminnanjohtaja Minna Anttonen koki kuitenkin, että SSP:n toimintaan tarvittaisiin vapaaehtoistyöntekijöitä, jotka muun muassa edustaisivat yhdistystä erilaisissa tilaisuuksissa, toimisivat kansainvälisen yhteistyön ja verkostotapahtumien parissa sekä kehittäisivät yhteistyötä alueellisten syöpäjärjestöjen kanssa. Näiden asiantuntija- ja verkostoitumisvapaaehtoisten lisäksi yhdistyksen potilasverkostoihin tarvittaisiin lisää virtuaalitoimijoita verkostojen aktiivisuuden lisäämiseksi. Vapaaehtoistyön aloittamiseksi suunniteltiin vapaaehtoistyön toimintamalli, jossa vapaaehtoistarjokkaan prosessi kuvataan kaaviona. Jokainen prosessin vaihe avataan toiminnan tueksi tehdystä sähköisessä käsikirjassa, jossa on myös yleistä keskeistä vapaaehtoistoimintaan liittyvää tietoa.

Vapaaehtoistyöntekijöiden motiivitekijät ovat keskeisessä asemassa niin toiminnan aloittamisessa kuin siihen sitoutumisessa. Ymmärrystä vapaaehtoistyöntekijöitä ohjaaviin motivaatioihin haettiin laatimalla systemaattinen kirjallisuuskatsaus. Katsaukseen valikoiduista seitsemästä ulkomaisesta ja neljästä suomalaisesta tutkimuksesta nousi esille useita eri motiivitekijöitä, joista kaikkiaan tärkeimpinä olivat altruistiset arvot; hyvän tekeminen ja toiselle antaminen. Kehittämistyön eteneminen sen suunnittelusta ja kirjallisuuskatsauksesta lopullisiin tuotoksiin kuvataan toimintatutkimukselle ominaisella sykli rakenteella, jossa keskeistä on toiminnan jatkuva reflektointi ja kehämäinen eteneminen. Kehittämistyön lopulliset tuotokset, sähköinen vapaaehtoistyön käsikirja ja rekrytoinnin helpottamiseksi suunniteltu yhteydenottolomake ovat opinnäytetyön liitteenä.

Avainsanat Vapaaehtoistyö, motivaatio, järjestö

Sivut 83 sivua, joista liitteitä 13 sivua

Social and Health Care Development and Management
Visamäki

Author	Tytti Natunen	Year 2018
Subject	Developing an Operating Model for Volunteers at the Finnish Cancer Patient Association	
Supervisor	Sari Miettinen	

ABSTRACT

The Finnish Cancer Patient Association (FCPA) commissioned this development work. Up until this point, the organization has functioned through the work of the persons administrating the patient networks on social media, and without the aid of other volunteers. Minna Anttonen, the Managing Director of the organization, felt the need however, to begin initiating a different kind of volunteer work program. Anttonen realized that there was a need for volunteers who could represent the FCPA in different types of occasions, work with international relations and patient networks, and develop collaboration with regional cancer associations. As part of this research project, a diagram of a Volunteering Model was designed to visually represent the process of a person wishing to become a volunteer for the organization. An eBook was then produced, to describe each stage of the process in more specific detail and includes general information about volunteer work.

Understanding the motivational factors of volunteers; their passions and commitment are at the heart of this development work. To investigate these motivational forces, a systematic literature review was compiled. The seven International and four Finnish researches that were explored in this review indicated that there are various motivation factors for individuals who wish to volunteer. The most important by far were: altruism; wishing to perform, acts of kindness and the desire to give to others.

The process of this development work, from the planning and literature review to designing the products, is presented as an action research-based cycle, where it is distinctive to constantly reflect on the work being done and proceed circularly. This development work produced: The Volunteering Model Diagram, the eBook and the Contact Form for Recruitment. These documents can be found in the appendix of this thesis.

Keywords Voluntary work, motivation, non-governmental organization

Pages 83 pages including appendices 13 pages

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	1
2	KEHITTÄMISTYÖN TIETOPERUSTA.....	2
2.1	Kehittämistoiminta.....	2
2.1.1	Kehittämistoiminnan näkökulmat.....	3
2.1.2	Tiedon tuottaminen kehittämistoiminnassa.....	4
2.1.3	Tutkimuksellinen kehittämistoiminta.....	4
2.2	Järjestötoiminta Suomessa.....	5
2.2.1	Järjestötoiminnan historia.....	6
2.2.2	Sosiaali- ja terveysalan järjestöt.....	7
2.2.3	Järjestöjen osuus palveluiden tuotossa.....	8
2.2.4	Suomalaisen järjestökentän erityispiirteitä.....	9
2.3	Kehittämistyön taustaorganisaatio.....	10
2.3.1	Syöpäjärjestöt.....	10
2.3.2	Suomen Syöpäpotilaat ry.....	11
2.3.3	Missio.....	11
2.3.4	Strategia.....	11
2.4	Vapaaehtoistyö.....	13
2.4.1	Vapaaehtoistyön merkitys yhteiskunnassa.....	15
2.4.2	Vapaaehtoistyön merkitys sen tekijälle.....	15
2.4.3	Vapaaehtoistyön tutkimus.....	16
2.4.4	Motivaatio vapaaehtoistyössä.....	17
2.4.5	Motivaation liittyviä teorioita.....	18
2.4.6	Vapaaehtoistyö järjestössä.....	21
2.5	Toimintatutkimus.....	22
2.5.1	Sykli.....	23
2.5.2	Spiraalimalli.....	24
2.6	Systemaattinen kirjallisuuskatsaus.....	24
3	KEHITTÄMISTYÖN TAVOITE JA TARKOITUS.....	25
4	KEHITTÄMISTYÖN TOTEUTUS.....	27
4.1	Ensimmäinen sykli: Kehittämistyön suunnittelu.....	28
4.1.1	Suunnittelu.....	28
4.1.2	Toiminnanjohtajan haastattelu ja SSP:n strategia.....	29
4.1.3	Reflektointi.....	30
4.1.4	Yhteenvedo.....	30
4.2	Toinen sykli: Systemaattinen kirjallisuuskatsaus.....	31
4.2.1	Suunnittelu ja rajaus.....	31
4.2.2	Kirjallisuushaku ja tutkimusten valinta.....	36
4.2.3	Tulokset.....	42
4.2.4	Reflektointi.....	52
4.2.5	Yhteenvedo.....	55
4.3	Kolmas sykli: Toimintamallin ja käsikirjan luominen.....	55
4.3.1	Suunnittelu.....	55

4.3.2	Toimintamalli ja käsikirja	56
4.3.3	Reflektointi	58
4.3.4	Yhteenveto	59
5	JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA	59
5.1	Arviointi	60
5.2	Luotettavuus	61
5.3	Jatkokehittämissuhteet.....	62
	LÄHTEET	63

Liitteet

Liite 1	SÄHKÖINEN YHTEYDENOTTOLOMAKE JA REKISTERISELOSTE
Liite 2	VAPAAEHTOISTYÖN KÄSIKIRJA

1 JOHDANTO

Muutosvalmius, osaamisen parantaminen, rohkeus uudistua, verkostoituminen, tiedotus ja markkinointi, yhteinen vaikuttaminen sekä luottamus ihmisiin ja paikalliseen osaamiseen ovat Harjun (2007, 18–23) mukaan lähivuosien tärkeimmät kehittämisteemat järjestötoiminnassa. Tämän opinnäytetyön aihe juontui Suomen Syöpäpotilaat ry:n halusta kehittää toimintaansa.

Suomen Syöpäpotilaat ry on potilasjärjestö, joka edustaa valtakunnallisesti kaikkia syöpäpotilasryhmiä. Sen merkittävimpänä tehtävänä on tukea aikuisten syöpäpotilaiden ja heidän läheistensä selviämistä, sekä vähentää syöpäsairauksista aiheutuvaa uhkaa ja haittoja yhteiskunnassa. (Suomen Syöpäpotilaat ry n.d.) Yhdistyksessä koettiin tarvetta toiminnan kehittämiseksi vapaaehtoistoiminnan aloittamisen muodossa.

Yhdistyksessä oli jo vertaishenkilöitä, jotka toimivat erilaisissa tehtävissä potilasverkostojen parissa, mutta yhdistyksen muun toiminnan tueksi tarvittiin toisenlaista vapaaehtoistoimintaa. Toivotut vapaaehtoiset työskentelisivät muun muassa SSP:n edustajina tapahtumissa ja edistäisivät yhteistyötä muiden syöpäjärjestöjen kanssa. Jotta vapaaehtoistyö saataisiin käynnistettyä yhdistyksessä, päätettiin opinnäytetyön fokuksiksi ottaa vapaaehtoistyön prosessin suunnittelu. Luotavan toimintamallin tulisi käsitellä koko vapaaehtoistyön prosessi, mutta tässä kehittämistyössä pääpaino on vapaaehtoisten rekrytoinnissa ja tavoitettavuuden hallinnassa. 2000-luvulla järjestöjen välinen kilpailu vapaaehtoisista ja heidän ajastaan on kiristynyt (Juote 2007, 51), joten rekrytoinnin houkuttavuuden sekä toimintaan sitouttamisen näkökulmien tulee korostua vapaaehtoistoiminnan suunnittelussa.

Yhtenä tärkeimpänä näkökulmana vapaaehtoistyön kehittämisessä on ymmärtää vapaaehtoisten motiiveja vapaaehtoistyön tekemiseen ja siihen sitoutumiseen (Moisset de Espanés, Villar, Urrutia & Serrat, 2015). Opinnäytetyön tutkimuksellinen ote näyttäytyy erityisesti vapaaehtoistyön motiivitekijöiden selvittämiseksi laaditun systemaattisen kirjallisuuskatsauksen kautta. Opinnäytetyön painotus on kuitenkin kehittämisessä määritellen näin opinnäytetyön toiminnalliseksi opinnäytetyöksi. Opinnäytetyötä voidaan siis pitää tutkimuksellisenä kehittämistoimintana, jossa tutkimusten tietoa sovelletaan kehitettävään kohteeseen (Toikko & Rantanen 2009, 19). Kehittämistyössä on pitkälti toimintatutkimuksellinen asetelma, kun työn edetessä oli toimintaa jatkuvasti uudelleenarvioitu ja tarvittaessa palattu takaisin aiempiin työvaiheisiin. Työn vaiheet kuvataan kronologisesti erillisistä sykleistä muodostuvan spiraalimallin kautta, jotta suunnittelun, havainnoinnin, toiminnan ja reflektoinnin vaiheita voidaan hahmottaa toimintatutkimuksellisen lähestymistavan mukaisesti (ks. Heikkinen 2007, 203).

2 KEHITTÄMISTYÖN TIETOPERUSTA

Luvussa käsitellään tämän kehittämistyön kannalta oleellisimpia käsitteitä. Aluksi tarkastellaan teoreettiselta kannalta itse kehittämistoimintaa, jolle koko opinnäytetyön tekeminen perustuu. Järjestöjen arvomaailmaa ymmärtämällä pystytään käsittämään syvällisemmin niiden tarpeita ja näin ollen löytämään keinoja vastata niihin. Yleisemmällä tasolla koko järjestötoimintaan ja sen erityispiirteisiin Suomessa sekä osana suomalaista yhteiskuntaa perehdytään kokonaiskuvan hahmottamiseksi. Kehittämistyön taustaorganisaatio Suomen Syöpäpotilaat ry esitellään lyhyesti, ja sen toiminta-ajatuksen ja strategiaan perehdytään tarkemmin. Vapaaehtoistyön käsite määritellään, ja sen erityispiirteet tämän kehittämistyön kannalta avataan. Erityishuomio annetaan vapaaehtoistyön motivaatiotutkimukselle ja -teorialle tämän muodostaessa perustan luvun 4.2 kirjallisuuskatsaukselle. Myös systemaattista kirjallisuuskatsausta menetelmänä avataan lyhyesti.

Kehittämistyön asetelmassa on runsaasti toimintatutkimuksellisia piirteitä. Vaikka kehittäminen ei itsessään täysin täytä toimintatutkimukselle asetettuja määritelmiä, perehdytään teoriaosuudessa kuitenkin soveltuville osin toimintatutkimukseen menetelmänä. Työn eteneminen vaiheittain voidaan kuvata toimintatutkimuksen syklin ja spiraalimallin kautta, joten nämä näkökulmat kuvataan ja niiden avulla, luvussa 4. Kehittämistyön toteutus, esitellään kehittämistyön toteutuneet vaiheet.

2.1 Kehittämistoiminta

Salonen (2013, 7) määrittelee kehittämistoiminnan yläkäsitteeksi kaikelle sellaiselle toiminnalle, työskentelylle ja kuvaukselle, jonka perusteella syntyy uusi asia. Kehittämistoiminta tähtää aina muutokseen; sen tavoitteena on jokin parempi tai tehokkaampi toimintatapa tai -rakenne. Lähtökohtana voi näin ollen olla nykyisen tilanteen ongelmat tai ajatus jostakin uudesta. (Toikko & Rantanen 2009, 16.) Kehittämistoiminnasta syntyy siis aina lopuksi tuotos, joka on mikä tahansa sellainen innovaatio, joka on aiempaa parempi tai kokonaan uusi. Tuotos voi olla esimerkiksi palvelu, opas, malli tai toimintatapa. (Salonen 2012, 25.)

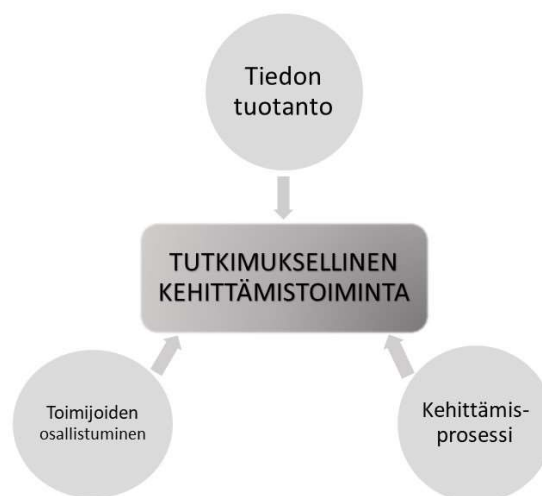
Keskeisenä elementtinä kehittämisessä voidaankin nähdä sen tavoitteellisuus. Kehittäminen on konkreettista toimintaa, jolla tähdätään jonkin selkeästi määritellyn tavoitteen saavuttamiseen. Kehittämiseen voi sisältyä sekä uusien ideoiden keksimistä, että niiden levittämistä ja vakiinnuttamista. Näin ollen kehittäminen on luonteeltaan ennen kaikkea käytännöllistä asioiden korjaamista, parantamista ja edistämistä. Toisaalta kehittäminen tähtää myös uuden taidon ja tiedon siirtoon; sillä tavoitellaan jotakin parempaa tai tehokkaampaa kuin aiemmat toimintarakenteet tai -tavat ovat olleet. Kehittämisen kohde voi vaihdella yksittäisistä ihmisistä työyhteisöihin, toimintaprosesseihin, organisaatioihin ja konkreettisiin

tuotteisiin. (Salonen 2013, 14–17.) Kehittämismenetelmiksi voidaan lukea muun muassa asiantuntijamenetelmät, kokeileva toiminta, kokoukset, arvioinnit ja kirjalliset menetelmät. Mitään menetelmää ei ole syytä pitää toista parempana. (Salonen 2012, 24.)

2.1.1 Kehittämistoiminnan näkökulmat

Kehittämistoiminnan ydin rakentuu kehittämisprosessin, toimijoiden osallisuuden ja tiedontuotannon näkökulmien avulla. Vaikka näkökulmat ovat toisistaan poikkeavia, määrittävät ne yhdessä käsitystä kehittämisestä. Kehittämisprosessin näkökulmasta kehittäminen etenee toiminnan perustelusta ja organisoinnista varsinaiseen toteutukseen ja edelleen arviointiin. Olennaista kuitenkin on, että toiminnan lähtökohdat on ensin määriteltävä. Toiminnan perustelussa tulee pystyä perustelemaan miksi jotakin pitää kehittää juuri nyt. Lähtökohtana on yleensä nykytilanteen ongelma tai visio tulevaisuudesta. Kehittämistoiminnan toteutuksen kannalta on eduksi perustella tavoite mahdollisimman konkreettisesti. (Toikko & Rantanen 2009, 9, 57.)

Toisaalta kehittämisprosessin kulkua joudutaan koko ajan korjaamaan ja suuntaamaan uudelleen, sillä toimintaa ei voida aina ennalta suunnitella. Toimijoiden osallisuuden näkökulmassa kehittämisessä sovitellaan näkemyksiä ja muodostetaan yhteistä ymmärrystä eri toimijoiden kanssa. Kehittäjä ei ota ulkopuolisen asiantuntijan roolia, vaan osallistuu konkreettiseen toimintaan ja pyrkii dialogiin toimijoiden kanssa. Tiedontuotannon näkökulma perustuu ajatukselle, että tutkiva työote ja tutkimukselliset asetelmat tuottavat kehittämiselle lisäarvoa. Tutkimuksellisuus myös edistää kehittämisprosessin tulosten käyttökelpoisuutta ja siirrettävyyttä. (Toikko & Rantanen 2009, 9–11.)

Kuva 1. Tutkimuksellisen kehittämisprosessin näkökulmat (Toikko & Rantanen 2009, 10)

2.1.2 Tiedon tuottaminen kehittämistoiminnassa

Kehittämistoiminnassa pyritään tuottamaan tietoa esimerkiksi siitä, voidaanko jotain tiettyä työmenetelmää pitää hyvänä. Tällöin etsitään näyttöä kehitettävän menetelmän käyttökelpoisuudesta. Tutkimukseen perustuvaa näyttöä pyritään yleensä luokittelemaan hierarkkisesti. Tutkimukseen perustuvan näytön lisäksi voidaan puhua myös niin sanotusta kokemukseen perustuvasta ammatillisesta näytöstä, jota ei luokitella tutkimustiedon hierarkian mukaan. Kokemukseen perustuva näyttö on käytännön kokemuksen kautta todettua vaikuttavuutta, joka perustuu kokemuksiin useista eri työtilanteista. Lisäksi kokemukseen perustuva näyttö voi olla palveluiden käyttäjien kokemusta toimintatavan vaikuttavuudesta. Kehittämistoiminnassa ollaan myös vahvasti sidoksissa hiljaiseen tietoon (tacit knowledge). Ammatillisella on käsitys jonkin toiminnan tuloksellisuudesta ja toimivuudesta, mutta hän ei välttämättä pysty määrittelemään mihin tämä tieto perustuu. Hiljainen tieto on sidoksissa tiettyihin sosiaalisiin konteksteihin, ja sitä hyödynnetään usein intuition varassa. Yleensä kehittämistoiminnassa syntyy ja hyödynnetään monenlaista tietoa. (Toikko & Rantanen 2009, 39–41.)

2.1.3 Tutkimuksellinen kehittämistoiminta

Tiedeyhteisöissä luokitellaan tiedontuotannon tavat yleisesti perustutkimukseen, soveltavaan tutkimukseen ja kehitystyöhön. Lähtökohtana on ajatus, että perustutkimus on kaiken lähtökohta, ja sen tuottamaa tietoa sovelletaan tai käytetään kehitystyön tukena. Tutkimuksellisen kehittämistoiminnan käsite voidaan nähdä väljänä yleiskäsitteenä, jolla kuvataan tutkimustoiminnan ja kehittämistoiminnan yhteyttä. Sen kysymyksenasettelut nousevat käytännön toiminnasta ja rakenteista. (Toikko & Rantanen 2009, 20–21.)

Tutkimuksellisen kehittämistoiminnan tulee perustua käsitteisiin, niiden määrittelyyn ja niiden käytön ymmärtämiseen osana kehittämistyötä. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta voi sisältää tutkimuksellisia elementtejä, mutta ne eroavat akateemisesta tieteen tekemisestä ja tutkimustyöstä. Tutkimuksen ensisijainen tavoite on uuden tiedon tuottaminen, joka puolestaan voi johtaa esimerkiksi kehittämiseen tai innovaatioihin. (Salonen 2013, 8–10.)

Salonen (2013, 22–23) kertoo kehittämistoiminnassa tiedonhankintamenetelmien olevankin pääasiassa samoja kuin tutkimusmenetelmät ovat tutkimuksessa, mutta niiden käyttö on joustavampaa kuin tutkimustyössä. Hän korostaa lisäksi, ettei erilaisia kehittämismenetelmiä voida määritellä paremmuusjärjestykseen. Toikko & Rantanen (2009, 19) mukaan kehittämistoiminnan ja tutkimuksen suhde voidaan hahmottaa niin, että kehittämisessä sovelletaan tutkimuksen tietoa. Tutkimus tuottaa uusia asioita ja uutta tietoa, joita kehittämistyössä sovelletaan käytäntöön.

2.2 Järjestötoiminta Suomessa

Suomalainen yhteiskuntakokonaisuus voidaan jakaa kolmeen päätoimintalohkoon; valtion johtamaan julkiseen sektoriin, yritysten muodostamaan yksityiseen sektoriin ja kolmanteen sektoriin eli kansalaisyhteiskuntaan. Kansalais- ja järjestötoiminta ovat luonnollinen osa kansalaisyhteiskuntaa kaikissa maissa (Harju n.d.), ja ne muodostavat suomalaisyhteiskunnan ytimen. Ihmisten omaehtoinen ja vapaasti järjestäytynyt kansalaistoiminta laajenee ja monipuolistuu jatkuvasti (Harju 2007, 16). Harjun (2005, 66) määritelmän mukaan kansalaisyhteiskunta sisältää vapaaehtoisen yhdistyskentän lisäksi poliittisen yhteiskunnan, sekä siihen liittyvät vaikuttamisen ja vallankäytön elementit.

Kansalaistoiminta voidaan määritellä ihmisen aktiiviseksi toiminnaksi itsestä ulospäin. Merkittävin osa kansalaistoiminnasta toteutuu kansalaisjärjestöissä. Siisiäisen (1996) määritelmän mukaan yhdistys tai järjestö on ”ihmisten yhteenliittymä, joka toteuttaa tiettyä yhteistä tavoitetta, arvoa tai intressiä” (Harju n.d.). Käsitettä *järjestö* voidaan käyttää kuvaamaan muun muassa rekisteröityjä yhdistyksiä, säätiöitä, liittoja ja keskusten nimikkeellä toimivia yleishyödyllisiä yhteisöjä. Järjestöt voivat myös organisoitua usealla eri tavalla, kuten paikallisyhdistyksinä, valtakunnallisina keskusjärjestöinä ja sairauskohtaisina erityisryhminä. (Dufva 2003, 14, 16.) Valtakunnallisilla liitoilla, aluejärjestöillä ja paikallisyhdistyksillä on myös usein kullakin hieman eri tehtäviä yhdistävän perusajatuksen lisäksi (Möttönen & Niemelä 2005, 59).

Juote (2007, 46–47, 51) jaottelee järjestöt niiden toimintaperiaatteiden mukaisesti kansalaisjärjestöihin, yhteiskunnallista palvelutehtävää tekeviin sekä kaupallista palvelua toteuttaviin järjestöihin. Kansalaisjärjestöillä tarkoitetaan ensisijaisesti niitä järjestöjä, joissa jäsenten omistajuus on vahva, eli heillä on mahdollisuus osallistua järjestön asioita koskevaan päätöksentekoon. Lisäksi kansalaisjärjestöissä toiminta keskittyy jäsenten tarpeiden ympärille, ja suuri osa järjestön toiminnasta ja tuloksista syntyy vapaaehtoisten toiminnan kautta. Yhteiskunnallistetut palvelujärjestöt puolestaan ovat ensisijaisesti olemassa ratkaistakseen jotain yhteiskunnallista ongelmaa. Tällöin rahoitus on pääosin yhteiskunnan varassa ja toimintamahdollisuuden perustuvat valtion tai kuntien toimeksiantoihin. Palkatut työntekijät ovat yleensä määräävässä roolissa, eivätkä vapaaehtoiset osallistu päätöksentekoon. Kaupallistetuissa palvelujärjestöissä toimintaa ohjaa markkinatalouden logiikka; ne tuottavat maksullisia palveluita ja niiden toiminta ohjautuu ostajien käyttäytymisen mukaan. Näiden kolmen edellä mainitun lisäksi omana ryhmänään voidaan nähdä edunvalvontajärjestöt, poliittiset järjestöt ja uskonnolliset järjestöt. Toimintaperiaatteiden määrittelyt kuvaavat kuitenkin järjestöjen ideaalityyppejä, mutta useassa järjestössä eri logiikat sekoittuvat.

Kirjallisuuden perusteella kolmannen sektorin toimintaan liittyviä termejä on määritely eri asiantuntijoiden toimesta hiukan vaihtelevasti. Tässä

opinnäytetyössä *kansalaisyhteiskuntaa* käytetään pääosin synonyymina kolmannelle sektorille, *kansalaistoimintaa* synonyymina yhdistys- ja järjestötoiminnalle, ja *järjestöä* yleiskäsitteenä edellisessä luvussa mainittuja erilaisia yhteisöjä tarkoitettaessa. Käsitteitä käytetään pääosin lähdetekstien kirjoittajien käyttämien termien mukaisesti.

2.2.1 Järjestötoiminnan historia

Vapaaehtoinen yhdistyksien kautta tapahtuva auttamistoiminta alkoi jo 1840-luvulla, kun Suomeen syntyivät ensimmäiset hyväntekeväisyisyhdistykset; rouvasväenyhdistykset. Näissä säätyläisnaiset saivat toteuttaa yhteiskunnallista avustustyötä ja vahvistaa omaa sosiaalista statustaan muun muassa hoitamalla turvattomia lapsia ja tukemalla köyhälistöperheiden lapsia. (Ruohonen 2003, 43–44.) Varsinaisesti kansalaisjärjestöjä alkoi kasvavain määrin syntyä 1800-luvun loppupuolella sääty-yhteiskunnan murroksessa, kun sen alimmat jäsenet alkoivat omaksua aktiivisen kansalaisen roolia. Yhteiskunnan rakennemuutos tuotti uudenlaisia tapoja toimia, ja joukkojärjestäytyminen alkoi. Säätyjen eriarvoisuussääntöjä purettiin ja sukupuolten välistä eriarvoisuutta vähennettiin. Ajatus ihmisten yhtäläisyydestä lain edessä sekä oikeudesta toimia asioiden muuttamiseksi alkoi vahvistua. Sivistyksen merkitys alkoi korostua ja aktiiviset kansalaiset perustivat yhdistyksiä, jotka muokkasivat ihmisten arvomaailmaa. Perustetut raittiusyhdistykset, naisyhdistykset, nuoriso- ja ompeluseurat loivat arvopohjaa aktiiviselle kansalaistoiminnalle ja olivat näin edelläkävijöitä nykyajan kansalaisaktivismille ja siten kansalaisjärjestöille. (Markkola 2005, 40–43.) Myös tietyt hyvinvointiyhteiskunnan mekanismit kuten koululaitos, julkinen terveydenhuolto sekä edustuksellinen demokratia juontavat syntynsä järjestötoiminnasta (Juote 2007, 50).

Kansalaisjärjestöjen historia noudattaa yhteiskunnallisia vaiheita, mutta niiden juuret ja toiminnan motivaatio ovat monimuotoisia. Osa järjestöistä on syntynyt, kun samassa ongelmallisessa tilanteessa elävät ihmiset ovat liittoutuneet keskenään, ja pystyneet näin tukemaan toisiaan ja ajamaan yhteisiä etuja. Toisaalta osa järjestöjä on saanut alkunsa yhteiskuntakriittisestä ja sen kääntöpuolesta, kun on alettu unelmoimaan paremmasta ja oikeudenmukaisemmasta maailmasta. Osalla järjestöistä nämä lähtökohdat luonnollisesti lomittuvat. (Ruohonen 2003, 43–45.) Kaikkiaan kansalaistoiminta muuttaa ympäröivää maailmaa, ja sopeutuu itse ulkoapäin tulevaan muutokseen (Harju 2007, 19).

Elämäntyylin yksilöityminen on synnyttänyt uudenlaisia järjestöjä, kuten suppeiden harrastus- ja intressipiirien yhdistyksiä. Näissä toimimisen motiivi voi olla itsekäs ja käsittää oman osaamisen kehittämistä, eikä niinkään kollektiivisen hyvän tuomista. Järjestökenttä onkin muuttunut niin, että urheilu- ja harrastusyhdistysten määrä on lisääntynyt ja vastaavasi poliittisideologisten yhdistysten määrä vähentynyt. (Möttönen & Niemelä 2005, 124–125.) Harjun (2007, 16) mukaan Suomessa perustetaan kuukausittain yli 200 uutta järjestöä tai yhdistystä.

2.2.2 Sosiaali- ja terveysalan järjestöt

1980-luvulla valtio pyrki kehittämään sosiaali- ja terveydenhuoltoa valtakunnallisten suunnitelmien avulla ja järjestöjen panos arvioitiin väheneväksi. Julkisen vallan kiinnostus ja tuki järjestöjä kohtaan heikkenivät, kunnes 1990-luvun alun lama nosti taas järjestöjen asemaa osana yhteiskuntaa. Keskustelu kolmannelta sektorilta alkoi saada näkyvää huomiota, ja järjestöjä koskeva tutkimus lisääntyi. (Niemelä 2003, 7–9.) Kolmas sektori alettiin nähdä työttömyyden lannistajana ja laman kouriin jääneiden sosiaalipalveluiden pelastajana (Ruohonen 2003, 46).

Möttönen & Niemelän (2005, 57, 59) mukaan sosiaali- tai terveysjärjestön syntyminen kertoo jonkin sosiaalisen tai terveydellisen ongelman ja siihen liittyvän ihmisryhmän olemassaolosta. Järjestön perustaminen siis ilmentää ongelman ja asettaa sille yleensä myös ratkaisutavoitteen. Järjestötoiminnan syntyminen edellytyksenä ovat kuitenkin aktiiviset vapaaehtoisuustoimijat (Dufva 2003, 17).

Konkreettisia järjestöjen tehtäväalueita ovat Dufvan (2003, 17) mukaan edunvalvonta, vapaaehtois- ja vertaistoiminnan järjestäminen, asiantuntijuus eli tutkimus- ja kehittämistoiminta, hyvinvointipalvelujen tuottaminen sekä kansainvälinen toiminta ja yhteistyö. Valtaosa Suomen sosiaali- ja terveysjärjestöistä toimii sekä asiantuntijan, vaikuttajan että palveluiden tuottajan roolissa (Ruohonen 2003, 52). Sosiaali- ja terveysjärjestöjen toimijoihin voidaan lukea kuuluvan muun muassa jäsenet, jäsenyhteisöt, vapaaehtoiset toimijat, vertaistukihenkilöt sekä palkattu henkilöstö. Valtakunnalliset keskusjärjestöt tukevat paikallisyhdistysten työtä muun muassa kouluttamalla henkilökuntaa, koordinoimalla tutkimuksia ja projekteja sekä tiedottamalla järjestöjä ja toimijoita ajankohtaisista asioista. Suomessa Sosiaali- ja terveysjärjestöjen yhteistyöyhdistys YTY ry toimii sosiaali- ja terveysjärjestöjen toimintaedellytysten parantamiseksi. Muita keskusjärjestöjä ovat esimerkiksi Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto ry, Terveyden edistämisen keskus ry ja Vanhustyön keskusliitto. (Dufva 2003, 14–16.)

Sosiaali- ja terveysalan järjestöillä on tärkeä osa etenkin niiden erityisryhmien huomioimisessa, joita virallinen palvelukoneisto ei palvele riittävästi. Järjestöt auttavat asianomaisia ja heidän läheisiään sairauden, vamman tai sosiaalisen ongelman ilmetessä. Ne helpottavat uuden elämäntilanteen kohtaamista, sen tuomiin muutoksiin sopeutumista ja vaikeuksien voittamista. Sosiaali- ja terveysalan järjestöt tarjoavatkin yleensä tiedon ja palvelun lisäksi materiaalia ja vertaistukea, joilla on merkittävä tehtävä identiteetin uudelleenrakennusprosessissa. (Möttönen & Niemelä 2005, 69–72.)

2.2.3 Järjestöjen osuus palveluiden tuotossa

Suomen hyvinvointiyhteiskunnassa on nousemassa avainasemaan kysymys, miten tulevaisuudessa voidaan turvata kansalaisten tarvitsemat palvelut. Kunta- ja palvelurakenteiden uudistamiseen on kohdistettu suuria odotuksia, kun samalla on tullut selväksi, että pelkästään julkisen hallinnon toimet eivät riitä. Eri toimijoiden välistä yhteistyötä on syytä lisätä, ja näin myös järjestöjen rooli palveluntuotannossa on kasvamassa. (Möttönen & Niemelä 2005, 206.) Muun muassa kunnat, kuntayhtymät, KELA, Valtiokonttori ja vakuutuslaitokset ostavat palveluja sosiaali- ja terveysjärjestöiltä (Dufva 2003, 24). 2000-luvun alussa yleishyödylliset järjestöt tuottivat kuntien sosiaalihuollon palvelutuotannosta noin 17 prosenttia, joskin terveydenhuollossa järjestöjen palveluntuottajarooli oli huomattavasti pienempi (Murto 2003, 66). Stakesin tekemän selvityksen mukaan Sosiaali- ja terveysalan järjestöjen palveluksessa työskenteli vuoden 2000 lopussa noin 32 000 henkilöä, mikä on 11 prosenttia koko alalla toimivasta työvoimasta (Dufva 2003, 19).

Järjestöillä on siis merkittävä rooli hyvinvoinnin edistämässä ja yhteiskunnallisen hyödyn tuottamisessa (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2013), ja kolmas sektori täydentääkin merkittävästi julkisen järjestelmän toimintaa (Salmi 2014). Osa kunnista voi jopa haluta marginaaliryhmien palveluiden tuottajaksi nimenomaan järjestön, koska pienen asiakaskunnan ja erityisosaamisen asteen vuoksi sen ei ole itse tarkoituksenmukaista tuottaa palveluita (Murto 2003, 70). Vaikka järjestöjen nähdään kuuluvan nimenomaan kolmanteen sektoriin, eivät ne ole valtiosta riippumattomia, vaan valtio luo kehyksen niiden toiminnalle. Toisaalta aktiivinen kansalaisjärjestökenttä myös vaikuttaa osiltaan demokraattisen ja moniarvoisen yhteiskunnan rakentumiseen. (Särkelä 2003, 94–95.)

Möttönen ja Niemelä (2005, 102–104, 121, 208) mukaan hyvinvointipolitiikassa on käyty muutoksia, joiden kautta kunnan ja järjestöjen suhde on muuttunut. Aiemman hierarkkisen tai markkinakeskeisen politiikan sijaan kunnan ja järjestöjen yhteistyössä on alettu käyttämään myös verkostoperiaatteelle rakentuvaa politiikkaa. Tässä toimintapolitiikassa järjestöillä on kolme osa-aluetta. Ensimmäisenä tehtävänä ovat omien jäsenten etujen ajaminen ja aktiviteettien järjestäminen heille. Toisena tehtävänä on palveluiden tuottamistehtävä. Kolmas tehtävä, jota voidaan pitää uutena, nyky-yhteiskunnan edellyttämänä tehtävänä, on toimiminen sellaisissa toimintaverkostoissa, jotka ovat keskeisessä asemassa paikallisessa hyvinvointipolitiikassa. Tällöin yhteistyön merkitys kunnan ja järjestön välillä korostuu, ja molempien toimijoiden näkökulmat tulee otettua huomioon. Tämä verkostoperiaate korostaa myös kunnan toimintojen ja järjestöjen tasa-arvoisuutta, omina toimijoinaan. Käytännössä kuntien ja järjestöjen yhteistoimintasuhteisiin liittyy kuitenkin edelleen monenlaisia ja osin ristiriitaisiakin kysymyksiä ja järjestöt ovat kunnan poliittishallinnollisen järjestelmän näkökulmasta sekä vastavoima että voimavara. Kuntien ja järjestöjen yhteistyön ja vuorovaikutuksen kehittäminen vaatiikin molempien

tahojen puolelta aktiivisia toimenpiteitä ja uudenlaisia toimintatapoja hyvinvointipalvelujärjestelmän kehittämiseksi.

2.2.4 Suomalaisen järjestökentän erityispiirteitä

Suomen järjestökenttä on edelleen hajanainen ja epäyhtenäinen, ja eri järjestöjen väleillä voi olla jännitteitä ja ne saattavat tehdä päällekkäistä työtä. Osassa järjestöistä toiminta on muodostunut täysin vapaaehtoisuuteen perustuvien yhteisöjen kautta ja toisaalta on myös järjestöjä, joissa työskentelee valtakunnan huippuosajia. (Möttönen & Niemelä 2005, 160, 166.)

Julkisen vallan ja kansalaisjärjestöjen yhteistoiminnassa Suomessa voidaan nähdä kansallisia piirteitä, jotka ovat kansainvälisesti ainutlaatuisia. Eri organisaatioiden toiminnat lomittuvat ja kansalaiset toimivat aktiivisesti sekä kunnallisissa tehtävissä että järjestötyössä. Kansalaiset usein valitsevatkin itselleen useita toiminta-areenoita. Sosiaali- ja terveysjärjestöt osallistuvat valtiovallan neuvottelukuntien ja työryhmien työskentelyyn aktiivisemmin kuin muut järjestöryhmät. (Niemelä 2003, 9.) Moniin EU:n jäsenmaihin verrattuina suomalaiset järjestöt omaavat hyvät yhteiskuntasuhteet ja ovat valtionhallinnon näkökulmasta hyviä keskustelukumppaneita ja osallistujia. Useat järjestöjen tuottamat kannanotot ja linjaukset ovat tarjonneet merkittävää pohjaa myös hallituksen päätöksille. (Särkelä 2003, 98.) Harvinaisiksi, joskaan ei täysin ainutlaatuisiksi, piirteiksi suomalaisessa kansalaistoiminnassa voidaan Harjun (2007, 17) mukaan nimetä muun muassa yhdistyslaki, yleisavustusperiaate, verovapaudet sekä toiminnan tukeminen rahapeliyhtiöiden voittovaroista.

Kansainvälinen yhteistyö on noussut osaksi järjestöjen toimintaa sekä valtakunnallisella että paikallisyhdistystasolla (Dufva 2003, 17). Merkittävin askel Suomen järjestökentän kansainvälistymisessä on ollut Suomen liittyminen Euroopan unioniin vuonna 1995. Kansainvälisissä verkostoissa toimiminen antaa tietoa ja taitoa myös kansalliseen vaikuttamiseen. Toisaalta kansainvälisiin tai EU:n hallinnoimiin asioihin vaikuttaminen tapahtuu usein vaikuttamalla ensisijaisesti omaan hallitukseen ja sen linjauksiin. (Särkelä 2003, 97–98.) Kansainvälistymisen positiivisten seurauksien kääntöpuolena Harju (2007, 16) kritisoi kuitenkin EU:hun liittymisen ja kansainvälistymisen seurauksena Suomessakin yleistyneitä kohdennettuja ja projektirahoituksia. Nämä antavat avustuksen myöntäjälle enemmän vaikutusmahdollisuuksia kuin yleisavustuskäytäntö. Harjun mukaan tämä uhkaa vaarantaa järjestötoiminnan autonomisuuden ja omaehtoisuuden, ja sitä kautta kansalais- ja järjestötoiminnan kukoistaminen.

2.3 Kehittämistyön taustaorganisaatio

Syöpä on yleisnimitys suurelle joukolle erilaisia sairauksia. Suomessa elää yli 260 000 ihmistä, jotka ovat elämänsä jossain vaiheessa sairastuneet syöpään. Vuosittain todetaan noin 30 000 uutta syöpätapausta, ja etenkin väestön ikääntyminen lisää potilaiden määrää. Noin joka kolmas suomalainen sairastuu jossakin elämänsä vaiheessa syöpään. Yhä useampi kuitenkin paranee syövästä syöpähoitojen jatkuvasti kehittyessä. Potilasjärjestöt antavat tietoa ja tukea syöpään sairastuneille sekä heidän läheisilleen. Syöpäyhdistysten toimipisteitä on eri puolilla Suomea, ja niiden tarjoamat palvelut vaihtelevat. (Syöpäjärjestöt n.d.a.)

2.3.1 Syöpäjärjestöt

Suomen Syöpäyhdistykseen kuuluu 12 rekisteröityä alueellista syöpäyhdistystä ja kuusi rekisteröityä valtakunnallista potilasjärjestöä. Jäsenjärjestöt ovat itsenäisiä organisaatioita, jotka noudattavat Syöpäjärjestöjen yhteisesti sopimia arvoja ja toimintaperiaatteita. Alueelliset syöpäyhdistykset kattavat koko Suomen, ja niiden toiminta on muotoutunut alueellisten erityispiirteiden ja tarpeiden mukaan. Alueellisilla yhdistyksillä on paikallisosastoja ja kerhoja, jotka vastaavat paikallisesta toiminnasta. Jäsenyhdistysten toimintaa johtavat toiminnanjohtajat tai toimitusjohtajat. (Syöpäjärjestöt n.d.b)

Kuva 2. Syöpäjärjestöjen organisaatiokaavio (Syöpäjärjestöt n.d.b)

2.3.2 Suomen Syöpäpotilaat ry

Suomen Syöpäpotilaat - Cancerpatienterna i Finland ry (SSP) on yksi Syöpäjärjestöihin kuuluvista kuudesta valtakunnallisesta potilasjärjestyksestä. Sen tehtävänä on tukea aikuisten syöpäpotilaiden ja heidän läheistensä selviämistä. SSP on toiminut vuodesta 1971. Se edustaa kaikkia syöpäpotilasryhmiä koko maan laajuisesti. Toiminnassaan SSP noudattaakin Suomen Syöpäyhdistyksen missiota, arvoja ja yleisiä strategisia linjauksia. (Suomen Syöpäpotilaat ry n.d.) Merkittävin Syöpäjärjestöjen yhteinen visio ”hyvä elämä ilman syöpää ja syövästä huolimatta” on osa Syöpäjärjestöjen yhteistä tavoitetta; syövän voittamista. Visiota toteuttaessaan erottuu SSP erityisesti potilaiden näkökulmaan ja tarpeisiin perehtyneenä asiantuntijana. (Suomen Syöpäpotilaat ry 2016.)

Luvussa 2.2 esitellyn järjestöjen toimintaperiaatteeseen perustuva jaon mukaisesti SSP:n voidaan nähdä olevan yhteiskunnallistettu palvelujärjestö, jonka toiminnasta merkittävä osuus keskittyy edunvalvontaan. Sillä ei ole jäsenmaksutuottoja, eikä toiminta ole jäsenperusteista. Yhdistyksen rahoitus koostuu muun muassa potilasoppaiden myynnistä sekä lääketieteellisuuden, Raha-automaattiyhdistyksen sekä Syöpäsäätiön tuista ja avustuksista. (Suomen Syöpäpotilaat ry 2016.)

2.3.3 Missio

SSP määrittelee omaksi missiokseen vähentää syöpäsairauksista aiheutuvaa uhkaa ja haittoja yhteiskunnassa, sekä turvata syöpäpotilaille ja heidän läheisilleen paras mahdollinen tuki hoidon ja kuntoutumisen aikana. Yhdistys noudattaa toiminnassaan ”Potilas keskiöön”-periaatetta, joka korostaa potilaiden yksilöllisten tarpeiden ja vaikutusmahdollisuuksien huomioimista. Periaate ohjaa palvelujen kehittämistä ja SSP:n näkökulmaa potilaiden edunvalvonnassa. (Suomen Syöpäpotilaat ry n.d.) Potilaiden itsemääräämisoikeuden kunnioittaminen ja riittävän, oikea-alaisen, luotettavan ja ymmärrettävän tiedon tarjoaminen korostuvat. Syövän hoidon kehittyessä nopeasti myös sen hoitokustannukset kasvavat. Samalla alueellisen ja potilaskohtaisen tasa-arvoisuuden, sekä potilaiden oikeuksien merkitys kasvaa. SSP pyrkii toiminnallaan tukemaan tätä tasa-arvoisuutta ja potilaiden oikeuksia. (Suomen Syöpäpotilaat ry 2016.)

2.3.4 Strategia

SSP:n strategiset linjaukset keskittyvät potilasviestintään ja vertaisuuteen, edunvalvontaan sekä järjestötyön kehittämiseen. Potilasviestinnän tarkoituksena on antaa syöpään sairastuneille sekä heidän läheisilleen ajantasaista tietoa syövästä ja sairastumisen vaikutuksista heidän elämäänsä. Runkona potilasviestinnässä ovat potilasoppaat, yhdistyksen verkkosivut, median palvelu sekä vertaisverkoston viestintä. Viestintä on laadukasta, ajankohtaista, helposti saavutettavaa ja helposti omaksuttavaa.

Viestinnässä käytetään monipuolisesti eri kanavia, ja sähköiseen viestintään ja sosiaaliseen mediaan panostetaan unohtamatta kuitenkin niiden ulkopuolella olevien asiakkaiden tarpeita. Oleellista on, ettei syöpäpotilas joudu selviämään yksin, vaan hänellä on mahdollisuus saada itselleen sopimaksi kokemansa vertaisuuden ja vertaistuen muotoja. (Suomen Syöpäpotilaat ry 2016.)

Vertaistukihenkilöt ovat niitä vapaaehtoisia toimijoita, jotka ovat esimerkiksi itse kokeneet jonkin sairauden ja parantuneet siitä (Dufva 2003, 16). Vertaistuella tarkoitetaan yleisesti yhteisten kokemusten jakamista. Vertaistoiminta perustuu kahden henkilön tai ryhmän kesken käytyyn kokemuksen ja kokemustiedon hyödyntämiseen ja jakamiseen. Arvopohjana vertaistoiminnassa on tasa-arvoisuus, avoimuus ja toisen kunnioittaminen. Vertaistoiminnan merkitys on suurimmillaan, kun elämäntilanne muuten poikkeaa merkittävästi lähiympäristön tilanteesta. Tuen avulla elämäntilanteesta ja niihin liittyvästä stressistä on helpompi selviytyä. Vertaistoiminta soveltuu hyvin järjestöille, jotka voivat tarjota helposti saavutettavan foorumin kokoamalla samankaltaisessa elämäntilanteessa olevia ihmisiä. (Kuuskoski 2003, 30–33.) Virtuaalivertaisryhmien määrä on kasvanut merkittävästi 2000-luvulla, mutta niiden merkitys on muiden vertaisryhmien kaltainen; niissä kohtaavat aikaisemmin kohtaamattomat tarpeet. Ne mahdollistavat anonyymien vertaistuen, eikä niihin osallistuminen rajoitu esimerkiksi välimatkojen, sairauden tai ajankäytön vuoksi kuten kasvokkain tapahtuvassa vertaistoiminnassa. (Nylund 2005, 201.) SSP:n syöpäkohtaiset potilasverkostot tuottavat ajankohtaista tietoa ja toimivat foorumeina vertaisuudelle. Ne ovat kaikille avoimia, ja niiden avulla turvataan tiedon saanti ja vertaisyhteydet myös pienille potilasryhmille koko maan kattavasti. Verkostojen jäsenten yhteydenpito tapahtuu sosiaalisen median kautta sekä valtakunnallisissa ja paikallisissa tapahtumissa. (Suomen Syöpäpotilaat ry 2016.)

Edunvalvonta on aktiivista muuttamista kohti parempaa, yhteistyötä tehden. Järjestöjen tehtävänä on nähdä meneillään olevat muutokset ja löytää paikkansa niissä, sekä tukea oikeudenmukaista ja tasa-arvoista yhteiskuntaa. Järjestöjen tehtävinä on osin myös kyseenalaistaa julkista valtaa ja näin reagoida epäkohtiin. Osa järjestöistä on ottanut riveihinsä koulutettuja lakimiehiä valvomaan jäsenkentän etuuksia. Esimerkiksi monet lait ovat sanamuodoiltaan sellaisia, että maallikon on niitä vaikea ymmärtää. Juristit voivatkin olla suureksi avuksi potilaiden etuuksien selvittelyssä. (Lahti 2003, 86–89.) SSP:llä ei kuitenkaan ainakaan vielä ole toiminnassaan lakimiehiä.

Kansalaisten tunne ja kokemusmaailma unohdetaan helposti suurissa palveluntuotannon muutosprojekteissa. Järjestöissä on merkittävä tehtävä toimia näissä yhteisöllisyyden ja kansalaisyhteiskunnan näkemyksen esille tuojina. (Möttönen & Niemelä 2005, 207.) SSP toimii aktiivisesti aloitteiden ja lausuntojen antajana syöpäpotilaiden aseman ja hyvinvoinnin parantamiseksi. Se tekee kiinteää yhteistyötä muiden syöpäjärjestöjen ja

valtakunnallisten sosiaali- ja terveysalan järjestöjen kanssa. Syöpään sairastuneiden mielipiteitä ja kokemuksia kootaan potilasverkostojen kautta, ja välitetään poliittisille päättäjille ja alan viranomaisille. SSP tarjoaa aloitteellisesti ideoita ja asiantuntija-apua alan yhteisissä kehittämishankkeissa niin Syöpäjärjestöjen sisällä kuin yhteistyössä koko sosiaali- ja terveysalan järjestöjen ja viranomaisten kanssa. Tavoitteena on tehostaa yhteistyötä Syöpäjärjestöjen maakunnallisten ja paikallisten syöpäyhdistysten kanssa, sekä luoda toimivia yhteyksiä viranomaisiin ja eri tason poliittisiin päättäjiin. Myös potilaan aseman ja oikeuksien edistämistä koskevaa tavoiteohjelmaa ollaan laatimassa. (Suomen Syöpäpotilaat ry 2016.)

Järjestötyön kehittämisen näkökulmasta SSP toteuttaa hyvää hallintatapaa ja henkilöstöpolitiikkaa taaten näin järjestölle talouden ja toiminnan tasapainon. Henkilöstön järjestelmällinen koulutus parantaa työn laatua ja vaikuttavuutta. Rahoituksen turvaamiseksi toiminnassa pyritään avoimuuteen, joustavuuteen ja luotettaviin toimintatapoihin. Arvioitaessa työn tuoksellisuutta otetaan huomioon sen vaikuttavuus mahdollisimman laajaan syöpäpotilasjoukkoon. SSP seuraa syöpäalan kansainvälistä kehitystä ja osallistuu kansainväliseen syöpäpotilastoimintaan valtakunnallisten potilasverkostojen kautta. (Suomen Syöpäpotilaat ry 2016.)

2.4 Vapaaehtoistyö

Sanalla vapaaehtoistyö on useita eri merkityksiä, ja nimitykset läheisten käsitteiden ympärillä vaihtelevat. Yleensä käsite vapaaehtoistyö nähdään yksilöiden tai ryhmien konkreettisena toimintana, ja vapaaehtoistoiminta tätä toimintaa organisoivien järjestöjen toimenä. Ilman toiminnan organisoimisen näkökulmaa sisältyisi vapaaehtoistyöhön esimerkiksi yksilön toiminta omaisen auttamisessa. Vapaaehtoistyö on siis sosiaaliyhteiskunnallista toimintaa, jonka vastakohtana on valtion ja muiden julkisten viranomaisten toiminta. (Koskiahho 2001, 15–16.)

Suomessa vapaaehtoistoiminta on syntynyt perinteisen yhteisöllisyyden sisällä, kun kaupunki- ja agraariyhteisössä naapurit alkoivat auttaa toisiaan useamman ihmisen työpanosta vaativissa töissä. Apua tarvitsevaa auttoivat sukulaiset, naapurit tai koko kyläyhteisö. Myös huolenpito toisia ihmisiä kohtaan kuului tähän naapuriapuun. Vapaaehtoistoiminta on toki laajentunut alkuaajoistaan, mutta useat syntyneet käytänteet ovat edelleen kantavia. Toisaalta vapaaehtoistyö keskittyy nykyisin enemmän oman elämän viihtyvyyden ja mahdollisuuksien alueelle. Vapaaehtoisena työskennellään pääosin yhdistyksissä ja järjestöissä itselle tärkeään asiaan liittyvän työn parissa. (Harju 2005, 73–75.)

Vuonna 2009 tehdyn ajankäyttötutkimuksen mukaan Suomessa vapaaehtoistyöhön osallistuminen on kansainvälisesti verrattuna korkealla tasolla ja vapaaehtoistyöhön osallistutaan yhtä aktiivisesti kuin 10 vuotta sitten. 10 vuotta täyttäneestä väestöstä 29 prosenttia oli osallistunut vapaaehtoistoimintaan viimeisen neljän viikon aikana ja 39 prosenttia viimeisen 12

kuukauden aikana. Eniten vapaaehtoistyötä tekivät 45-64 vuotiaat. Aiempaan, vuonna 1999 tehtyyn tutkimukseen verrattuna 65 vuotta täyttäneiden osallistuminen vapaaehtoistyöhön oli lisääntynyt, kun taas 10-24 vuotiaiden vähentynyt. Eniten vapaaehtoistyötä tehdään urheiluseuroissa ja liikuntakerhoissa. Korkeammin koulutetut tekevät enemmän vapaaehtoistyötä kuin matalammin koulutetut. Naiset osallistuvat muun muassa sosiaali- ja terveysjärjestöjen, uskonnollisten yhdistysten, maa- ja kotitalousalojen neuvontajärjestöihin sekä koulun ja päiväkodin vanhempaintoimintaan. Miesten vapaaehtoistoiminta sen sijaan keskittyy urheiluseurojen ja liikuntakerhojen, asuinalueyhdistysten, kylätoimikuntien ja taloyhtiöiden, luonto- ja ympäristöyhdistysten sekä erilaisten harrastusjärjestöjen vapaaehtoistyöhön. (Suomen virallinen tilasto (SVT) 2011.)

Ammattiavun tapaan vapaaehtoistyö tähtää avun antamiseen ja ongelmien ratkaisemiseen (Valtakunnallinen sosiaali- ja terveysalan eettinen neuvottelukunta ETENE 2014, 5–7). Välittäminen ja jakaminen (caring and sharing), kuten myös heikommista huolehtiminen ja toisten tukeminen on kuitenkin kautta aikojen ollut olennainen osa inhimillistä käyttäytymistä. Vapaaehtoistyö on kuitenkin kulttuurisidonnaista, ja sen muoto ja painotus vaihtelevat samankin kulttuurin sisällä historian eri vaiheissa. (Ruohonen 2003, 40–41.)

Vapaaehtoistyö myös muuttuu jatkuvasti yhteiskunnan muuttuessa, ja toisaalta myös muuttaa itse yhteiskuntaa (Nylund & Yeung 2005, 14). Monet auttamisen muodot, jotka on aloitettu vapaaehtoistoimintana, on myöhemmin säädetty yhteiskunnallisiksi velvoitteiksi (Valtakunnallinen sosiaali- ja terveysalan eettinen neuvottelukunta ETENE 2014, 2; Ruohonen 2003, 45). Vapaaehtoistoiminta voidaan jaotella neljään eri osa-alueeseen, joita ovat filantropia ja hyväntekeväisyys, keskinäinen vaikuttaminen ja vertaistuki, edunvalvonta ja vaikuttaminen, sekä osallisuus (Ruohonen 2003, 43).

Motiivit ryhtyä vapaaehtoistoimintaan vaihtelevat ihmisestä riippuen. Osalle merkittävimpänä innoittajana toimii halu auttaa lähimmäistä tai lievittää kärsimystä, yksinäisyyttä ja syrjäytymistä. Joitakin motivoi tahto kehittyä ja kasvaa ihmisenä tai säilyttää työelämästä peräisin oleva elämänrytmi. Moni kokee tärkeäksi mahdollisuuden vaikuttaa johonkin tai yksinkertaisesti haluaa tyydyttää omaa toimimisen tarvettaan. Usein kuitenkin eri motiivit yhdistyvät vapaaehtoisen ajattelussa, ja ne voivat myös muuttaa muotoaan toiminnan aikana. (Valtakunnallinen sosiaali- ja terveysalan eettinen neuvottelukunta ETENE 2014, 5.)

Vapaaehtoistyön motiivitekijöihin perehdytään tarkemmin luvussa 2.6, jossa kirjallisuuskatsauksen avulla on tutkittu vapaaehtoistyön motivaatioita niin kansainvälisellä kuin kotimaisella tasolla.

2.4.1 Vapaaehtoistyön merkitys yhteiskunnassa

Vapaaehtoistyö vaikuttaa usealla saralla ihmisten elämässä, työssä ja vapaa-ajalla (Marjovuori 2014, 14). Mykkänen-Hännisen (2007, 6) mukaan vapaaehtoistyöllä voidaan nähdä olevan kaksi yhteiskunnallista tehtävää; tuoda hyvinvointiyhteiskunnan palvelujärjestelmään lisäresursseja, sekä tarjota osallistumismahdollisuuksia kansalaisille. Harjun (2005, 69) mielestä osallistuminen tuo osallisuutta, kokemisen, kuulumisen ja mukanaolon tunnetta. Tehdessään työtä, harrastaessaan, vaikuttaessaan ja osallistuessaan ihminen kokee olevansa osa omaa yhteisöään ja suomalaista yhteiskuntaa. Sosiaalisena olentona ihminen haluaa kokea osallisuutta; se on yksi ihmisenä olemisen tunnuspiirteistä ja hyvän elämän perusedellytyksistä. Vapaaehtoistyö on yksi merkityksellisimmistä tavoista tuottaa tällaista osallistumista ja osallisuutta.

Vapaaehtoistyö on korvaamaton apu yhteiskunnalle, ja siihen osallistuminen osallistuvan demokratian konkreettinen ilmentymä. Paikalliset toimijat saavat vapaaehtoistoiminnan kautta lisää vaikutusmahdollisuuksia, mikä voi aluetasolla myös vahvistaa alueellista identiteettiä. Kansallisella tasolla tällainen vaikutusmahdollisuuksien lisääminen voi muuttaa kansalaisen suhdetta valtioon, ja lisätä heidän panostaan yhteisön puolesta. (Euroopan parlamentti 2008.) Myös Sorriin (2005, 126) mukaan viime vuosikymmeninä yhteiskunnan taloudellisten voimavarojen niukkuus ja kansalaisjärjestöjen merkitys yhteiskunnallisen toiminnan ja mielipiteen ilmaisun kanavana ovat johtaneet vapaaehtoistoiminnan ilmiön korostumiseen.

Vapaaehtoistyö täydentää merkittävästi sosiaali- ja terveydenhuollon tarjoamia palveluja. Sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöiden lakisääteisiä viranomaistehtäviä ei luonnollisestikaan voida siirtää muille. Nykyisin sosiaali- ja terveydenhuollon alalla vapaaehtoistoiminta kuitenkin pitää sisällään monia erilaisia tehtäviä. Julkisten palveluiden riittämättömyydellä voidaankin perustella ainakin osa vapaaehtoistyön tarpeesta. Toisaalta ammatillisen toiminnan tehoa ja vaikuttavuutta voidaan usein parantaa liittämällä vapaaehtoisten panos osaksi sitä, jolloin vapaaehtoisille osoitetut tehtävät eivät korvaa ammattilaisen työtä mutta täydentävät sitä. (Valtakunnallinen sosiaali- ja terveysalan eettinen neuvottelukunta ETENE 2014, 3–5, 9.)

2.4.2 Vapaaehtoistyön merkitys sen tekijälle

Vapaaehtoistyössä korostuu tekemisen omaehtoisuus. Työn tekijä saa itse valita mieluisimman tehtävän, ja voi lopettaa toiminnan, kun haluaa. Ihmisten motiivit auttamiseen ovat kuitenkin moninaisia, joskin auttaja saa auttamisesta itse enemmän irti, jos hän ei odota palkkiota tai tunnustusta. Keskeistä kuitenkin on, että auttaminen ja vapaaehtoistyö kytkeytyvät ihmisen arvomaailmaan ja tämän oikeana pitämään asioihin. (Ojanen 2001, 104–105).

Vapaaehtoistyöstä voi olla työntekijän näkökulmasta monenlaista hyötyä myös ammatillisesti. Se voi opettaa monia työelämässä arvostettuja taitoja. Toisaalta se voi antaa mahdollisuuden tarkastella vakiintuneita ajatusmalleja ja toimintatapoja erilaisesta näkökulmasta, ja syventää oman ammattialan tietämystä. Vapaaehtoistyön taloudellisiin arvoihin perustamaton luonne opettaa näkemään työn tekemisen eri kannalta, kuin mihin yleensä palkallisessa työelämässä on totuttu. (Ropo & Eriksson 2001, 51–52.)

Muutokset perhe-elämässä, kuten eläkkeelle siirtyminen tai lasten lähtö kotoa tuovat tilaa tehdä vapaaehtoistyötä (Sorri 2005, 137). Mykkänen-Hänninen (2007, 6) korostaakin etenkin työttömien ja eläkeläisten sekä heikommin työelämään sijoittuvien mielenterveys- ja päihdekuntoutujien vapaaehtoistyöstä saamaa merkitystä. Sorrin (2005, 137) mukaan vapaaehtoisuus voi olla eräänlainen työelämän korvike tarjotessaan tekemisen mahdollisuutta ja antaessaan tunteen yhteisöön kuulumisesta. Toisaalta vapaaehtoisuus voi tarjota eläköityneelle kokonaan uudenlaisia mahdollisuuksia tehdä jotain, mitä ei aiemmin ole tehnyt. Myös Euroopan parlamentin (2008) mukaan vapaaehtoistyön avulla yhteiskunnan haavoittuvimmat ryhmät pystyvät osallistumaan aktiivisesti yhteiskunnan toimintaan, ja hankkimiensa taitojen avulla hankkiutua palkkatyöhön tai koulutukseen. Vapaaehtoistyö on tärkeä väline työllistyvyyden edistämiseksi, joskaan sitä tule käyttää vaihtoehtoisena työllistämistoimenpiteenä.

2.4.3 Vapaaehtoistyön tutkimus

Vaikka vapaaehtoistyö on ilmiönä suuri ja siitä löytyy muuta kirjallisuutta, on sen varsinainen tutkimus vielä suhteellisen nuorta. Viimeisimmän kahdenkymmenen vuoden aikana vapaaehtoistyö on noussut yhdeksi keskeisimmistä yhteiskunnallisista aiheista, mutta tutkimuksia suomalaisesta vapaaehtoistyöstä on kuitenkin edelleen vähän. Vapaaehtoistyön kehittäminen edellyttää kuitenkin sen merkityksen syvällistä ymmärtämistä. Vapaaehtoistyön tutkimustraditiot ovat luonteeltaan poikkitieteellisiä, ja se voidaan nähdä tutkimuskohteena niin sosiaalipsykologiassa, teologiassa, sosiologiassa, psykologiassa ja useissa muissa tieteenaloissa. Koko tutkimuskentän hahmottaminen on näin ollen lähes mahdoton tehtävä. (Marjovuo 2014, 14, 17.)

Vapaaehtoistyön tutkimuskohteina voivat olla muun muassa auttamisen halu, sosiaalinen tuki, sitoutuminen, organisaatioon liittyvät seikat tai mielihyvä, mutta selkeästi eniten tutkimuksia on tehty vapaaehtoistyön motivaatioista. Tutkimusmetodeina on ollut sekä laadullisia että määrällisiä menetelmiä. (Chacón, Gutiérrez, Sauto, Vecina & Pérez 2017, 306.)

Vapaaehtoistyön motiivien tarkastelu on sekä Suomessa että muualla maailmassa kuitenkin painottunut pitkälti määrällisiin tutkimusmenetelmiin ja kyselylomakkeiden käyttöön (Yeung 2007, 153). Nylund & Yeungin (2005, 22–23) mielestä tämänhetkisten vapaaehtoistoiminnan

tutkimusten metodit ovatkin ”hämmentäviä”. Heidän mukaansa ainoastaan määrällistä tutkimusta ja kyselylomakkeita hyödyntämällä tutkijat määrittelevät itse etukäteen mikä on keskeisintä vapaaehtoistyössä, eivätkä tutkittavat itse pääse vaikuttamaan kysymyksiin. Vapaaehtoistyötä on myös vaikeaa kuvata ja analysoida perinteisen tutkimuksen tavoin, ja kokemuksellisuus olisikin tärkeää saada näkyvämpään osaan tutkimustuloksissa. Sorrin (2005, 126) mukaan taas vapaaehtoistyötä käsitellään usein pääasiassa sen yhteiskunnallisen merkityksen näkökulmasta sekä taloudellisiin seikkoihin keskittyen, vaikka sen luonteen ymmärtämiseksi olennaista tarkastella mitä merkityksiä toiminnalla on vapaaehtoistyötä tekeville yksilölle.

Yeung (2005, 83–84, 88) korostaa vapaaehtoistyön tutkimuksessa nimenomaan motivaatiotutkimuksen tärkeyttä. Motivaatiotutkimus käsittelee tahtomisen ja tekemisen suhdetta muun muassa kokemiseen, tuntemiseen ja tietämiseen. Henkilökohtainen motivaatio on vapaaehtoistyön toteutumisen ja jatkuvuuden ydinasia. Vapaaehtoistoiminnan ydinpiirteet; vapaaehtoisuus, joustavuus ja riippumattomuus, ovat vahvuksiensa lisäksi myös riskejä toiminnan jatkamiselle. Motivaatiotutkimus on vaativa tutkimusalue, ja sitä voidaan lähestyä useiden eri tieteenalojen näkökulmasta, joskin suurin osa tutkimuksista löytyy psykologian alalta. Koska vapaaehtoistyön motiiveihin vaikuttavat useat eri tekijät joita tulee tarkastella nimenomaan yksilön kokemusten ja merkitysten näkökulmasta, olisi tutkimusmetodina hyödynnettävä aineistolähteistä ja fenomenologista otetta. Sorri (2005, 131, 139) kertoo myös Jakobin (1993) kannasta kapealaisesti käsiteltävään motiivitutkimukseen, jossa motiivit jäävät liian irrallisiksi ja vaille yhteyttä tutkittavan elämäntilanteisiin. Näin tullaan tarkastelleeksi liiaksi yksittäisten tilanteiden poikkileikkauksia eikä niitä kehityskulkuja, joita vapaaehtoisuudessa tapahtuu. Jakob korostaakin, että tutkimus tulisi aina tehdä osana elämäkerrallisia prosesseja, ja aineiston olisi oltava vapaaehtoisten elämäkertakertomuksia. Lisäksi Sorrin oman näkemys mukaan tutkimus tulisi suunnata enemmän siihen, miten vapaaehtoisuus tulee yksilöiden omaksi voiman ja merkityksellisyyden lähteeksi, ja tätä tietoa tulisi hyödyntää vapaaehtoisten rekrytoinnissa ja perehdytyksessä.

2.4.4 Motivaatio vapaaehtoistyössä

Motivaatiot ovat kaiken perusta vapaaehtoistyössä (Yeung 2005, 83). Motivaatio voidaan määritellä tilaksi, joka ohjaa yksilöä käyttäytymään tietyllä tavalla jotain päämäärää kohti. Motiivit, kuten tarpeet, halut ja vietit ohjaavat motivaatioita. Motivaatiot määrittelevät pitkälti, kuinka paljon yksilö on valmis tekemään suorittaakseen motivaation kohteena olevan tehtävän. Mitä voimakkaampi motivaatio on, sitä todennäköisemmin tehtävän eteen ollaan valmiita tekemään työtä. (Ruohotie 1998, 36–37, 54, ks. myös Yeung 2005, 84.) Useat tutkimukset ovat osoittaneet motivaatioiden olevan merkittävin tekijä vapaaehtoistyön aloittamisessa ja siihen sitoutumisessa (Chacón ym. 2017, 306). *Motiivi* ja *motivaatio* -sanojen käytön

osittaisen päällekkyyden ja kielestä riippuvien variaatioiden vuoksi käytetään tässä kehittämistyössä jäljempänä sanoja motiivi, motivaatio sekä motiivi- ja motivaatiotekijä toistensa synonyymeina, yleensä alkuperäisen lähdetekstin mukaisesti.

Auttamisen halu on tiukasti yhteydessä empatiaan, jonka kehittyminen on jo lapsena opittu ihmisen luontoon kuuluva ominaisuus (Ojanen 2001, 104). Empaattista, toisen huomioon ottavaa käyttäytymistä voidaan kutsua altruismiksi. Altruismiin voidaan nähdä sisältävän sekä asenteita että tekoja, ja se on pohjimmiltaan yhteistoiminnan pohja. Yhteistoiminta taas edistää puolestaan auttamishaluja ja -arvoja. (Pessi & Saari 2008, 15, 20, 52). Altruismista vapaaehtoistyön merkittävänä motivaatiotekijänä on useita eri näkemyksiä. Osa tutkijoista onkin sitä mieltä, että on erehdys pitää vapaaehtoisia pohjimmiltaan altruisteina, sillä vapaaehtoiset näkevät toiminnan ennemmin ei-altruistisena ja välineellisenä. Useimmiten vapaaehtoistoiminnan motiivit on kuitenkin kuvattu altruismiin ja egoismin sekoituksena ja sisäkkäisyytenä. Hustinx & Lammertyn (2003) mukaan kuitenkin vapaaehtoistyö näyttää olevan läpikäymässä merkittävää muutosta, jossa altruismiin sijaan motiivit vapaaehtoistyöhön nousevat henkilön omista henkilökohtaisista tarpeista ja kiinnostuksen kohteista. (Yeung 2005, 88–89.) Harju (2007, 13) nostaa esille muun muassa ihmisten itsensä toteuttamisen tarpeen, tarpeen saada jotain palkkatyön vastapainoksi, sekä tarpeen kuulua johonkin yhteisöön. Vapaaehtoistoiminta on omiaan mahdollistamaan tämänkaltaisten tarpeiden toteuttamisen. Peterson (2004) näkee myös vapaaehtoistyön tekijän iän olevan merkittävä motiivien määrittelijä. Siinä missä iäkkäämmät vapaaehtoiset motivoituvat sosiaalisesta vastuusta, ovat nuoremmat kiinnostuneita nimenomaan vapaaehtoistyöstä saatavasta tunnustuksesta. (Shields 2009.)

Asgharin (2015) mielestä kuitenkin yleinen, vallalla oleva näkemys vapaaehtoistyön motiiveista sisältää altruistisen ja humanitaarisen välittämisen toisista, halun auttaa, halun tyydyttää omia tarpeitaan sekä sitoutumisen siitä riippuvaiseen järjestykseen. Asghar kuitenkin korostaa, että yhä useampi tutkimus osoittaa, ettei vapaaehtoisten motivaatiotekijöiden löytämiselle ole löydettävissä yksinkertaista vastausta.

2.4.5 Motivaation liittyviä teorioita

Historian aikana käsitys motiiveista on muuttunut useasti, ja samalla on myös kehitetty useita erilaisia motivaatioteorioita (Yeung 2005, 84–86), joista esitellään tässä muutama. Myös useat ihmisen psykososiaalisuutta muuten kuin motivaatioiden pohjalta tarkastelevat teoriat käsittelevät myös motivaatioihin vaikuttavia tekijöitä, joten myös näitä teorioita on esitelty. Luvun 4.2 kirjallisuuskatsauksen tutkimuksissa on hyödynnetty näitä teorioita.

Vapaaehtoistyön motiiveihin vaikuttavat sekä ihmisen omat, sisäsyntyiset tekijät, että ulkopuoliset ympäristön vaikutteet. Suunnitelmallisen

käyttäytymisen teorian (Theory of Planned Behaviour) mallin on osoitettu olevan paikkansapitävä usealla eri alalla, ja sitä on hyödynnetty myös vapaaehtoistyön tutkimuksessa. Sen mukaan halu auttaa syntyy kolmen eri tekijän; asenteiden, subjektiivisten normien sekä koetun käyttäytymisen kontrollin (perceived behavioural control; henkilön käsitys siitä, kuinka helppoa tai vaikeaa on toteuttaa tietynlaista käytöstä) yhteisvaikutuksena. Jokaiseen näistä kolmesta tekijästä taas vaikuttavat henkilön omat uskomukset ja näkemykset niistä. (Brayley, Obst, White, Lewis, Warburton & Spencer 2014, 149–151.)

Itseohjautuvuusteorian (self-determination theory, SDT) mukaan motivaatiot voidaan jakaa sisäisiin ja ulkoiisiin motivaatioihin. Sisäisessä motivaatiossa yksilö aktivoituu itsenäisesti toimimaan haluamallaan, usein itseään hyödyttävällä tavalla. Ulkoinen motivaatio taas on reaktiivisempaa ja siinä tekeminen ja toimiminen nähdään välineenä jonkun ulkoisen päämäärään saavuttamiselle. Teorian mukaan ihmisen motivaatioiden ymmärtämiseksi on otettava huomioon luontaiset psykologiset tarpeet. Kolme psykologista perustarvetta ovat omaehtoisuus, kyvykkyys ja yhteisöllisyys. Jokaisen näistä perustarpeista tulisi siis täytyä, jotta ihmisen sisäiset motivaatiot voivat aktivoitua ja saada ihmisen toimimaan. Teoriassa keskeistä on ajatus ihmisestä aktiivisena toimijana, joka toimillaan pyrkii toteuttamaan itseään ja pääsemään kohti valitsemiaan päämääriä. (Deci & Ryan 2000, 227–232.)

Sosioemotionaalinen valintateoria (Socioemotional selectivity theory, SST) on vuonna 1999 Carstensenin, Isaacowitzin ja Charlesin kehittämä ikään-tymiseen liittyviä päämääriä, ja sitä kautta motivaatioita, arvioiva teoria. Sen mukaan ihmisiä ohjaavat läpi elämän samat sosioemotionaaliset tarpeet kuten uusien asioiden etsiminen, itsensä tarpeelliseksi kokeminen ja elämänkatsomuksen laajentaminen. Ihmisen ikääntyessä hänen tietoisuutensa jäljellä olevasta elinajasta kasvaa, ja myös elämän arvottaminen muuttuu. Kun nuorempana motivaatioita ohjaavat tulevaisuuden tavoitteet ja itsensä kehittäminen, ikääntyessä nykyhetken emotionaaliset tarpeet, kuten ajankäyttö rakkaidensa kanssa tai vapaaehtoistyön tekeminen, korostuvat. Myös tunnekeskeinen ajattelumaailma korostuu aiemman ongelmanratkaisukeskeisen tyylin sijasta. Ihmisen kronologinen ikä ei varsinaisesti ole näitä motivaatioita ja ajattelumalleja ohjaava tekijä, vaan hänen käsityksensä jäljellä olevasta ajasta (esimerkkinä vakavasti sairaat nuoret). (Löckenhoff & Carstensen 2004, 1395–1396.)

Clary ja Snider (1991) ovat kehittäneet Funktionaalisen motivaatioteorian (Functional Motivation Theory, FMT), joka on yksi johdonmukaisimmista, maailmanlaajuisesti käytetyimmistä ja eniten empiiristä näyttöä keränneistä vapaaehtoistyön motivaatiotekijöiden tutkimiseen sovellettavista teorioista. Teoria esittää kuusi motiivitekijää, jotka kuvaavat vapaaehtoisten motivaatioiden koostumista. Nämä tekijät ja niiden näyttäytyminen vapaaehtoista ohjaavassa toiminnassa ovat:

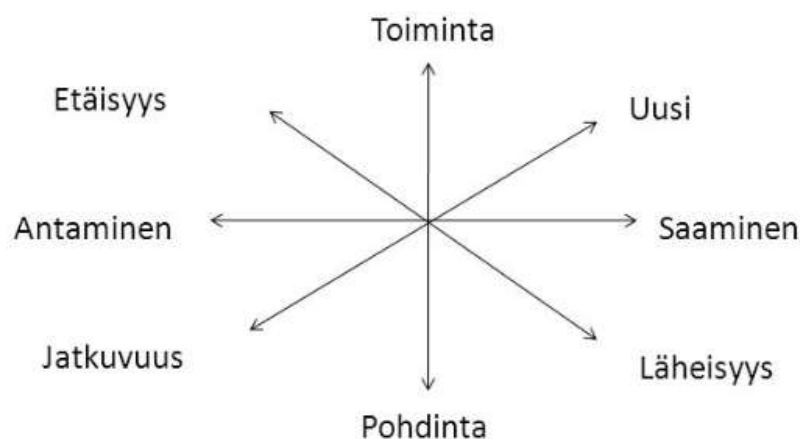
1. *Arvot* (values); altruistisia ja humanitaarisia tekoja vaativien mahdollisuuksien etsiminen
2. *Ymmärrys* (understanding); uusien, tosielämään sovellettavien taitojen oppimisen halu
3. *Sosiaalisuus* (social); halu vahvistaa sosiaalisia suhteita ja sitoutua yleisesti arvostettuun toimintaan
4. *Kehittyminen* (enhancement); halu persoonalliseen kasvuun ja halu kohottaa itsetuntoa
5. *Ura* (career); halu saavuttaa kokemuksia työelämässä ja kehittyä ammatillisesti
6. *Turvallisuus* (protection) halu voittaa negatiiviset tunteet ja paeta henkilökohtaisia ongelmia. (mm. Asghar 2015, ks. myös Yeung 2005, 88.)

Funktionaalinen lähestyminen motivaatioon esittää, että yksilölliset persoonalliset ja sosiaaliset tavoitteet syntyvät niistä syvimmistä psykologisista tekijöistä, jotka ovat peräisin asenteista ja käsityksistä. Käytännössä teoriaa on pidetty merkittävänä, koska sen avulla voidaan saada ihmisiä kiinnostumaan vapaaehtoistyön tekemisestä tarjoamalla heille oikeanlaisia psykologisia motivaattoreita. Funktionaalisen motivaation ja useiden muiden teorioiden sekä tutkimusten pohjalta Clay ja Snider kehittivät vuonna 1992 Volunteer Functions Inventory (VFI)- työkalun. VFI on sovellettavissa usealle eri kohderyhmälle, ja sitä on käytetty myös mittaamaan erilaisia kulttuurillisia aspektoja vapaaehtoistyön motivaatioissa. Kansainvälisesti sen reliabiliteetti ja validiteetti on arvioitu korkeiksi. Lomakkeessa on 30 asiakohtaa, viisi kustakin edellä mainituista FMT:n motiivitekijästä. Jokaisessa asiakohdassa esitettyyn väittämään on vastattava asteikolla 1-7 (Likert-scale), jossa arvolla yksi, ei asialla ole merkitystä, ja arvolla seitsemän merkitys on suuri. (Asghar 2015; Chacón ym.2017.)

Suomalaisessa vapaaehtoistyötä käsittelevässä kirjallisuudessa on usein esitelty Anne Birgitta Yeungin (myöhemmissä julkaisuissaan Pessi) timanttimalli. Mallia on hyödynnetty myös kahdessa tämän kehittämistyön kirjallisuuskatsauksen tutkimuksista luvussa 4.2.3. Yeung (2005, 104–108) on rakentanut eri motiiviteorioiden pohjalta tekemänsä haastattelututkimuksen tulosten mukaisen vapaaehtoistyön motivaatioita kuvaavan kahdeksankulmaisen timanttimallin. Yeung on esitellyt mallin alun perin vuonna 2004 valmistuneessa väitöskirjassaan. Haastatteluissa hän löysi yhteensä 767 vapaaehtoisuuden motivaatioelementtiä, jotka hän jakoi neljään eri ulottuvuuteen. Jokaisella eri ulottuvuudella on oma metaulottuvuutensa; itseä kohti ja itsestä pois päin (akselin päät). Jokainen 767 elementistä voidaan siis sijoittaa johonkin kohtaan jonkun ulottuvuuden akselia tai jollekin akselille ulottuvuudesta toiseen (ei kuvassa). Timanttimalli ei kuitenkaan muodosta eri motiivien välisiä arvoasetelmia eikä kuvaa yksittäisen vapaaehtoisen kokemuksia, vaan siis nimenomaan vapaaehtoistyön motivaatioiden ilmiöitä itsessään.

Mallin ideana on, että moninaista vapaaehtoistoimintaa voidaan hahmottaa vastinparien kanssa. Parit ovat jatkumojia, eikä toinen ääripää sulje toista pois. Usein molemmat motivaation ulottuvuudet esiintyvätkin yhdessä toiminnan arjessa. Motivaatioiden muuttuessa vapaaehtoinen ikään kuin vaeltaa koordinaattien eri puolella; itsestä ulospäin *toiminnan, kontaktien, uusien* asioiden ja *antamisen* näkökulmista, ja itseä kohti *pohdinnan, etäisyyden, tuttujen teemojen jatkuvuuden* ja *saamisen* kautta. (Pessi & Oravasaari 2010, 155–156).

Tutkimusten pohjalta Pessi & Oravasaari (2010, 156–158) esittävät ulottuvuuksiin liitettyjen motivaatiotekijöiden esimerkkejä. *Pohdinnallisuus* voi liittyä esimerkiksi toiminnan arvoihin, roolimalleihin, omaan henkiseen kasvuun ja omien vaikeiden asioiden läpikäymiseen. *Toiminnallisuudessa* korostuva vapaa-ajan tekeminen ja ylimääräinen aika. Uusien ihmisten tapaaminen, ryhmää kuuluminen ja vuorovaikutus ovat esimerkkejä *läheisyyden* motivaatioulottuvuudessa, kun taas *etäisyys* voi liittyä ”oman jutun” etsimiseen suhteessa omaan lähipiiriin, toiminnan joustavuuteen ja epäbyrokraattisuuteen. *Uuden etsinnässä* vapaaehtoisella korostuvat uuden teeman kiinnostavuus, työn vastapainoisuus tai uuden oppiminen, jat-

kuvuudessa esimerkiksi aihepiirin tuttuus, aiemman mukavat kokemukset, palkkatyön jatko ja oman hyvinvoinnin ylläpito. *Saamisen* motivaatioulottuvuus voi liittyä itsensä toteuttamiseen, omaan hyvinvointiin, toiminnan palkitsevuuteen tai työkokemusten saamiseen. *Antamisessa* motivaatiot nousevat halusta auttaa, toiveesta auttamiseen leviämiseen, vastavuoroisuudesta ja halusta jakaa omia elämäkokemuksia.

Kuva 3. Yeungin timanttimalli (2005, 107)

2.4.6 Vapaaehtoistyö järjestössä

Vapaaehtoistoiminnan järjestäminen järjestössä edellyttää useimmiten ammatillista tukea. Ammatillista panosta edellyttävät yleensä niin vapaaehtoisten rekrytointi, koulutus, työnohjaustyyppiset tapaamiset kuin

palkitseminen (Ruohonen 2003, 52). Vapaaehtoisten valitsemisen kriteerit ja kouluttaminen, sekä riittävä työn tuki ja ohjaus on suunniteltava tarkoin. Vapaaehtoistyön käyttömahdollisuuksia arvioitaessa on huomioitava myös mahdolliset riskit. (Mykkänen-Hänninen 2007, 10, 13). Pessi ja Oravasaari (2010, 168) tarkentavat, ettei vapaaehtoistoiminnalle välttämättä tarvitse laati järjestön varsinaisen strategian lisäksi omaa strategiaa, vaan olennaista on, että vapaaehtoistoiminta suunnitellaan ja kytketään osaksi järjestön kokonaisstrategiaa.

Vapaaehtoistyötä tarjoavan järjestön on tärkeää kyetä tarjoamaan toiminnassaan persoonallinen, arvoja esille tuova toimintatapa. Edullista toiminnalle olisi, jos toimintatavoissa voitaisiin huomioida vapaaehtoisen omat intressit ja mahdollisuudet, kuten sitoutuminen. (Pessi & Saari 2008, 89.) Yhä useammat vapaaehtoiset toimivat elämäntilanteidensa mukaan yhden järjestön sijasta useassa eri järjestössä, ja näin vapaaehtoisuus on muuttunut projektinomaiseksi. Järjestön näkökulmasta vapaaehtoisten tiuha vaihtuminen aiheuttaa perinteen katkeamisia ja keskustelun katkoksellisuutta. (Juote 2007, 51–52.)

Myös Yeung (2007, 153, 155) korostaa sitoutumisen merkitystä yhtä tärkeänä seikkana kuin vapaaehtoistyöhön ryhtymistä. Vapaaehtoistyöhön sitoutumista voidaan tarkastella sitoutumisena vapaaehtoisten ryhmään, sitoutumisena potilaaseen tai asiakkaaseen, sitoutumisena ideologiaan, tai sitoutumisena organisaatioon.

Yeungin (2007, 163–164) mukaan vapaaehtoistyöhön sitouttamisessa on syytä hyödyntää motivaatiojohtamisen keinoja. Hän esittelee Leskelän (2002) neljä motivaatiojohtamisen periaatetta:

1. Yksilön motivaatiotekijät huomioidaan korostetusti. On tärkeää, että tehtävät ja niihin sopivat ihmiset yhdistetään oikealla tavalla.
2. Luonne-eroista voidaan keskustella avoimesti. Ihmiset ovat luonnostaan kiinnostuneet eri asioista, ja yhteisöissä näistä eroista on syytä aika ajoin keskustella.
3. Rakennetaan luovuudelle suotuisa ilmapiiri. Ihmiset ovat luovimmillaan kokiessaan, että heihin luotetaan ja heitä arvostetaan.
4. Johtaminen on osallistavaa, kannustavaa ja innostava. Periaatteena on ”Esimies saa olla työhön osallistuva johtaja ja organisaation jäsen saa olla johtamiseen osallistuva työntekijä”.

Jokainen toiminnan vaihe on ratkaiseva, ja myös mahdollinen vapaaehtoistyön toiminnan lopettamisen murroskohta. Vapaaehtoistyöntekijät tarvitsevat sitouttamista ja tukea kaikissa toiminnan vaiheissa.

2.5 Toimintatutkimus

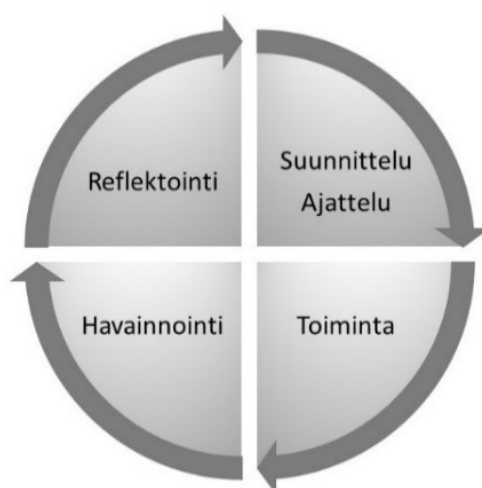
Toimintatutkimus (action research) on Kurt Lewinin (1951) teorioiden pohjalta kehittynyt suuntaus, joka korostaa todellisuuden muuttamista osana tutkimusprosessia. Tutkimustavan ideana on saada aikaan muutoksia sosiaalisessa todellisuudessa, mutta myös samalla tutkia näitä muutoksia.

Sen tiedontuotannon tapaa voidaan luonnehtia prosessimaiseksi. Toimintatutkimuksellista tutkimusprosessia ei kuitenkaan voida tarkoin ennalta suunnitella, vaan kehittämisprosessin aikaiset havainnot ohjaavat sen etenemistä. (Toikko & Rantanen 2009, 29–30.)

Toimintatutkimus ei siis ole varsinaisesti tutkimusmenetelmä, vaan pikemminkin tutkimusstrateginen lähestymistapa, jossa voidaan käyttää väliin erilaisia tutkimusmenetelmiä. Tyypillistä toimintatutkimukselle on, että toiminta ja tutkimus tapahtuvat samanaikaisesti ja pyrkimyksenä on saavuttaa välitöntä ja käytännöllistä hyötyä tutkimuksesta. Toimintatutkimus on kuitenkin laaja tutkimusperinne, jonka sisältä löytyy useanlaisia painotuksia. (Heikkinen 2007, 196, 209.)

2.5.1 Sykli

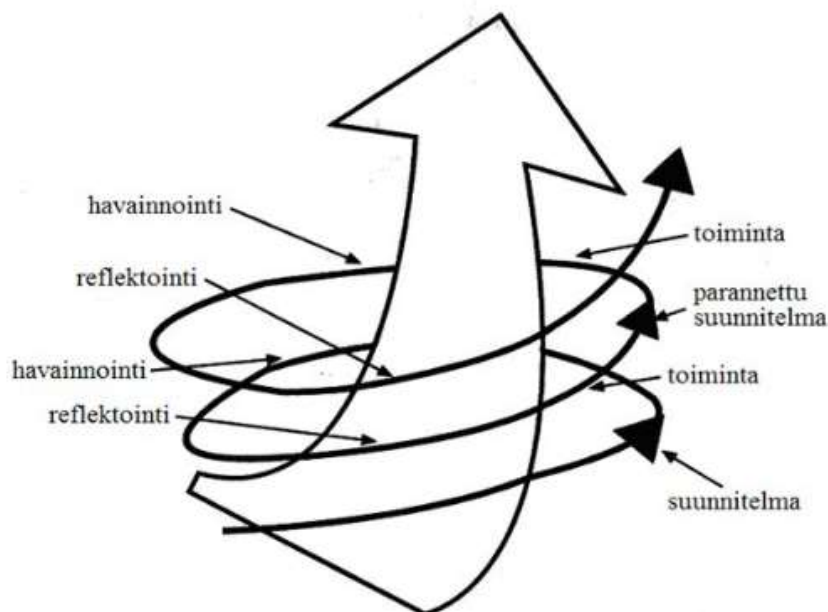
Toimintatutkimuksen prosessi poikkeaa perinteisestä tutkimusprosessista. Sen lähtökohtana voi olla arjessa havaittu ongelma, jota ryhdytään kehittämään. Tutkimus alkaa jotakin yksityiskohtaa pohtimalla ja toimintaa reflektoiden, ja nämä vievät tutkijaa edelleen laajempiin ja yleisempiin kysymyksiin. Varsinkin uuden toimintatavan kehittäminen vaatii ajatustyötä ja keskustelua. Myöhemmin toiminnan painopiste on arvioinnissa. Toimintatutkimus voidaan hahmottaa syklinä, johon kuuluu konstruoivia; uutta rakentavia ja tulevaisuuteen suuntaavia, sekä rekonstruoivia vaiheita; joissa painopiste on uudelleenrakentamisessa. Näiden jälkeen toimintatapaa havainnoidaan, ja viimeiseksi arvioidaan tai reflektoidaan. Tärkeää on kuitenkin huomata, että sykli voi alkaa mistä vaiheesta tahansa, ja sen alun paikantaminen on usein mahdotonta. (Heikkinen, Rovio & Kiilakoski 2010, 78–79.)

Kuva 4. Toimintatutkimuksen sykli (Heikkinen ym. 2010, 79 (muokattu Carrin & Kemmisin 1986, 186 pohjalta))

2.5.2 Spiraalimalli

Yksi merkittävimmistä toimintatutkimuksen lähtökohdista on reflektiivinen ajattelu. Sen avulla pyritään ymmärtämään toiminta uudella tavalla ja pääsemään sitä kautta kehittämään toimintaa. Kun toimintatutkimuksen syklejä asetetaan peräkkäin, syntyy ajassa etenevä spiraali. Tämä kuvaa, kuinka toiminta ja ajattelu liittyvät toisiinsa peräkkäisinä suunnittelun, toiminnan, havainnoinnin, reflektion ja uudelleensuunnittelun sykleinä. (Heikkinen 2007, 201–202.)

Kuva 5. Toimintatutkimuksen spiraali (Heikkinen 2007, 203)

2.6 Systemaattinen kirjallisuuskatsaus

Tieteelliselle tiedolle luonteenomaista on kumuloituvuus. Lisäksi tiedon hankintamenetelmien on oltava yleisesti tunnettuja, jolloin uusi tieto on vertailukelpoista aiemman tiedon kanssa. Tietoa tulee pyrkiä hakemaan objektiivisesti ja puolueettomasti. Tieteellinen tiedonhankinta ei kuitenkaan voi koskaan olla täysin arvovapaata, vaan tuloksiin vaikuttavat tiedonhankijan omat käsitykset tiedosta ja sen luotettavuuden arvioinnista. (Metsämuuronen 2007, 23, 29.)

Yksi keskeisimpiä tieteellisen tiedon tunnusmerkeistä on myös tiedon julkisuus. Tieto on tieteellistä vain, jos se on julkista sekä kaikkien luettavissa, arvioitavissa ja käytettävissä. Kirjallisuuskatsaukset ovat koottua tietoa joltain tietyltä rajatulta alueelta. Useimmiten katsaus tehdään, jotta voidaan vastata johonkin tiettyyn kysymykseen eli tutkimusongelmaan. (Leino-Kilpi 2007, 2.) Kirjallisuuskatsaukset voidaan jakaa muun muassa systemaattisiin, narratiivisiin ja perinteisiin kirjallisuuskatsauksiin sekä meta-analysiin (Johansson 2007, 3). Merkittävin ero muihin kirjallisuuskatsauksiin

systemaattisessa kirjallisuuskatsauksessa on sen avoin ja tiukasti määritelty tutkimusstrategia ja tulosten esittäminen (Aveyard 2010, 17).

Kirjallisuuskatsausten avulla on mahdollista hahmottaa jo olemassa olevan tutkimuksen kokonaisuutta. Kokoamalla yhteen tiettyyn aiheeseen liittyviä tutkimuksia saadaan kokonaiskuva siitä, miten paljon tutkimustietoa on olemassa ja millaista se sisällöllisesti ja menetelmällisesti on. Kirjallisuuskatsausten merkitys sosiaali- ja terveysalalla korostuu jatkuvasti lisääntyvän tiedon myötä; kaiken tiettyä aihepiiriä koskevan tiedon lukeminen ja omaksuminen on mahdotonta. (Aveyard 2010, 6, 11.) Systemaattisessa kirjallisuuskatsauksessa pyritään kokoamaan järjestelmällisesti ja kriittisesti kaikki se tieto, joka vastaa ennalta määriteltyyn, spesifiin tutkimuskysymykseen (Higgins JPT. & Green S., 2011; Aveyard 2010). Egger ym. (2001) mukaan kirjallisuuskatsauksen tarkoitus vaikuttaa kuitenkin olennaisesti siihen sisällytettävään aineistoon (Johansson 2007, 3).

Systemaattinen kirjallisuuskatsaus on pystyttävä toistamaan samanlaisena sen tekijän kirjaaman kuvauksen perusteella, joten se edellyttää tarkkaa prosessin suunnittelua ja yksityiskohtaista kuvausta. Petticrew (2001, 98) summaa, että systemaattinen kirjallisuuskatsaus on tutkimusmetodi joka tähtää tulosten vääristymien välttöön. Katsauksen tekijä valitsee tutkimusasetelman, eikä metodi rajoita sitä.

Systemaattinen kirjallisuuskatsaus on laajalti käytetty menetelmä näyttöön perustuvassa päätöksenteossa. Vaikka yleinen harhaluulo on, että systemaattista katsausta voidaan käyttää vain terveydenhuollon alalla, soveltuvat ne moninaisten asetelmiensa ja tutkimuskysymystensä vuoksi usealla eri tieteenalalla, ja niiden käyttö muualla kuin terveydenhuollossa onkin alkanut lisääntymään. (Petticrew 2001, 98.)

3 KEHITTÄMISTYÖN TAVOITE JA TARKOITUS

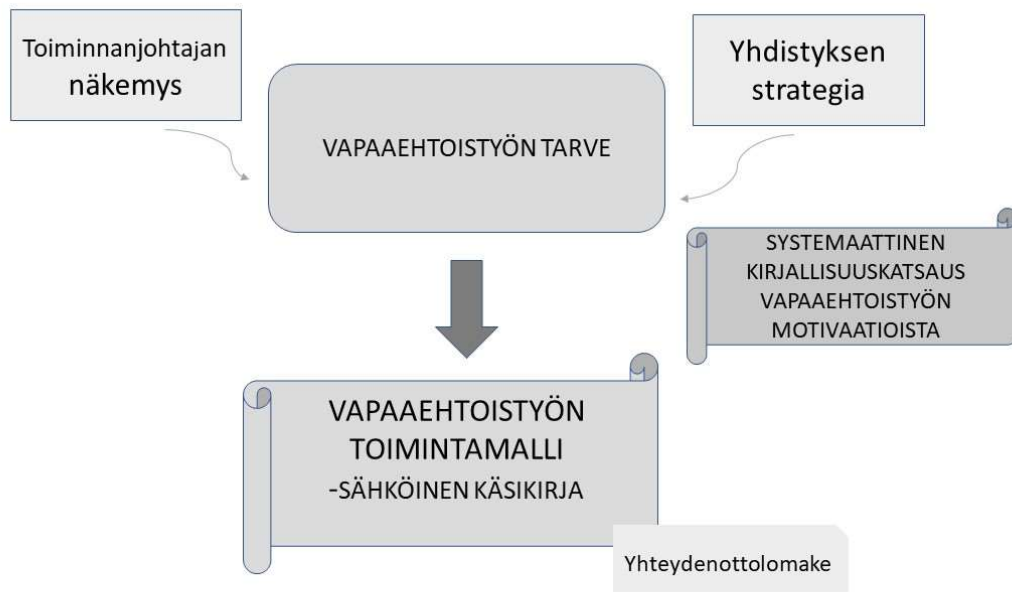
Tämän kehittämistyön tavoitteena on luoda SSP:lle toimintamalli vapaaehtoistyön käynnistämiseksi. Toimintamalli kuvataan kaaviona, ja vapaaehtoistyön prosessia ohjaamaan luodaan ytimekäs sähköinen käsikirja. Mallin tarkoituksena on luoda selkeä kuvaus yhdistyksen vapaaehtoistoiminnan prosessista, jotta sen käynnistäminen yhdistyksessä toteutuisi helposti toimijasta riippumatta. Lisäksi yhdistyksen verkkosivuille suunnitellaan sähköinen yhteydenottolomake vapaaehtoistyöstä kiinnostuneita varten. Työn tutkimuksellisessa osiossa; systemaattisessa kirjallisuuskatsauksessa, selvitetään mitkä tekijät motivoivat henkilöitä vapaaehtoistyössä. Näiden motivaatioiden ymmärtäminen on keskiössä niin vapaaehtoisten rekrytoinnissa, kuin vapaaehtoistyön suunnittelussa ja sen toiminnan organisoinnissa. Kirjallisuuskatsauksesta saatuja tuloksia hyödynnetään toimintamallin suunnittelussa, ja niiden toivotaan olevan avuksi vapaaehtoistoiminnan suunnittelussa ja järjestämisessä jatkossakin.

Hyvässä tutkimuksessa vastataan yksilöityyn kysymykseen. Kysymysten ja hypoteesien asettamisella pyritään rajaamaan ja tarkentamaan aihepiiriä. Hyvä tutkimuskysymys on muotoiltu selkeästi, se on yksikäsitteinen ja informaatiota tuottava. (Metsämuuronen 2007 28–29.) Luvun 2.1.3 teoriatiedon mukaisesti tutkimuksellisen kehittämistoiminnan kysymyksenasettelu pohjautuu käytännön toimintaan ja rakenteisiin.

Tämän kehittämistyön tutkimuskysymykset ovat:

1. Minkälaista vapaaehtoistyötä SSP:n toiminnassa tarvitaan?
2. Mitkä tekijät motivoivat tekemään vapaaehtoistyötä?

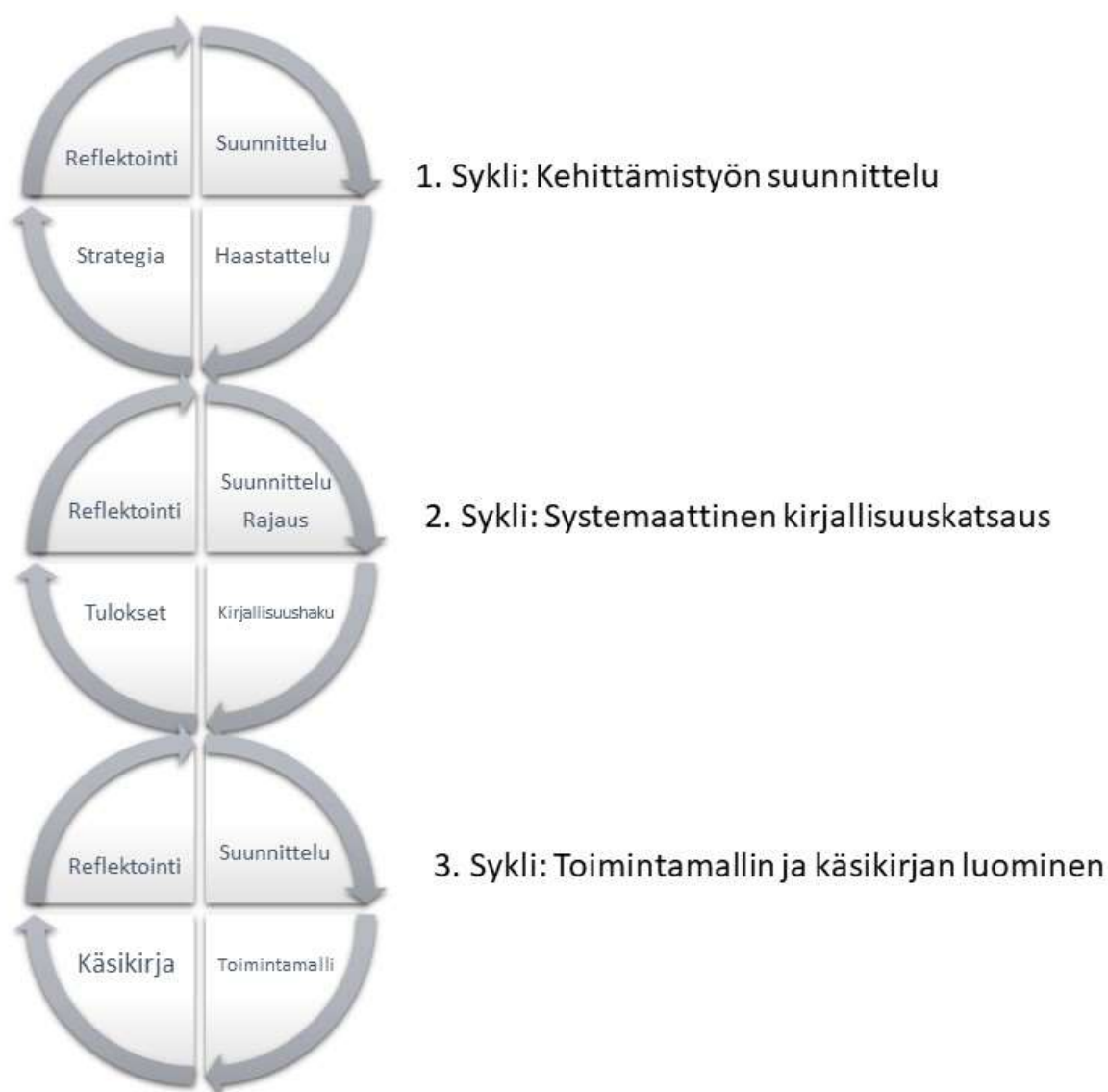
Koska molemmilla kysymyksillä on oma, toisistaan eriävä tarkoituksensa kehittämistyössä, haetaan niihin vastauksia eri tutkimusmenetelmien kautta. Tarkoituksenmukaisen toimintamallin kehittämisessä perustana on Suomen Syöpäpotilaat ry:n tarve vapaaehtoistyölle. Sitä, minkälainen tarve vapaaehtoistyölle on, kartoitetaan toiminnanjohtajan haastatteluilla ja yhdistyksen strategiaan perehtymällä. Toiseen tutkimuskysymykseen haetaan vastauksia systemaattisen kirjallisuuskatsauksen avulla.

Kuva 6. Kehittämistyön elementit

4 KEHITTÄMISTYÖN TOTEUTUS

Kehittämistoiminta tulee osittaa työskentelyvaiheisiin, sillä vain suunnitelmalla ja osittamalla se saadaan toteuttamiskelpoisiin osiin. Samalla myös käytännön työskentely tulee näkyväksi, ymmärrettäväksi ja arvioitavaksi. (Salonen 2012, 24). Tämän kehittämistyön asetelmassa on runsaasti toimintatutkimuksellisia piirteitä, ja sen eteneminen vaiheittain voidaan nähdä toimintatutkimuksen syklin ja spiraalimallin kautta. Toimintatutkimuksen syklin ja spiraalin teoreettista pohjaa käsiteltiin luvussa 2.5. Oheisessa kuvassa kuvataan kehittämistyön vaiheet sykli- ja spiraalimallin mukaisesti, ja jokainen sykli esitellään tarkemmin omassa alaluvussa.

Kuva 7. Kehittämistyön vaiheistuksen syklit

4.1 Ensimmäinen sykli: Kehittämistyön suunnittelu

4.1.1 Suunnittelu

Kehittämistehtävän ideointi alkoi, kun SSP:n toiminnanjohtaja Minna Anttonen ilmoitti olevansa halukas luomaan yhdistykselleen vapaaehtoistoimintaa, jota sillä ei pääosin sosiaalisen median potilasverkostojen parissa työskenteleviä henkilöitä lukuun ottamatta yleisesti organisoidusti vielä ollut. Yksittäisiin tilanteisiin tai tapahtumiin oli Anttonen aiemmin löytänyt vapaaehtoisia kyselemällä tutuilta yhdistyksen jäseniltä.

SSP:ssä toimivien työntekijöiden joukko oli pieni. Kehittämistyön aloitushetkellä toiminnanjohtajan lisäksi yhdistyksessä työskenteli vakituisesti toimistonhoitaja ja verkostokoordinaattori. Syksyn aikana verkostokoordinaattori kuitenkin irtisanoutui, mikä vaikutti vielä osaltaan työntekijöiden työmäärään. Jo yhteistyötä suunniteltaessa sovittiin, että SSP (ja näin pääosin Anttonen) osallistuu kehittämistyöhön vain resurssiensa puitteissa. Kehittämistyön tekijän sovittiin siis työstävän aihetta pääosin itsenäisesti, yhdistyksen toki tarjotessa tukea ja apua tarpeiden ja mahdollisuuksien mukaisesti.

Kehittämistyön tekijä ja Anttonen kävivät sähköpostitse kirjeenvaihtoa, jonka perusteella ideoitiin kehittämistyön suunnitelmaa. Anttonen kertoi alustavasti yhdistyksen tarpeista ja ajatuksistaan niihin vastaamiseksi. Koska yhdistys ei siis ollut aiemmin organisoinut vapaaehtoistoimintaa yksittäistapauksia lukuun ottamatta, päätettiin luoda mallinnettu kuvaus tavoiteltavasta toimintaprosessista. Tämä Vapaaehtoistyön toimintamalli päätettiin kuvata vaiheittain pelkistettynä vuokaaviona, ja laatia siitä yksityiskohtaisempi toimintaa ohjaava selostus, sähköinen käsikirja.

Toiminnanjohtajan rooli yhdistyksen toiminnassa on keskeinen, joten Anttonen kanssa sovittiin yhteistyötä koskevista seikoista. Keskeisimmäksi yhteydenpitokanavaksi sovittiin alkutapaamisen lisäksi sähköposti, koska sen välityksellä yhteydenpito on nopeaa mutta silti joustavaa, ja kehittämistyön tekijä voi aina tarvittaessa helposti palata aiempiinkin asioihin, esimerkiksi tarkentavien kysymysten vuoksi.

Opinnäytetyötä ohjaavan opettajan kanssa päätettiin toimintamallin luomisen teoreettiseksi pohjaksi tehdä systemaattinen kirjallisuuskatsaus aihealueeseen liittyen. Kirjallisuuskatsauksen aiheeksi suunniteltiin ensin vapaaehtoistyön prosessimalleja, mutta näistä ei koehakujen pohjalta löytynyt riittävästi viitteitä. Aiheeksi valikoituikin vapaaehtoistyön motivaatiot, kun niiden todettiin olevan merkittävä tekijä vapaaehtoistyön koko prosessin ajan. Jokainen vapaaehtoistyöntekijä on oma yksilönsä, jonka ajatusmaailmaan, arvoihin ja motivaatioihin vaikuttavat yhteiskunnan lisäksi useat eri tekijät kuten kasvatus, koulutus ja elämässä koetut asiat. Selvittämällä yleisimpiä motivaatiotekijöitä katsauksen tulokset antaisivat kuitenkin pohjaa vapaaehtoistyön toimintamallin suunnittelulle, ja

motivaatiotekijöiden tunteminen auttaisi SSP:tä vapaaehtoistoiminnan järjestämisessä.

4.1.2 Toiminnanjohtajan haastattelu ja SSP:n strategia

Keskeisintä toimintamallin suunnittelussa oli se, minkälaista vapaaehtoistyötä SSP:ssä ensisijaisesti tarvitaan. Vastausta tähän lähdettiin selvittämään toiminnanjohtaja Anttosta vapaamuotoisesti haastattelemalla. Haastattelun vastauksia peilattiin yhdistyksen strategiaan, jota on esitelty kehittämistyön luvussa 2.3.4.

Anttosen mukaan vapaaehtoistyön kautta SSP:n tavoitteena olisi lisätä järjestön näkyvyyttä ja vaikuttavuutta, sekä taata sen toiminnallinen kasvu. Anttonen koki yhdistyksellä olevan tällä hetkellä tarvetta vapaaehtoistyöntekijöille, joilla on halukkuutta, mahdollisuuksia ja kompetensseja edustaa SSP:tä erilaisissa tilaisuuksissa, verkostoitua muun muassa alueellisten syöpäjärjestöjen kanssa sekä rekrytoida lisää vapaaehtoisia mukaan toimintaa. Myös kansainvälisessä yhteistyössä, verkostotapahtuminen järjestämisessä sekä yleisesti järjestökenttään osallistumisessa olisi Anttosen mukaan mahdollisuus vapaaehtoistyölle. Vaikka siis toivottujen vapaaehtoisten ammattitaito ei ollut mikään edellytys, oli Anttosella kuitenkin toiveena saada toimintaan mukaan myös lakimies avustamaan etenkin edunvalvontatehtävissä. Toisaalta myös vapaaehtoisen henkilökohtainen kokemus syövästä, itsensä tai läheisen kautta, loisi merkittävää näkökulmaa vapaaehtoistoimintaan, muttei tämä luonnollisestikaan olisi välttämätöntä.

Vertaistukihenkilöillä tarkoitetaan vapaaehtoisia, jotka ovat esimerkiksi itse kokeneet jonkin sairauden ja toipuneet siitä, ja haluavat omaa kokemustaan käyttäen tukea muita sairastuneita. Esimerkiksi syöpäpotilailla on vertaistuen havaittu olevan merkittävä osa kuntoutusta. (Dufva 2003, 14.) Yksi Syöpäjärjestöjen ydintehtävistä on vertaistuen tarjoaminen ja tukihenkilötoiminnan kehittäminen (Syöpäjärjestöt n.d.b.). Koska siis SSP:n katto-organisaatio Syöpäjärjestöt järjesti jo aktiivisesti tukihenkilötoimintaa, ei SSP:ssä näin ollen ole tarvetta rakentaa erikseen omaa tukihenkilöverkostoa, vaan vertaistuki keskitetään potilasverkostoihin. Verkostot toimivat strategian mukaisesti sosiaalisessa mediassa. Anttosen mukaan myös näille syöpäkohtaisille foorumeille tarvittaisiin aktiivisia verkkotoimijoita, jotka vastaisivat sivustojen toiminnasta ja keskustelun aktiivisuudesta. Sosiaalisen median lisäksi näillä potilasverkostoilla on omia alueellisia ja valtakunnallisia tapahtumia, joihin myös tarvittaisiin vapaaehtoisten apua.

Vapaaehtoisten ensisijaiseksi rekrytointikanavaksi sovittiin Anttosen kanssa yhdistyksen internetsivut, joille päätettiin suunnitella sähköinen yhteydenottolomake. Rekrytointiprosessin helpottamiseksi päätettiin, että lomake suunnitellaan ainakin osin strukturoiduksi, jotta jo vapaaehtoistyöstä kiinnostuneen ensimmäisellä yhteydenotolla voidaan suunnitella tälle tarjottavia tehtäviä.

Vaikka aluksi kehittämistyössä ajateltiin olevan olennaista huomioida myös vapaaehtoisten perehdytyksen näkökulma, päätettiin tämä kuitenkin jättää työstä pois. Myös vapaaehtoisten kanssa tehtävät sopimukset rajattiin ulkopuolelle, sillä sekä niiden, että perehdytyksen sisältö on vahvasti sidoksissa kulloiseenkin vapaaehtoistyön tarpeeseen. Koska kehittämistyön tekijä ei tunne tarkasti yksittäisten vapaaehtoistyön tarpeiden sisältöä, ei perehdytyksen suunnittelua nähty mielekkääksi. Yhdistyksen toiminnanjohtaja Anttonen määrittelee siis tse parhaiten perehdytysten tarpeen ja sisällön, ja järjestää näin perehdytyksen jo olemassa olevaan tietoon ja materiaaliin perustuen.

4.1.3 Reflektointi

Vapaaehtoistyön prosessin ja toimintamallin hahmottelua varten kehittämistyön tekijä perehtyi aiheeseen liittyviin käsitteisiin, tutkimuksiin ja teoriapohjaan, joita kuvattiin tämän opinnäytetyön luvussa 2. Kehittämistyön tietoperusta. Niin vapaaehtoistyötä kuin koko kolmatta sektoria käsittelevän kirjallisuuden määrä yllätti. Toisaalta myös asiantuntijasta riippuen määritelmät ja mielipiteet olivat moninaisia. Teoriatiedon lisääntyessä kehittämistyön tekijä joutui usein palaamaan suunniteltuihin asioihin, ja pohtimaan uudelleen niitä omista näkökumistaan tai toiminnanjohtaja Anttonen kanssa. Täsmentäviä kysymyksiä syntyi paljon etenkin SSP:stä organisaationa, kun kehittämistyön tekijä huomasi kuinka tärkeää on tuntea itse organisaation toimintatavat tarkasti näin yksityiskohtaisessa suunnittelussa. Osioita suunnitelmasta siis muutettiin mallin kehittämisen ja tarkentamisen lomassa. Tässä toimintatutkimukselle ominaisessa työskentelytavassa vastauksia reflektoitaville aiheille muodostettiin siis niin teorian tietoon kuin Anttonen ja kehittämistyön tekijän näkemyksiin peilaten. Myös kirjallisuuskatsausta suunniteltaessa korostui aiempiin työvaiheisiin palaaminen, kun sopivinta aihetta katsauksella jouduttiin koehakujen kautta etsimään ja tarkentamaan.

4.1.4 Yhteenveto

Syklin aikana päätettiin luoda pääpiirteittäinen kuvaus yhdistyksen vapaaehtoistoiminnan prosessista, kuvata tämä kaaviona, sekä luoda prosessiin ohjaava sähköinen käsikirja. Syklin aikana muodostui selkeä kuva siitä, minkälaista vapaaehtoistyötä yhdistyksessä kaivattiin. Myös alustava kuva siitä, miten vapaaehtoistyön toteutus tulee tapahtumaan, muodostui. Tarvittavien vapaaehtoisten työkenttä olisi moninainen, mutta vapaaehtoistyössä tulisi korostumaan tietynlainen asiantuntijavapaaehtoisuus. Tämän vuoksi vapaaehtoistyöstä kiinnostuneen omat kiinnostuksen kohteet sekä aikaisemmat kokemukset vaikuttavat siihen, minkälaisia työtehtäviä hänelle voidaan tarjota. Näitä asioita kartoitetaan jo ensikontaktin, sähköisen yhteydenottolomakkeen avulla. Teoreettista pohjaa toimintamallille haetaan vapaaehtoistyön motivaatioita kartoittavan systemaattisen kirjallisuuskatsauksen kautta.

4.2 Toinen sykli: Systemaattinen kirjallisuuskatsaus

Vapaaehtoistyön keskiössä olevien vapaaehtoisten motiivien ymmärtäminen on tärkeää vapaaehtoistyön suunnittelussa. Näin ollen vastausta toiseen tutkimuskysymykseen, eli siihen mitkä tekijät vaikuttavat henkilön motivaatioon aloittaa ja toimia vapaaehtoistyössä, etsittiin kirjallisuuskatsauksen avulla. Katsauksessa haettiin tutkimuksia, joiden fokus on vapaaehtoistyöntekijöiden motiiveissa tai motivaatioissa. Ainoastaan motiivien suhdetta johonkin muuttujaan käsittelevät tutkimukset rajattiin kuitenkin pois. Katsaus toteutettiin systemaattisen kirjallisuuskatsauksen periaatteita noudattaen huomioiden kuitenkin, että kehittämistyön tekijä toimi yksin kirjallisuuden hakijana ja arvioijana.

Kirjallisuuskatsauksen prosessista on olemassa asiantuntijakohtaisia näkemyksiä. Fink (2005, 3–5) jakaa katsauksen (research literature review) vaiheet seitsemään osaan:

1. Tutkimuskysymysten määrittely
2. Lähteiden valinta
3. Hakutermien valinta
4. Aiheen rajaus (sisäänotto- ja poissulkukriteerit)
5. Metodologinen rajaus (tutkimusten luotettavuus)
6. Kirjallisuuskatsauksen teko (kirjallisuushaut)
7. Tulosten syntetisointi

Tämän opinnäytetyön kirjallisuuskatsaus toteutettiin näiden vaiheiden mukaisesti, joskin kohdat 1., 2. ja 3. on raportoitu *suunnitteluna* ja kohdat 4. ja 5. *rajauksena*.

4.2.1 Suunnittelu ja rajaus

Cook ym. (1997) mukaan systemaattisen kirjallisuuskatsauksen suunnitteluvaiheessa tarkastellaan aiempaa tutkimusta aiheesta ja määritellään katsauksen tarve sekä laaditaan suunnitelma. (Johansson 2007, 6). Needlemanin (2002) mukaan hakustrategian tarkoituksena on tunnistaa kaikki katsauksen kannalta relevantit tutkimukset. Hakuprosessi onkin kirjallisuuskatsauksen onnistumisen kannalta kriittinen vaihe, sillä siinä tehdyt virheet voivat johtaa tulosten harhaisuuteen. Katsauksen luotettavuutta voidaan parantaa turvautumalla asiantuntijan apuun hakua suoritettaessa. (Pudas-Tähkä & Axelin 2007, 49.)

Kirjallisuuskatsauksen suunnittelu aloitettiin HAMK:n informaation avustuksella. Asiantuntijan ohjeistus tietokantojen valinnassa ja käytössä oli merkityksellistä katsauksen kirjallisuushaun onnistumisessa ja tulosten relevanttiudessa. Tietokannat valittiin tutustumalla HAMK:n Finna-hakupalvelukokonaisuuteen, ja valitsemalla sieltä parhaiten aihealueeseen liittyvät. Metsämuurosen (2007, 38) mukaan kirjallisuushaussa kirjallisuutta tulisi hakea neljältä eri taholta; tietokannoista, artikkeleiden lähdeluetteloiden viitehaulla, käsin haulla, sekä etsimällä harmaata kirjallisuutta. Näin

laaja hakustrategia ei kuitenkaan ollut tässä kirjallisuuskatsauksessa mahdollista sen tekijän resurssien vuoksi. Niinpä aineistoa etsittiin HAMK:n Finnan kautta vapaasti saatavilla olevista, kokotekstin sisältävistä julkaisuista. Vapaaehtoistyöstä julkaistun kirjallisuuden perusteella oli syytä olettaa, ettei suomalaista tutkimustietoa aiheesta ole merkittävässä määrin. Tutkimuksia päätettiin siis etsiä niin kansainvälisistä kuin kotimaisistakin lähteistä.

Tietokantoihin tutustumisen ja koehakujen perusteella sopiviksi tietokannoiksi valikoituivat ensin Cinahl with Full Text, Academic Search Elite ja Melinda. Täydennyshaussa haettiin vielä Elektra, Tamcat, Volter ja Helda-tietokannoista. Cinahl on kansainvälinen viitetietokanta, joka käsittää pääosin terveysalan julkaisuja. Vaikka vapaaehtoistyötä ei kirjallisuuskatsauksessa tarkastella vain terveysalan näkökulmasta, voitiin tietokannasta silti olettaa löytyvän relevantteja tutkimuksia, koska vapaaehtoistyön kenttä terveysalalla on merkittävä. Academic Search Elite on monitieteinen tietokanta, joka on keskittynyt mm. kasvatustieteellisiin, yhteiskuntatieteellisiin ja humanistisiin julkaisuihin. Nämä kaksi tietokantaa ovat EBSCON tuottamia, joten niiden haut voidaan tehdä samanaikaisesti EBSCOhost-hakupalvelussa. EBSCO on kansainvälisesti merkittävä tietokantojen, sähköisten julkaisujen, viitetietokantojen ja vastaavien hakupalvelujen tarjoaja (EBSCO 2017). Tutkimusten laadun varmistamiseksi hakupalvelussa voidaan rajata tuloksiksi vertaisarvioidut (peer reviewed) aineistot.

Viimeisimmän kahdenkymmenen vuoden aikana vapaaehtoistyö on nousut yhdeksi keskeisimmistä yhteiskunnallisista aiheista, mutta tutkimuksia suomalaisesta vapaaehtoistyöstä on kuitenkin edelleen vähän (Marjovu 2014). Koska koehakujen perusteellakaan kansainvälisistä lähteistä ei löytynyt suomalaisia tutkimuksia, valittiin kotimaisia tietokantoja mukaan hauihin suomalaisen vapaaehtoistyön näkökulman saamiseksi. Melinda sisältää suomalaisten yliopisto- ja erikoiskirjastojen viitteitä, ja Elektra on elektronisessa muodossa olevien dokumenttien julkaisupalvelu joka se sisältää yli 40 kotimaisen tieteellisen lehden tai aikakauskirjan artikkeleita. (Helsingin yliopiston kirjasto 2014). Tamcat on Tampereen, Volter Turun ja Helda Helsingin yliopiston kirjastojen tietokanta.

Tarkasti määritelty tutkimuskysymys sisältää avainsanat, joita kirjallisuuskatsauksen tekijä tarvitsee kirjallisuushaussa. Oikeiden hakutermin valinnassa on haastavaa löytää tarpeeksi yksityiskohtaiset termit, jotka eivät kuitenkaan poissulje mahdollisesti relevantteja tuloksia. Hakusanojen valinnassa kannattaa myös käyttää apuna asiasanastoja, jotta termien mahdolliset synonyymitkin tulevat huomioituksi. (Fink 2005, 22–25.)

Hakusanat juonnettiin luonnollisesti tutkimuskysymyksestä, mutta vaihtoehtoisia asiasanoja etsittiin vielä MOT-kielikoneen avulla sekä Yleisestä Suomalaisesta Asiasanastosta. Sanojen eri taivutusmuotojen ja muuten merkityksiltään saman sisältöisten sanojen sisällyttämiseksi hakuun katkaistiin hakusanat ”sanavartaloiksi”. Näin hakutulokset saatiin sisällöltään

kattaviksi, mutta samaan lähteeseen ei tarvinnut tehdä useita erillisiä hakuja. Lopullisiksi hakusanoiksi kansainvälisissä lähteissä valittiin katkaisumerkkejä käyttäen *volunt** (sisältäen näin muun muassa termit *volunteer*, *volunteering*, *voluntarywork*) sekä *motiv** (*motive*, *motivation*). Suomalaisia lähteitä etsittäessä käytettiin sanoja *vapaaehtois** (*vapaaehtoisten*, *vapaaehtoistyö*) ja *moti** (*motiivi*, *motivaatio*).

Koehakujen perusteella relevanteimmat tutkimukset Cinahl ja Academic Search Elitestä löytyivät yhdistämällä nämä sanat yhdeksi hakutermissi. Jotta myös toisin päin ilmaistuilla hakutermeillä kirjatut julkaisut löydettäisiin (esim. ”vapaaehtoistyön motivaatiot” vs. ”motivaatiot vapaaehtoistyössä”), lisättiin hakulausekkeeseen TAI-toiminnolla termit vastakkaisessa järjestyksessä. Muissa tietokannoissa hakutermi ja -ehdot valittiin tietokannan hakuoperaattorin ominaisuuksista riippuen koehakujen jälkeen. Tarkemmat hakuehdot tietokannoittain on esitelty Taulukko 2:ssa; Haussa käytetyt tietokannat ja viitteiden määrä.

Metsämuurosen (2007, 27–28, 37–38) mukaan kirjallisuuskatsauksen aihepiirin rajaaminen voi olla koko tutkimusprosessin vaikein vaihe. Se kuitenkin auttaa hallitsemaan tutkimusongelmaa ja muokkaa sitä kiinnostavaksi. Aihepiirin valintaan liittyviä tekijöitä ovat tieteenalan näkökulma, aiheen merkitys, sen kiinnostavuus ja tutkittavuus, sekä tutkimuksen tekoon käytettävissä olevat voimavarat sekä muut käytännön rajoitukset. Kysymyksillä ja hypoteesien asettamisella voidaan kaventaa aihepiiriä toivotun laiseksi. Jo suunnitteluvaiheessa on päätettävä katsaukseen käytettävien tutkimusten hyväksymis- ja poissulkukriteerit. Tarkoituksena on valita mukaan mahdollisimman edustava joukko luotettavia tutkimuksia.

Valittuihin tietokantoihin tehtiin useita koehakuja eri hakusanoin. Löytöneiden julkaisujen perusteella määriteltiin sisäänotto- ja poissulkukriteerit, joiden avulla löydettäisiin tutkimusta varten relevanteimmat ja metodologisesti luotettavimmat julkaisut. Tavoitteena oli, että hakutuloksena saatavat tutkimukset ovat tieteellisesti laadukkaita, asetelmaltaan riittävän laajoja, mutta tutkimustuloksia voidaan soveltaa kehittämistyön kontekstiin eli potilasjärjestön vapaaehtoistyöhön. Koska vapaaehtoistyö muuttuu jatkuvasti osin yhteiskunnan muutosten mukana, päätettiin tutkimuskohteiksi valita enintään kymmenen vuotta vanhat tutkimukset, jotta näkökulma säilyy nykyhetkeen sovellettavana.

Taulukko 1. Sisäänotto- ja poissulkukriteerit

Sisäänottokriteerit
✓ Suomalainen tai kansainvälinen tutkimus, joka vastaa tutkimuskysymykseen
✓ Tutkimus on toteutettu vuonna 2007 tai sen jälkeen
✓ Tutkimus on raportoitu englanniksi tai suomeksi
✓ Tutkimus on kokonaan saatavissa avoimesta tai HAMK:n Finna-verkosta ilman kustannuksia
✓ Tutkimus on vähintään pro gradu -tasoinen tutkimus tai vertaisarvioitu tieteellinen tutkimus
Poissulkukriteerit
– Tutkimuksen otanta käsittää vähemmän kuin 50 vapaaehtoista
– Tutkittavat edustavat jotain tiettyä ammatillista tai vastaavaa ryhmää
– Tutkittavien työkenttä on joku tietty yksittäinen spesifi tapahtuma, matka tai vastaava
– Tutkimuksessa käsitellään vain tiettyjä motiiveja (kuten ammatilliset motiivit)
– Tutkimus käsittelee vapaaehtoistyötä muussa kuin organisaatioiden kontekstissa (informal volunteering, esim. naapuriapu)
– Tutkimustuloksia ei syystä tai toisesta voida nähdä sovellettavan potilasjärjestön vapaaehtoistyöhön

Sekä Johanssonin (2007, 6) että Pudas-Tähkä & Axelinin (2007, 51) artikkeleissa Needlemanin (2002) mukaan tutkimuksia seulomassa tulisi olla vähintään kaksi tutkijaa, jotka voivat tarvittaessa keskustella eriävistä valinnoistaan. Higgins & Greenin (2011) mukaan kuitenkin myös kahden tutkijan suorittamana tutkimustulokset vaihtelevat tutkijoiden kokemuksen ja ammattitaidon myötä. Tutkimustulosten vääristymisen (bias) riskejä on arvioitava kriittisesti niin jokaisen yksittäisen tutkimuksen kuin koko katsauksen tasolla. Tutkimusten arviointiin on olemassa useita erilaisia työkaluja, kuten arviointiasteikkoja ja tarkistuslistoja. Fink (2005, 3) painottaakin keskittymään alkuperäistutkimusten laatuun enemmän kuin niiden tutkimustulosten tulkintaan. Hänen mukaansa tutkimusten laadun varmistus on ainoa tapa varmistaa kirjallisuuskatsaukseen valittujen alkuperäistutkimusten olevan relevanteimmat valinnat, ja tulosten olevan paikkansapitäviä.

Kirjallisuuskatsauksen tekijä tutustui useisiin erilaisiin laadunarviotyökaluihin, mutta aihepiiriin ja tutkimusmenetelmiin täysin sopivaa ei löytynyt. Koehakujen perusteella tutkimuskysymykseen vastaavat tutkimukset voivat olla kvalitatiivisia tai kvantitatiivisia, mikä asettaa työkalulle erityishaasteita. Myös muut metodologiset erot tutkimusten välillä vaikuttavat niiden laadun- ja luotettavuuden arviointiin. Katsauksen tekijä

suunnittelikin siksi itse työkalun yhdistämällä kahden eri tarkistuslistan kysymyksistä sopivimmat ja laadunarvion kannalta informatiivisimmat. Kysymykset valittiin niin, että koko tutkimusprosessi tulee huomioiduksi, ja mahdollisimman moneen kysymykseen voidaan vastata jokaisen alkuperäistutkimuksen arvioinnissa. Koska kansainväliset haut tehtiin tieteellistä tietokannoista vain vertaisarvioituista tutkimuksista, ei laadunarvion työkalussa arvioitu tutkimuksen julkaisupaikkaa.

Critical Appraisal Skills Programme (CASP) on Better Value Healthcare-organisaation luoma ohjelma, jonka tarkoituksena on auttaa ihmisiä ymmärtämään tieteellistä kirjallisuutta (CASP 2017). Ohjelma on julkaissut kvalitatiivisen tutkimuksen tarkastuslistan (Qualitative Research Checklist), jossa tarkastellaan alkuperäistutkimuksia kymmenen kohdan kautta vastaamalla *kyllä*, *ei*, tai *mahdotonta sanoa*-vaihtoehdoin. Tarkistuslistan kysymykset ovat:

1. Oliko tutkimuksen tarkoitus määritelty selkeästi?
2. Onko kvalitatiivinen menetelmä sopiva tutkimukseen?
3. Oliko tutkimuksen asetelma soveltuva kyseisen asian tutkimiseen?
4. Oliko tutkittavien rekrytointistrategia soveltuva kyseisen asian tutkimiseen?
5. Oliko tutkimustulosten keräys tehty asianmukaisesti?
6. Onko tutkijoiden ja tutkittavien suhdetta mietitty riittävästi?
7. Oliko eettiset asia huomioitu?
8. Oliko tutkimustulokset analysoitu riittävän täsmällisesti?
9. Onko tutkimustulokset raportoitu selkeästi?
10. Kuinka arvokas (tieteellisesti) tutkimus on?

Jokaista kysymystä kohden työkalu antaa vielä tarkentavia ja selventäviä ohjeita kysymyksen hahmottamiseksi. (CASP 2013) Tästä listasta tämän kirjallisuuskatsauksen arviointi työkaluun valittiin kysymykset 3., 4., 5., 7. ja 9.

Center for Evidence-Based Management (CEBMA) on näyttöön perustuvan toiminnan asiantuntija johtamisen alalla. Se on itsenäinen, voittoa tavoittelematon organisaatio, joka tarjoaa tukea ja resursseja johtamisen näyttöön perustuvan päätöksenteon tukemiseksi. (CEBMA n.d.a). CEBMa on laatinut Kyselylomaketutkimuksen arviointityökalun (Critical Appraisal of a Survey), jossa tutkimusten laatua arvioidaan vastaamalla *kyllä*, *ei*, tai *mahdotonta sanoa*-vaihtoehdoin 12 kysymykseen. Työkalun kysymykset ovat:

1. Oliko tutkimukselle asetettu selkeä kysymys/ongelma?
2. Onko tutkimusmetodi sopiva antamaan vastauksen tutkimuskysymykselle?
3. Onko metodi, jolla tutkittavien joukko on valittu, kuvattu selkeästi?
4. Voiko tutkittavien joukon valinta aiheuttaa tulosten harhaisuutta?
5. Oliko tutkittavien joukko vertailukelpoinen siihen ihmisryhmään, johon tuloksia verrataan?
6. Oliko tutkittavien määrää harkittu riittävästi?
7. Saatiinko vastauksia toivottu määrä?

8. Ovatko tutkimuslomakkeet valideja ja reliaabeleita?
9. Oliko tilastollinen merkittävyys määritelty?
10. Onko tuloksille määritetty luottamusväli?
11. Voiko tutkimustuloksiin vaikuttaa jokin tekijä, jota ei tutkimuksessa huomioitu?
12. Voidaanko tuloksia soveltaa omassa organisaatiossasi? (CEBM n.d.b.)

Tästä listasta kirjallisuuskatsauksen arviointityökaluun valittiin kysymykset 1., 5., 7., 8. ja 11.

Kummankaan työkalun ohjeistuksessa ei ollut mainintaa vastausten pisteytyksestä, vaan kysymysten oli ennemmin tarkoitus olla pohdintaa helpottavia. Katsauksen tekijä määritteli nyt luotuun arviointityökaluun pisteyttämissäännöt, jotka esitellään laadunarvion suorittamisen yhteydessä seuraavassa luvussa.

4.2.2 Kirjallisuushaku ja tutkimusten valinta

Systemaattinen haku saattaa tuottaa valtavan määrän otsikoita ja abstrakteja. Useat näistä ovat epäolennaisia systemaattisen kirjallisuuskatsauksen kannalta, mutta kaikki haun antamat viitteet tulee kuitenkin käydä läpi. Otsikot ja abstraktit lukemalla tutkija päättää analysoitavaksi otettavat tutkimukset. Kaikkien vaiheiden tarkka kirjaaminen on tärkeää katsauksen onnistumisen ja tulosten relevanttiuden osoittamiseksi. (Khan ym.2003 Johansson 2007, 6 mukaan.)

Kirjallisuushaut suoritettiin 03-04/2017 aikana. Aluksi haut suoritettiin Cinahl, Academic Search Eliten ja Melindan tietokantoihin. Koska kotimaisia tutkimuksia löydettiin näistä vain yksi, tehtiin vielä täydennyshaku Elektraan, sekä kolmen suomalaisen yliopiston kirjastoihin. Vaikka Melinda sisältää yliopistojulkaisuja, haluttiin hakua kuitenkin vielä näin laajentaa eri hakutermejä käyttämällä ja varmistaa tietokantakohtaisesti, että kaikki relevantit yliopistojen tutkimukset on huomioitu.

Hakutulosten läpikäynnissä edettiin systemaattisen kirjallisuuskatsauksen periaatteita ja suunnitelmaa noudattaen. Jokaisen haun kohdalla meneteltiin saman toimintaperiaatteen mukaisesti. Suunnitelman laatimisen kannalta merkityksellisen tärkeiden koehakujen kautta oli jo muodostunut käsitys hakutulosten määrästä ja relevanttiudesta tutkimuskysymykseen nähden. Haussa saadut viitteet katsottiin kuitenkin kaikki uudelleen läpi tutkimuskysymykseen ja sisäänottokriteereihin peilaten.

Aluksi hakutuloksista poistettiin päällekkäiset tulokset, eli tietokannassa kahteen tai useampaan kertaan viitatus julkaisut. Alkuperäisjulkaisujen valikoiminen aloitettiin poissulkemalla otsikoinnin perusteella epärelevantit viitteet. Mikäli otsikko ei kuvannut julkaisua riittävästi, edettiin viitteen kohdalla seuraavaan vaiheeseen. Epärelevanttien otsikkojen perusteella hylättyjen julkaisujen poisluvun jälkeen luettiin jokaisen jäljelle jääneen

julkaisun tiivistelmä (abstract). Mikäli tiivistelmä täytti tuloksille asetetut sisäänotto ja poissulkukriteerit, ladattiin julkaisu kokonaisuudessaan. On huomioitavaa, että kotimaisten tietokantojen osilta tässä vaiheessa jouduttiin hylkäämään useita julkaisuja, koska ne eivät olleet sähköisessä muodossa tai niihin ei ollut pääsyä HAMK Finna:n kautta. EBSCO:n tietokantojen kautta haettaessa pystyttiin hakutulokset rajaamaan niin, että kokoteksti oli saatavissa. Näin ollen ainoastaan yhden tiivistelmän perusteella hyväksytyn tutkimuksen koko tekstiä ei saatu näkymään. Ladatut julkaisut luettiin kokonaisuudessaan, tai niin pitkälle, kunnes jokin poissulkukriteeri ilmeni tekstistä, ja tämän perusteella valittiin katsaukseen sisällytettävät julkaisut.

Taulukko 2. Tietokannat, hakusanat ja viitteiden määrä

Tietokanta	Hakutermit ja rajaukset	Hakutuloksia	Otsikon perusteella hyväksytyjä viitteitä	Tiivistelmän perusteella hyväksytyjä viitteitä	Katsaukseen hyväksytyjä julkaisuja
CINAHL with Full Text & Academic Search Elite	"volunt* motiv*" OR "motiv* volunt*" -2007-2017 -Also search within the full text of the articles -Fulltext -Scholarly (Peer Reviewed) Journals	455	45	16	6 (+1 täydennysshausta)
Melinda	Kaikki sanat, fraasihakuna: "vapaaehtois? moti?" TAI "moti? vapaaehtois?" -2007-2017	21	6	3	1 (+1 täydennysshausta)
Elektra	vapaaehtois*	56	15	2	0
Tamcat	vapaaehtois* -2007-2017 -Aineisto: Opin näyte TAI lehti/artikkeli	49	10	0	0
Helda	vapaaehtois*(Tiivistelmässä)	418 (1 jo mukaan valittu viite)	24	1	0
Volter	vapaaehtois* -2007-2017 -opinnäyte	85	15	3	0 (+ 1 täydennysshausta)

Edellä kuvatun hakuprosessin tuloksena katsaukseen sisällytettäviä kansainvälisiä tutkimuksia löytyi kuusi, ja suomalaisesta aineistosta mukaan hyväksyttiin yksi pro gradu- tutkielma. Koska alkuperäistutkimusten määrä jäi suppeaksi, käytiin aiempien hakujen kautta löytyneet otsikon perusteella hyväksytyt viitteet uudelleen läpi niin, että poissulkukriteeristä ” Tutkimuksen otanta käsittää vähintään 50 vapaaehtoista” luovuttiin. Tämän kautta löydettiin vielä kaksi pro gradu -tutkielmaa ja yksi kansainvälinen tutkimus. Toinen graduista löytyi sekä Melinda, että Tamcat-tietokannoista ja toinen Volterista. Kansainvälinen tutkimus löytyi CINAHL ja Academic Search Eliten hauista. Yhden nyt löydetyn pro gradu tutkielman lähdeluettelosta löydettiin vielä yksi suomalainen tutkimus, joka otettiin mukaan kotimaisen tutkimusotannan vahvistamiseksi.

Alustavasti hyväksytyille tutkimuksille tehtiin systemaattisen kirjallisuuskatsauksen periaatteiden mukaisesti laadunarvio. Laadunarviotyökalun luominen kuvattiin edellisessä luvussa. Jokaisesta *Kyllä*-vastauksesta (K) tutkimus sai yhden pisteen, kun taas *Ei* (e) tai *Ei voida sanoa* (-) antoivat nolla pistettä. Hyväksytyksi vähimmäispistemääräksi päätettiin viisi pistettä, sillä tutkimusten moninaisten asetelmien vuoksi kaikkiin kohtiin ei välttämättä ole saatavilla vastauksia, muttei tämä tiedon puuttuminen suoraan vähennä tutkimuksen laatua.

Taulukko 3. Katsaukseen alustavasti hyväksytyt tutkimukset julkaisuvuoden mukaisessa järjestyksessä

Tutkijat	Tutkimus	Maa	Tutkimuksen julkaisupaikka
Yamashita, Takashi; López, Erick B; Soligo, Marta & Keene, Jennifer (2017)	Older Lifelong Learners' Motivations for Participating in Formal Volunteer Activities in Urban Communities	Yhdysvallat	Adult Education Quarterly
Güntert, Stefan Tomas; Strubel, Isabel Theresia; Kals, Elisabeth & Wehner, Theo (2016)	The quality of volunteers' motives: Integrating the functional approach and self-determination theory	Sveitsi	The Journal of Social Psychology
Valtanen, Anniina (2016)	Naisten pankin vapaaehtoiset. Motiiveja vapaaehtoistyötä kohtaan.	Suomi	Pro gradu -tutkielma, Jyväskylän yliopisto
Hynynen, Eero-Tapani (2015) (täydennyshausta)	Pyyteetöntä auttamista, henkilökohtaista hyötyä ja persoonatonta ystävyyttä –Vapaaehtoistyön motiivit kolmannen sektorin auttamistyössä	Suomi	Pro gradu -tutkielma, Tampereen yliopisto
Moisset de Espanés, Gastón; Villar, Feliciano; Urrutia, Andrés & Serrat, Rodrigo (2015)	Motivation and Commitment to Volunteering in a Sample of Argentinian Adults: What is the Role of Generativity?	Argentiina	Educational Gerontology
Rousku, Hanna-Mari (2015) (täydennyshausta)	Motivaatio ja työn ilo Mannerheimin Lastensuojeluliiton vapaaehtoistyössä	Suomi	Pro gradu -tutkielma, Turun yliopisto
Principi, Andrea; Chiatti, Carlos & Lamura, Giovanni (2012)	Motivations of older volunteers in three European countries	Hollanti, Saksa ja Italia	International Journal of Manpower
Luping, Wu (2011) (täydennyshausta)	Motivations for Youth Volunteer Participation: Types and Structure – An Analysis of Interviews with Twenty-Four Young Volunteers.	Kiina	Chinese Education and Society
Pessi, Anne Birgitta & Oravasaari, Tomi (2010) (Täydennyshausta)	Kansalaisjärjestötoiminnan ytimessä. Tutkimus RAY:n avustamien sosiaali- ja terveysjärjestöjen vapaaehtoistoiminnasta	Suomi	Verkkojulkaisu
Smith, Karen; Holmes, Kirsten; Haski-Leventhal, Debbie; Cnaan, Ram A.; Handy, Femida & Brudney, Jeffrey L. (2010)	Motivations and Benefits of Student Volunteering: Comparing Regular, Occasional, and Non-Volunteers in Five Countries	Australia, Kanada, Uusi-Seelanti, Yhdistynyt kuningaskunta ja Yhdysvallat	Canadian Journal of Nonprofit & Social Economy Research / Revue canadienne de recherche sur les OSBL et l'économie sociale.
Celdrán, Montserrat & Villar, Feliciano (2007)	Volunteering Among Older Spanish Adults: Does the Type of Organization Matter?	Espanja	Educational Gerontology

Taulukko 4. Tutkimusten laadunarvio pisteineen

	Yamashita ym (2017)	Güntert ym. (2016)	Valtanen (2016)	Hynynen (2015)	Moisset de Espanés ym. (2015)	Rousku (2015)	Principi ym. (2012)	Luping (2011)	Pessi & Oravasaari (2010)	Smith ym. (2010)	Celdrán & Villar (2007)
1. Oliko tutkimukselle asetettu selkeä kysymys/ongelma?	K	K	K	K	K	K	K	K	K	K	K
2. Oliko tutkimuksen asetelma soveltuva kyseisen asian tutkimiseen?	K	K	K	K	K	K	K	K	K	K	K
3. Oliko tutkittavien rekrytointistrategia soveltuva kyseisen asian tutkimiseen?	K	K	K	K	K	K	K	e	K	K	K
4. Oliko tutkittavien joukko vertailukelpoinen siihen ihmisryhmään, johon tuloksia verrataan?	K	K	e	e	K	e	K	K	K	K	e
5. Oliko tutkimustulosten keräys tehty asianmukaisesti?	K	K	K	K	K	K	K	K	K	K	K
6. Ovatto tutkimuslomakkeet valideja ja reliabeleita?	-	-	K	-	-	-	K	-	K	-	-
7. Saatiinko vastauksia toivottu määrä?	K	-	K	K	K	e	K	K	K	K	e
8. Oliko eettiset asiat huomioitu?	-	-	K	K	-	K	-	-	-	-	-
9. Voiko tutkimustuloksiin vaikuttaa jokin tekijä, jota ei tutkimuksessa huomioitu? (Ei = 1 piste, Kyllä/ Ei voida sanoa= 0 pistettä) (E/k/ -)	k	k	k	k	K	k	k	k	k	k	k
10. Onko tutkimustulokset raportoitu selkeästi?	K	K	K	K	K	e	K	K	K	K	K
Pisteet	7	6	8	7	8	5	8	6	8	7	5

Jokainen tutkimus sai laadunarviosta vähintään hyväksytyyn pistemäärän, eli kaikki alustavasti hyväksytyt tutkimukset hyväksyttiin lopulliseen katsaukseen.

4.2.3 Tulokset

Tutkimuskysymykseen vastaavat, sisäänotto- ja poissulkukriteereitä noudattavat tutkimukset olivat moninaisia. Niin tutkittavien vapaaehtoisten kohderyhmä kuin tutkimusmenetelmät vaihtelivat, ja myös tulosten esittämistapoja oli useita.

Taulukko 5. Kirjallisuuskatsaukseen hyväksytyt tutkimukset

Viite	Otos	Tutkittavien ikä	Asetelma
Yamashita ym. (2017)	277	≥50 v.	18 kohtainen kyllä/ei väittämän kyselylomaketutkimus
Güntert ym. (2016)	824	Ei mainintaa	VFI
Valtanen (2016)	185	Ei mainintaa	Kyselylomaketutkimus avoimilla kysymyksillä
Hynynen (2015)	10	Ei mainintaa	Puolistrukturoitu teemahaastattelu
Moisset de Espanés ym. (2015)	200	≥18 v.	VFI
Rousku (2015)	8	30-50v.	Puolistrukturoitu teemahaastattelu
Principi ym. (2012)	860	≥50v.	VFI
Luping (2011)	24	Ei mainintaa	Puolistrukturoitu teemahaastattelu
Pessi & Oravasaari (2010)	1668	≥79v.	Timanttimaliin perustuva lomake, myös avoimia kysymyksiä
Smith ym. (2010)	>4000	Ei mainintaa, yliopisto-opiskelijat	VFI:hin perustuva kyselylomake
Celdrán & Villar (2007)	88	>55v.	VFI, muokattu

Seuraavassa esitellään valitut tutkimukset, niiden asetelma ja tutkimusmenetelmät sekä merkittävimmät tulokset. Vaikka osassa tutkimuksista tutkimustulokset oli esitelty ristiintaulukoinnilla, sisältyi kaikkiin tutkimuksiin kuitenkin myös avoimeksi kirjattu esittely tuloksista pohdintoineen. Koska useassa tutkimuksessa oli tutkittu pelkkien motiivitekijöiden lisäksi myös muita vapaaehtoistyöhön liittyviä asioita, keskitytään tässä katsauksessa tutkimuskysymyksen asettelun vuoksi pääsääntöisesti vain motiiveihin.

Kirjallisuuskatsauksen tulokset voidaan syntetisoida esittelevällä otteella. Deskriptiivinen synteesi on tulkinta, joka perustuu sen tekijän aiempaan kokemukseen sekä katsaukseen valittujen aineistojen laatuun ja sisältöön. Olennaista on katsauksen tekijän kyky tunnistaa ja tulkita yhtäläisyyksiä ja erilaisuuksia alkuperäistutkimusten tarkoituksissa, metodeissa ja tutkimustuloksissa. Ennen kaikkea synteesi antaa vastauksen esitetyille tutkimuskysymykselle. (Fink 2005, 5, 186–188). Tässä kirjallisuuskatsauksia tuloksia syntetisoidaan deskriptiivisellä otteella tutkimusten esittelyjen jälkeen. Katsauksen luotettavuutta ja sen tuloksiin vaikuttaneita tekijöitä pohditaan reflektointiosiossa.

Yamashita ym. (2017) tutkimuksessa selvitettiin, minkälaisia vapaaehtoistyön motivaatioita tutkittavilla on, sekä motivaatiotekijöiden yhteyttä vapaaehtoistyöhön osallistumiseen. Tutkimukseen osallistui 277 Elinikäisen oppimisen ohjelmaan kuuluvaa ikääntynyttä Osher Lifelong Learning Institute:sta Las Vegasista. Tutkijat korostavat vapaaehtoistyön merkitystä osana elinikäisen oppimisen ohjelmia. Tutkittavat olivat täytäneet sähköisen lomakkeen, jossa vastattiin 18 eri motivaatioita koskevaan väittämään kyllä tai ei vastauksin. Väittämien sisällöt oli jaettu kolmeen teemaan; generatiivisyyteen (halu auttaa tulevia sukupolvia tai yhteisöjä), henkilökohtaiseen kehittymiseen ja hyvinvointiin. Perusta tutkimuskysymyksille oli sosioemotionaalisisessa valintateoriassa ja aiemmassa motivaatiotutkimuksessa. Lisäksi tutkimuslomakkeessa kartoitettiin vastaajien sosiodemografisia taustatietoja ja kokemaansa terveydentilaa.

Tulokset: Tutkimustulokset oli analysoitu tilastotieteellisin menetelmin ja soveltuvien ohjelmien. Tulokset oli esitetty ristiintaulukoinnilla, jossa oli eritelty sosiodemografisten tekijöiden suhdetta tehtyyn vapaaehtoistyön kenttään osallistumiseen. Lisäksi tulokset oli avattu sanallisesti ja niitä tarkasteltu pohdintaosuudessa. Tutkimustulosten mukaan 60% vastanneista oli tehnyt vapaaehtoisuustyötä viimeisen vuoden aikana. Vapaaehtoistyötä tehneiden, ja niiden jotka sitä eivät olleet tehneet, välillä ei ollut sosiodemografisesti nähtävissä merkittäviä eroavaisuuksia. Tilastollisesti merkittävin ero oli generatiivisyyden ja hyvinvoinnin indikaattoreissa, joita vapaaehtoistyötä tekevät arvostivat selvästi enemmän. Keskeisimpiä motivaatiotekijöitä olivatkin generatiivisyys, henkilökohtainen kehittyminen sekä fyysinen ja psyykinen hyvinvointi. Tutkittavat tekisivät enemmän vapaaehtoistyötä, jos sen tekeminen edistäisi heidän hyvinvointiaan ja onnellisuuttaan. Toisaalta generatiivisyyden lisäksi tutkimukseen vastanneiden kokemus omasta terveydentilasta vaikutti merkittävästi siihen, osallistuivatko he vapaaehtoisuustyöhön. Kaiken kaikkiaan tutkimukseen osallistuneet Elinikäisen oppimisen ohjelmaan kuuluneet arvioivat terveytensä paremmaksi kuin muu saman ikäinen väestö, joten vapaaehtoistyön voidaan tämän nojalla arvella vaikuttavan edistävasti siihen osallistuvien terveyteen ja hyvinvointiin.

Güntert ym. (2016) tutkivat vapaaehtoistyön motiiveja kahdella eri tutkimuksella. Tutkimuksissa tutkittiin ensin vapaaehtoistyön motiiveja, ja sitten itseohjautuvuusteoriaa (SDT) hyödyntäen motiivien suhdetta motivaatioiden laatuun ja työstä saatuun mielihyvään. Tutkimuksessa pyrittiin osoittamaan, kuinka motivaatioiden laadun tarkastelu itseohjautuvuuden näkökulmasta osoittaa sen, miksi jotkin vapaaehtoistyön motiivit johtavat varmemmin hyvään lopputulokseen. Tässä katsauksessa keskitytään kuitenkin tutkimuskysymyksen mukaisesti vain ensimmäisen tutkimuksen motiivitutkimukseen. Tutkimukset toteutettiin Sveitsin saksankielisellä alueella, ja tutkittavat toimivat vapaaehtoisina pääasiassa sosiaalialalla. Relevantteja vastauslomakkeita oli palautettu 824 kappaletta. Itse motiivitekijöitä tutkittaessa tutkimuksessa käytettiin saksankielistä VFI:tä.

Tulokset: Tutkimustulosten analysoinnissa oltiin käytetty soveltuvia ohjelmia ja tulokset oli esitelty ristiintaulukoinnilla sekä avattu sanallisesti. Lisäksi tuloksia ja niiden merkityksiä arvioitiin pohdintaosiossa. Tärkein motivaatiotekijä oli *arvot*, ja lähes yhtä tärkeänä tutkittavat olivat pitäneet *ymmärryksen* motiivitekijää. Edellä mainitut tekijät myös korreloivat vahvimmin vapaaehtoistyöstä saatuun mielihyvään, kun taas *turvallisuuden* ja *uran* motiivitekijöitä tärkeinä pitäneet eivät saaneet työstä yhtä paljon nautintoa. Toisaalta tutkittavat myös arvioivat näiden motiivitekijöiden merkityksen vähäisimmiksi.

Valtasen (2016) Pro gradu -tutkielmassa kartoitettiin tekijöitä, joista motivaatio vapaaehtoistoimintaan koostuu. Vastakohtaisesti selvitettiin myös motivaatiota heikentäviä tekijöitä. Lisäksi tutkimuksessa oli kartoitettu syitä, miksi vapaaehtoiset olivat valinneet toimintaympäristökseen juuri nimenomaisen järjestön, sekä miksi tutkittavat pitivät kehitysyhteistyötä tärkeänä. Tässä kirjallisuuskatsauksessa huomioidaan tutkimuskysymyksen mukaisesti vain ensimmäisen asetelman tuloksia. Suomalaisen vapaaehtoisverkosto Naisten Pankin vapaaehtoisverkostoon kuuluu yli 3000 vapaaehtoista, joista tähän tutkimukseen oli osallistunut 185 henkilöä. Vapaaehtoiset toimivat varainkeruu- ja tiedotustoiminnassa, mutta koko Naisten Pankin toiminnan fokuksena on kehitysmaiden naisten, sekä välillisesti heidän perheidensä, auttaminen.

Tutkimuksen aineisto oli kerätty lähettämällä Naisten Pankin paikallisryhmille sähköinen kyselylomake, ja nämä olivat toimittaneet kyselyn edelleen jäsenilleen. Taustatietojen kartoittamisen lisäksi lomakkeessa oli neljä avointa kysymystä, joilla haettiin vastausta tutkimuskysymyksiin. Huomioitavaa on, että organisaatiosta johtuen vastaajista 182 oli naisia ja vain 3 miehiä.

Tulokset: Tutkimustulosten analysoinnissa oli käytetty aineistolähtöistä ja teoriaohjaavaa sisällönanalyysia, joista jälkimmäisessä oli hyödynnetty Yeungin (2005) motivaation timanttimalia. Taustamuuttujien frekvenssit oli taulukoitu taustatietojen kokonaisuuksien hahmottamiseksi. Pääasiallinen analyysi liittyi kuitenkin laadulliseen aineistoon. Tulokset oli kirjattu

pohdiskelevalla otteella, ja niihin viitattu suorilla aineistolainauksilla. Avointen kysymysten motivaatioita koskeva oli sijoitettu neljään *motivaatioulottuvuuteen*. Tutkija oli löytänyt vastauksista yhteensä 455 motivaatioelementtiä. Suurin osa vastauksista sijoittui *saaminen-antaminen*-ulottuvuudelle. Tähän ulottuvuuteen sijoittuvat motivaatioelementit kattoivat jopa 45% kaikista elementeistä. Yleisin *antamiseen* liittyvä teema oli halu auttaa sekä halu auttaa varsinkin erityisryhmiä. Jotkut vastaajista kokivat yksinkertaisesti olevansa luonteeltaan auttamishaluisia, eli korostivat yleisesti omia altruistisia motiivejaan. Toisaalta jotkut kokivat omien elämäkokemusten olevan vahvasti motivaation syynä. Nämä vastaajat kokivat, että ovat itse saaneet hyviä mahdollisuuksia elämässään, ja ovat näin ikään kuin kiitollisuudenvelassa. Myös henkilökohtaisen hyvinvoinnin ja työn arvokkuudesta saadun emotionaalisten palkkion saamisen motiivit korostuivat *saamisen* ääripäässä ulottuvuutta.

Toiseksi eniten vastauksia motivaatiotekijöistä löytyi *etäisyys-läheisyys*-ulottuvuudelta, elementtien kattaen noin 25% kaikista motivaatioelementeistä. *Läheisyyden* ääripäässä merkittävimmäksi koettiin ryhmään kuulumisen sen tarjoaman yhteisöllisyyden vuoksi. Myös uusien ihmisten tapaaminen ja ryhmähenki olivat monille tärkeitä. Toisaalta *etäisyyden* ulottuvuuden näkökulmasta vapaaehtoistyön koettiin olevan kevyttä ja osallistumiskynnyksen olevan matala. Helppoa toimintaan liittymistä, mutta toisaalta myös siitä irrottautumista pidettiin tärkeänä. Vapaaehtoistoiminta haluttiin myös pitää harrastustoiminnan kaltaisena köyhänormisena toimintaympäristönä, ja tehdä näin ero varsinaisen palkkatyön välille.

Pohdinta-toiminta-ulottuvuuden motivaatiotekijöistä löydettiin kolmanneksi eniten vastauksia, yhteensä 16% kaikista elementeistä. *Toiminnan* ääripäähän liittyivät muun muassa vapaa-ajan täyttäminen, mahdollisuus toiminnan organisoimiseen ja erilaiseen tekemiseen, jota ei ehkä muuten tulisi tehtyä. *Pohdinnan* elementeissä se, että organisaation arvomaailma oli omasta mielestä oikeanlainen, ja sen tarjoamat vapaaehtoistyön tehtävät tärkeitä, muodosti myös monelle merkittävän motivaattorin vapaaehtoistyöhön. Tässä motivaatiotekijässä nostettiin esille myös uskon ja kristillisten arvojen merkitys.

Vähiten motivaatioelementtejä sijoittui *jatkuvuus-uuden etsintä*-ulottuvuuteen. *Jatkuvuuden* elementeistä tärkeimpänä oli määritelty oma elämänkulku, jonka mukaan vapaaehtoistyötä oli harrastettu jo pitkään ja se oli kiinteä osa elämää. Muita ulottuvuuteen liittyviä elementtejä ovat muun muassa identiteetin toteuttaminen, aiemmat positiiviset kokemukset, sekä aihepiirin tuttuus. *Uuden etsinnän* ääripäässä elämämpiirin laajentaminen, uuden oppiminen ja vastapaino elämäntilanteelle olivat tärkeitä.

Hynynen (2015) tutki pro gradu -tutkielmassaan kolmannen sektorin auttamistyötä tekevien vapaaehtoistyöntekijöiden motivaatiota. Tutkimuksen tarkoitus oli selvittää, mitkä tekijät saavat henkilön osallistumaan vapaaehtoistyöhön ja jatkamaan sen parissa. Tutkimuksessa oli haastateltu kymmentä Kaarinan vapaaehtoistoiminnan keskus Paletin vapaaehtoista. Tutkittavat olivat eri ikäisiä ja omasivat erilaiset taustat, sekä toimivat erilaisissa tehtävissä hyvinvointipalvelujen auttamistyössä. Haastattelut oli toteutettu puolistrukturoituina teemahaastatteluina. Tutkija korostaa aineistossa haastateltujen kokemusmaailman merkitystä reaali maailman kuvauksen sijasta.

Tulokset: Tutkimustulosten tarkastelussa oli käytetty soveltuvaa analyysiohjelmia ja sisällönanalyysiä. Motivaatiot oli ensin tunnistettu ja jaoteltu altruistisiin, individualistisiin ja solidaarisiin. Tämän jälkeen niitä oli tarkasteltu Funktionaalisen motivaatioteorian kuuden motivaatioelementin kautta. Tulokset oli esitelty pohdiskelevalla otteella ja niihin viitattu suorilla aineistolainauksilla. Haastateltujen kertomuksissa individualistiset motiivit korostuivat useammin kuin altruistiset tai solidaariset motiivit, niitä löytyi kaikkien kymmenen tutkittavan vastauksista, kun altruistisia sekä solidaarisia motiiveja oli vain kuudella. Useat motiivit myös esiintyivät samanaikaisesti. Altruistisissa motiiveissa korostui "auttamisen halu" ja vapaaehtoistyön kokeminen "pyyteettömänä". Individualistisista motiiveista tärkein oli "toimiminen henkilökohtaisten arvojen mukaisesti". Myös "yhteisöllisyys", "mielekäs tekeminen" ja "mahdollisuus uusien tietojen ja taitojen hankkimiseen" olivat tärkeitä motiiveja. Osalle vapaaehtoistoimintaan osallistumisen nähtiin "suojaavan minuutta esimerkiksi työttömyyden aiheuttamalta tarpeettomuuden kokemukselta", tai sen koettiin olevan "väylä omien vaikeuksien käsittelyyn". Kaiken kaikkiaan vapaaehtoistoiminta edusti vapaaehtoisille ensisijaisesti omien arvojen mukaista yhteisöllistä toimintaa, joka lisäsi heidän henkilökohtaista hyvinvointiaan. Tutkijan mukaan tutkimustulokset eivät kuitenkaan ole yleistettävissä koskemaan vapaaehtoisia yleisesti, vaan vapaaehtoisten motivaatioita tulee tutkia myös laajoja kyselyaineistoja hyödyntävän tilastollisen analyysin avulla.

Moisset de Espanés ym. (2015) tutkimukselle oli asetettu kaksi eri näkökulmaa. Toisaalta oli tutkittu vapaaehtoistyön motiivien ja sitoutumisen suhdetta generatiivisuuteen, mutta tässä katsauksessa tarkastellaan vain tutkimuksen näkökulmaa vapaaehtoistyön motiiveista, joita verrattiin myös eri ikäryhmien kesken. Tutkimuksessa 200 argentiinalaista, viidestä eri vapaaehtoistyön järjestöstä Córdobaan kaupungista, oli vastannut kolmeen kysymyslomakkeeseen. Vapaaehtoistyön motiiveja tutkittaessa oli ollut käytössä espanjankielinen versio VFI:stä. Myös sosiodemografiset taustatiedot kartoitettiin. Tutkimukseen osallistumisen ainoana ehtona oli ollut, että henkilö oli kolmen kuukauden aineistonkeruuaajan osallisena vapaaehtoistyön ohjelmassa. Osallistujat oli jaettu kolmeen ikäluokkaan; nuoret vapaaehtoiset (18-39 vuotiaat), keski-ikäiset vapaaehtoiset (40-59 vuotiaat) ja vanhemmat vapaaehtoiset (≥60 vuotiaat).

Tulokset: Tutkimustulosten analysoinnissa oltiin käytetty soveltuvia ohjelmia, joilla voitiin verrata muun muassa sosiodemografisten tekijöiden suhdetta motivaatiotekijöihin. Tulokset oli esitelty ristiintaulukoinnilla sekä avattu sanallisesti. Lisäksi tuloksia ja niiden merkityksiä arvioitiin pohdintaosiossa. Tärkeimmiksi motivaatiotekijöiksi nousivat *arvot* ja *ymmärrys*. Seuraavaksi tärkeimpinä tutkittavat olivat pitäneet *sosiaalisuuden* ja *kehittymisen* tekijät, ja vähiten merkitystä oli ollut *uran* ja *turvallisuuden* motivaatiotekijöillä. Iän puolesta motivaatioissa korostuivat vain nuorten *uran* ja iäkkäämpien *arvojen* motiivien osuudet. Muutoin eri ikäryhmien tai sosiodemografisten tekijöiden kesken ei ollut löydettävissä tilastollisesti merkittäviä eroja motivaatioiden suhteen.

Rousku (2015) tutki pro gradussaan Mannerheimin Lastensuojeluliiton (MLL) paikallisyhdistysten puheenjohtajien näkökulmia vapaaehtoistyöntekijöiden motivaatiotekijöiden, vapaaehtoisuudessa jaksamiseen sekä työn iloon. Tässä katsauksessa keskitytään näistä teemoista ensimmäiseen. Tutkimuksessa haastateltiin kahdeksaa MLL:n Varsinais-Suomen piirin paikallisyhdistysten puheenjohtajaa siitä, mikä motivoi heitä, ja mikä heidän näkemyksensä mukaan vapaaehtoisia vapaaehtoistyössä. Haastattelut oli toteutettu puolistrukturoituina teemahaastatteluina. Haastateltavat olivat 30-50 vuotiaita ja naisia, ja heillä oli kokemusta monen erilaisen kentän vapaaehtoistyöstä.

Tulokset: Tutkija oli etsinyt fenomenografisen analyysin vaiheiden mukaisesti litteroidusta tekstistä olennaiset ilmaisut, ja luonut niille merkityksiköt, jotka hän oli kategorisoinut. Tulokset esiteltiin taulukossa ja avattiin kategorioittain, ja jokaisen kategorian esittelyn yhteydessä esitettiin suoria aineistolainauksia. Tutkija oli löytänyt yhteensä seitsemän eri merkityksikköä; ryhmä, verkostot, oma ammatillisuus, muu oma hyöty, lapsiperheet, kuntataso ja hyväntekeväisyys. Nämä merkityksiköt oli tiivistetty kolmeen eri yläkategoriaan; yhteisöllisyys, yksilöllinen hyöty ja yhteiskunnallinen hyöty. Usealle tutkittavalle tärkeimmän motiivitekijän nimeäminen oli vaikeaa, mutta ”vaikuttaminen”, ”vapaaehtoistyön hyödyllisyys”, ”ryhmä” ja ”sosiaaliset kontaktit” nousivat merkittävimiksi tekijöiksi.

Principe ym. (2012) tutkivat ikääntyneiden vapaaehtoisten motivaatioita. Erityisesti tarkasteltiin maiden välisiä eroja verrattuna vapaaehtoistyön kenttään, sekä sitä miten vapaaehtoisten ikä vaikutti motivaatioihin. Tutkijoiden mukaan demograafisten muutosten myötä aktiivinen ikääntyminen lisääntyy koko Euroopassa, ja yksi tärkeä osa tätä on vapaaehtoistyö. Näin ollen ikääntyneiden osuus organisaatioiden vapaaehtoistyöntekijöistä kasvaa, minkä vuoksi erityisesti heidän motivaatioidensa ymmärtämisen merkitys on yhä tärkeämpää. Tutkittavat olivat yli 50 vuotiaita Hollannin (n=468), Saksan (=113) ja Italian (n = 279) vapaaehtoisia, jotka kuuluivat johonkin vapaaehtoistyötä toteuttavaan organisaatioon. Kokonaismäärä tutkittaville oli näin ollen 860. Tutkittavat oli jaettu lisäksi

ikänsä perusteella kolmeen eri ryhmään; 50-64 vuotiaat, 65-74 vuotiaat, sekä 75 vuotiaat tai vanhemmat. Tutkimus toteutettiin VFI-lomakkeen sekä sosiodemografisia tekijöitä kartoittavan lomakkeen kautta.

Tulokset: Tietojen analysoinnissa oltiin käytetty soveltuvia ohjelmia, joilla voitiin verrata muun muassa sosiodemografisten tekijöiden suhdetta motivaatiotekijöihin. Tulokset oli esitelty ristiintaulukoinnilla ja avattu sanallisesti. Lisäksi tuloksia ja niiden merkityksiä arvioitiin pohdintaosiossa. Kaikkiaan merkittävimmät motivaatiotekijät olivat yhtä lailla kaikissa maissa altruistisiin uskomuksiin liittyvät *arvot*, ja vähiten merkittävänä tekijöinä olivat *uraan* liittyvät hyötynäkökulmat. Myös *kehittymisen* henkilökohtaiseen kasvuun liittyvät motiivitekijät ja uuden oppimisen näkökulma *ymmärryksen* motivaatiotekijänä olivat arvosteltu *turvan* ja *sosiaalisuuden* tekijöitä korkeammalle.

Jokaisen kuuden motivaatiotekijän kohdalla oli nähtävissä joitakin maiden välisiä eroja. Saksalaisten vapaaehtoisten *arvojen* ja *ymmärryksen* tekijät olivat verrokkimaihin verrattuina tärkeämmät, joskin Italiassa altruististen arvojen motivaation tärkeys lisääntyi ikääntymisen myötä. Toisaalta Saksassa altruistiset arvot korreloivat negatiivisesti ikääntymisen kanssa, ja Hollannissa iällä ei ollut niihin vaikutusta. Etenkin Italian tuloksissa havaittiin, että ikääntymisen myötä vapaaehtoisten kokeman emotionaalisen tyydytyksen tarve lisääntyy, kun *sosiaalisuuden* ja *turvan* motivaatiotekijöiden tärkeys kasvoi. Etenkin Hollannissa, mutta jossain määrin myös Saksassa ja Italiassa, uuden oppimisen halu (*ymmärrys*) oli merkittävämpi motivaatio nuorimmassa kolmesta tutkittavien vapaaehtoisten ryhmästä. Myös *ura* oli arvioitu selvästi tärkeämmäksi kaikkien maiden suhteen nuorempien tutkittavien ryhmässä. Kuitenkaan sen suhteen, pidettiinkö altruistisia vai egoistisia motivaatiotekijöitä tärkeimpinä, ei löydetty maiden välisiä eroja.

Motivaatiotekijöiden tärkeys vaihteli vain jonkin verran riippuen vapaaehtoistyön kohteesta. Kulttuurin ja vapaa-ajan parissa vapaaehtoistyötä tekeville altruistiset motivaatiot olivat selvästi vähemmän tärkeitä kuin sosiaali- ja terveysalalla toimivilla, ja halu uuden oppimiseen (*kehittyminen*, *ura*) korostui. Sosiaali- ja terveysalan vapaaehtoisilla puolestaan *sosiaalisuuden* motivaatiotekijä oli vahvin, ja *turvan* vähäisin.

Luping (2011) tutki nuorten motivaatioita vapaaehtoistyöhön Kiinassa. Itse motiivien selvittämisen lisäksi hän tutki motiivien rakennetta ja jaottelua, sekä niiden suhdetta siihen, kuinka kauan tutkittavat ovat vapaaehtoistyötä tehneet. Tässä katsauksessa keskitytään lähinnä vain löydettyjen motivaatiotekijöiden kuvaamiseen. Tutkittavia oli 27, joista 24:n kohdalla tutkimus koski motiiveja, joten vain näitä tuloksia oli käsitelty. Tutkija oli pyrkinyt ottamaan tutkimukseen lähtökohdiltaan erilaisia vapaaehtoisia muun muassa koulutuksen ja vapaaehtoistyön kentän suhteen. Osa vapaaehtoisista työskenteli jonkun vapaaehtoistyön organisaation kautta, kun taas osa oli freelancevapaaehtoisia. Kaksi tutkittavaa

olivat tutkijan tuttuja. Pääosa tutkimuksesta toteutettiin avoimella haastattelulla, mutta muutama haastattelu tehtiin käyttäen internetin chat-ohjelmaa.

Tulokset: Tulokset analysoitiin käyttämällä kvalitatiiviselle tutkimusmenetelmälle sopivia tietokoneohjelmia. Tulokset esiteltiin kuvailevasti ja tutkija oli myös käyttänyt suoria lainauksia haastateltavien kertomuksista. Tutkija oli jakanut motivaatiotyypit kolmeen kategoriaan. Motivaatiotyyppi 1; ”Perinteinen motivaatio, jossa korostuu velvollisuuden tunto”. Kymmenen tutkittavaa mainitsi velvollisuuden tunteen tärkeäksi motivaatiotekijäksi vapaaehtoistyössä. Osa koki motiivikseen suoraan ”velvollisuudentunteen” ja ”kunniallisuuden tavoitteen”, kun osa taas koki ennemminkin ”syyllisyyttä” huonompiosaisia kohdatessaan. Jotkut tutkittavat kokivat motivaationa olevan ”yleisen kansalaisvelvoitteen auttaa tai palvella muita ja tehdä yhteiskunnallista hyvää”. Motivaatiotyyppi 2; ” Moderni motivaatio, jossa keskitytään kehittymiseen”. Yhteensä 13 tutkittavaa kertoi yhdeksi motivaatiotekijäkseen jonkun tähän tyyppiin luokiteltavan motiivin. Osa tutkittavista osallistui vapaaehtoistoimintaan oman opiskelualansa mukaisissa organisaatioissa ja näin vapaaehtoistyö nähtiin ikään kuin työharjoitteluna, jossa ”oman oppimisen” merkitys korostuu. Kaikkiaan kymmenen tutkittavaa piti ”itsensä kehittämistä” merkittävänä motivaationa. Myös ”maailmankuvan laajentaminen”, ”henkinen rikastuminen”, ”kontaktien luominen”, ”sosiaalisuuden aktivointi ”sekä ”mahdollisuus käyttää opittuja taitoja” mainittiin. Motivaatiotyyppi 3; ”Postmodernit motivaatiot, jossa korostuu tyytyväisyys”. Kategoriassa korostuvat tutkittavien mainitsemat ”hauskanpito ja ”vapaa-ajan kuluttaminen”, mutta myös muun muassa ”uteliaisuus vapaaehtoistyötä kohtaan”, ”halu kokea uutta”, ”vapauden kaipuu”, sekä ”rajoittamattomuus (organisaation puolelta)” oli mainittu vastauksissa.

Pessi & Oravasaaren (2010) raportti voidaan määritellä hallinnollisen selvityksen ja tieteellisen tutkimuksen yhdistelmäksi. Tutkimuksessa vapaaehtoistoiminnasta oli kolme eri osiota; järjestökysely, SWOT-analyysi ja motivaatiokysely. Tässä kirjallisuuskatsauksessa keskitytään pääosin viimeisimpään. Tutkimuksen kahta aikaisempaa osiota tutkittaessa oli Suomen Raha-automaattiyhdistyksen (RAY) 825:lle järjestölle lähetetty kutsu tutkimukseen, ja tässä viimeisimmässä osiossa näiden järjestöjen toimijoita pyydettiin välittämään kysely edelleen vapaaehtoisilleen. Lisäksi kyselyä jaettiin verkostoissa ja virtuaaliyhteisöissä. Kaikkiaan vastaajia kertyi 1668. Vapaaehtoistyön kenttiä oli lukuisia eri aloilta, kuitenkin 88% vastaajista teki vapaaehtoistyötä sosiaali- tai terveysjärjestössä. Kyselyssä käytettiin Pessin (aiemmin Yeung) motivation timanttimallia. Vastaajat arvioivat timanttimallin neljän *ulottuvuuden* tärkeyttä käyttäen neliportaista asteikkoa. Lisäksi heitä pyydettiin lisäksi omin sanoin kuvaamaan motivaatioidensa muutoksia, toimintaan sitouttavia asioita sekä vapaaehtoistoiminnan merkitystä. Vastaajat pääsivät koko ajan lukemaan toisten tutkittavien vastauksia, ja ulottuvuuksien hahmottamiseksi

vastausesimerkkejä aiemmista tutkimuksista oli kirjattu vastauslomakkeelle.

Tulokset: Tulokset oli esitelty taulukoilla ja avattu sanallisesti pohdiskelevalla otteella. Myös runsaasti suoria aineistolainauksia esitettiin. Avoimissa kysymyksissä toimintaan ryhtymisen syistä korostui kolme tekijää; ”halu auttaa on tärkein”, ”oma kokemus (esim. sairaus), vertaistuki” sekä ”murros elämässä (esim. eläkkeelle jääminen)”. Teemoista painottuivat painoarvojärjestyksessä *antaminen*, *toiminnallisuus* ja *jatkuvuuden etsintä*. Jopa kaksi kolmesta vapaaehtoisesta kokee *antamisen* motivaatiotekijän erittäin tärkeäksi. Keskenään lähes yhtä tärkeitä motiiveja olivat *pohdinnallisuus*, *läheisyys*, *uuden etsintä* ja *saaminen*. Vähiten tärkeimmäksi motiivielementiksi näyttäytyi *etäisyys*.

Tuloksista oli löydettävissä jonkin verran sukupuolten välisiä eroja. Miesten vastauksien perusteella *toiminnallisuus* oli tärkeää; kaksi kolmesta koki sen erittäin tärkeäksi. Myös *jatkuvuus* ja *sosiaalisuus* olivat miehille tärkeitä. Naisten vastauksissa puolestaan korostuivat *saamisen* ja *antamisen* ulottuvuudet. Iän merkitysmotivaatiotekijöihin näkyi muun muassa niin, että nuorempia motivoi merkittävästi eniten antaminen kuten muitakin ikäryhmiä, mutta myös toiminnallisuus ja pohdinta nousivat tärkeiksi. Yli 50-vuotiailla *jatkuvuus* ja tuttuuden *etsintä* painottuu nuoria enemmän, kun taas *saaminen* ja *etäisyys* vähemmän.

Motivaatioiden muutosta koskevaan avoimeen kysymykseen usea vastaaja oli kertonut kokevansa auttamisen korostumisen toiminnan edetessä. Moni koki myös, että vapaaehtoistyöntoimintaa tarvitaan jatkuvasti enemmän, ja tämä lisää motivaatiota, joskin toisaalta voi tuoda työhön turhautumista esimerkiksi resurssien vähyyden vuoksi. Viimeisessä kysymyksessä vapaaehtoistyön merkityksestä vastaajalle korostui kolme teemaa; yhteisö ja ryhmä, sosiaalisuus ja hyödyllisyys itselle ja toisille sekä hyvä mieli.

Smith ym. (2010) tutkimuksen kohteena olivat Australia, Kanada, Uusi-Seelanti, Yhdistynyt kuningaskunta ja Yhdysvallat. Tutkimuksessa selvitettiin yliopisto-opiskelijoiden vapaaehtoistoimintaan osallistumisen kestoa ja säännöllisyyttä sekä sitä, millaista hyötyä ja motivaatioita toimintaan liittyi. Tässä kirjallisuuskatsauksessa raportoidaan viimeiseksi mainitun tuloksista. Tutkimuksen tietolähteenä käytettiin laajemman opiskelijoiden vapaaehtoisuutta käsittelevän tutkimuksen tuloksia. Tutkimukseen osallistui 4081 yliopisto-opiskelijaa joista vapaaehtoistyötä tekevien lisäksi opiskelijoita, jotka eivät työskennelleet vapaaehtoisina. Viimeksi mainituiden kysymyksenasetteluna oli mitä motivaatioita he uskovat vapaaehtoistyötä tekevillä opiskelijakollegoillaan olevan. Tutkittavat täyttivät kyselylomakkeen, joka perustui VFI:hin, mutta oli muokattu sisältämään tarkemmin kysymyksiä instrumentaalista motivaatioista liittyen työkokemukseen ja sen näkymiseen ansioluettelossa. VFI:n alkuperäisiä motiivitekijöitä ei myöskään käytetty, vaan 15 tutkimuslomakkeen

väittämää vastaavaa motiivitekijää oli jaettu instrumentaalisiin tai urasidonnaisiin, altruistisiin tai arvopohjaisiin sekä sosiaalisiin tai egoistisiin.

Tulokset: Tutkimustulosten analysoinnissa oltiin käytetty soveltuvia ohjelmia, ne oli esitelty ristiintaulukoinnilla sekä avattu sanallisesti. Lisäksi tuloksia ja niiden merkityksiä arvioitiin pohdintaosiossa. Motivaatiotekijät oli esitelty taulukossa, jossa oli eritelty erikseen vapaaehtoistyötä säännöllisesti tekevät, sitä ajoittain tekevät, sekä opiskelijat jotka eivät tee lainkaan vapaaehtoistyötä. Merkittävimpinä motivaationa kaikille edellä mainituille ryhmille oli ”toisten auttamisen tärkeys”, joskin se korostui erityisesti säännöllisesti vapaaehtoistyötä tekeville. Muita erityisesti säännöllisten vapaaehtoisten motiivitekijöitä olivat ”tärkeän asian vuoksi toimiminen”, ”vapaaehtoistyöstä itselle saatava hyvä olo” ja ”vapaaehtoistyöstä saatava perspektiivi”, joskin myös nämä tekijät olivat korostuneet kaikilla vastaajilla vapaaehtoisuuden osallistumisaktiivisuudesta riippumatta. Niiden tutkittavien, jotka eivät tehneet lainkaan vapaaehtoistyötä vastauksissa korostuivat instrumentaaliset motiivit ”vapaaehtoistyössä toimimisen lisääminen CV:hen” ja ”omasta onnekkuudestaan johtuvat syyllisyudentunteen helpottaminen”. Melko tasaisesti eri ryhmien kesken oli motiiveiksi koettu ”uusien kontaktien luominen uraa edesauttaakseen” ja ”perheen tai uraohjaajan suositus tehdä vapaaehtoistyötä.”

Celdrán & Villar (2007) tutkimuksessa tutkittiin espanjalaisten ikääntyneiden vapaaehtoistyön motivaatiotekijöitä sekä työstä saatua hyötyä ja henkilökohtaista tyydytystä. Lisäksi vertailtiin eri alojen organisaatioiden sekä sosiodemografisten tekijöiden vaikutusta näihin. Vapaaehtoisten työkenttänä olivat johtaminen, kulttuuri ja sosiaaliala. Tutkimukseen vastasi 88 eläkeläistä kolmesta eri organisaatioista. Tutkittavat olivat yli 55 vuotiaita, ja he tekivät vapaaehtoistyötä vähintään kerran viikossa barcelonalaisissa vapaaehtoistyön järjestöissä. Motivaatioita kartoitettiin espanjankielisen VFI:n muokatulla versiolla. Motiivitekijöitä koskien työuraa ei oltu otettu tutkimukseen mukaan, koska tutkittavat olivat jo eläkkeellä. Lisäksi tutkittavat vastasivat kysymyksiin sosiodemografisista tekijöistensä, organisaatiosta jossa vapaaehtoistyötä ovat tehneet sekä vapaaehtoistyön haittapuolista ja työn tuomasta mielihyvästä, ja näitä tuloksia oli analysoitu lineaarisella regressioanalyysillä. Tässä kirjallisuuskatsauksessa keskitytään tutkimuskysymyksen mukaisesti pääosin vain motiivitekijöihin.

Tulokset: Tutkimustulokset oli esitetty ristiintaulukoinnilla ja avattu sanallisesti. Kaikki viisi tutkimuslomakkeessa esiintyvää motiivitekijää saivat korkeita pistemääriä, ainoastaan *turvallisuutta* oli arvotettu hieman vähemmän. *Arvot* koettiin motiivitekijöistä kaikista tärkeimmiksi, joskaan varsinaisesti tilastollisesti merkittäviä eroja ei tekijöiden välillä esiintynyt. Johtamisen alalla työskentelevät arvottivat *sosiaalisuutta* vähemmän, kun taas kulttuuripuolen vapaaehtoisilla *turvallisuuden* motiivitekijä ei

ollut merkittävä. Kaiken kaikkiaan tutkimus osoitti, että vapaaehtoisia eivät näytä ohjaavan yksittäiset motiivitekijät, vaan motivaatiot ovat monen tekijän summa. On myös huomioitava, että tutkimus tutki motiiveja retrospektiivisesti, joten tuloksissa voivat korostua vapaaehtoisten myöhemmin tekemät päätelmät tai muuttuneet muistikuvat motivaatioista. Tutkimukseen osallistui vain osa siihen pyydetyistä vapaaehtoisista, ja tiedonkeruu ei ollut täysin tutkijoiden kontrolloimaa. Näin ollen vapaaehtoiset, jotka eivät halunneet osallistua tutkimukseen tai ne joihin ei luotu kontaktia, olisivat voineet muuttaa lopullisia tuloksia. Tutkijat korostivatkin, että tutkimus on syytä nähdä mieluummin suuremman tutkimusohjelman ensiaskeleena.

KATSAUKSEN SYNTEESI: Tutkimusten moninaisuudesta riippuen yhtä, merkittävintä motivaatiota tai motiivitekijää on mahdoton määrittää. Kuitenkin kaiken kaikkiaan altruistiset tekijät, kuten ”arvot”, ”antaminen” ja ”vaikuttaminen” näyttivät olevan useimmille tutkittaville tärkeitä. ”Antamisen” näkökulmassa korostui kvalitatiivisissa tutkimuksissa kokemus omasta onnekkaisuudesta, jota haluaa jakaa myös heikompiosaisille. ”Turvallisuuden” motiivitekijä oli kaikissa VFI:tä menetelmänä tai menetelmän osana käyttäneissä tutkimuksissa arvioitu vähiten motivoivaksi. Sosiodemografisia taustatietoja keränneissä tutkimuksissa ei juuri löytynyt merkittäviä tilastollisia eroja vapaaehtoistyöntekijöiden taustojen suhteen. ”Uran” ja ”kehittymisen” motivaatiotekijät koettiin selkeästi sitä tärkeämmäksi, mitä nuorempi tutkittava oli ollut. Ikääntyneemmät vapaaehtoiset arvottivat enemmän vapaaehtoistyöstä itselleen saamaansa hyvinvointia. Tutkimuksia oli tehty yhteensä kolmessatoista eri maassa, mutta myöskään maiden välisiä merkittäviä tilastollisia eroja ei juuri ollut.

4.2.4 Reflektointi

Kirjallisuuskatsauksessa haluttiin tutkia vapaaehtoistyön motiiveja mahdollisimman laajassa kontekstissa, joten siihen valikoitui useita kansainvälisiä tutkimuksia. Koska kirjallisuuskatsauksen tarkoituksena oli kuitenkin tuottaa tietoa vapaaehtoistyöntekijöiden motiiveista SSP:n vapaaehtoistoiminnan suunnittelua varten, pidettiin Suomalaisen vapaaehtoistyön näkökulman korostamista tärkeänä. Näin ollen jo sisäänottokriteereissä määriteltiin hyväksyttäväksi alkuperäistutkimukseksi pro gradu tasoinen tutkimus. Lisäksi yksi tutkimus (Pessi & Oravasaari 2010) löydettiin toisen tutkimuksen lähdeluettelosta, vaikka muuten kaikki haut tehtiin suoraan tietokannoista. Vaikka vapaaehtoistyö on aiemmin osoitetusti yhteiskunta- ja kulttuurisidonnaista, ei kirjallisuuskatsauksen perusteella löydetty merkittäviä eroja suomalaisten ja ulkomaalaisten motivaatiotekijöissä.

Katsaukseen valikoituneet tutkimukset olivat useilta eri tieteenaloilta. Alkuperäistekstejä oli julkaisuissa, jotka keskittyivät muun muassa gerontologian, aikuiskoulutukseen, sosiaali- ja käyttäytymistieteisiin, henkilöstöhallintoon, työn taloustieteeseen ja yhteisötalouteen.

Tutkimuskysymyksen, ”Mitkä tekijät motivoivat tekemään vapaaehtoistyötä?”, luonteen vuoksi ei katsaukseen valittavien tutkimusten metodeja haluttu rajata, jonka vuoksi tutkimukset olivat asetelmiltaan merkittävän erilaisia.

Kirjallisuuskatsaukset eivät aina anna lopullisia vastauksia, eikä niiden ole tarkoitus korvata alkuperäistutkimusten tekoa. Usein ne ennemminkin osoittavat lisätarpeen alkuperäistutkimukselle tutkimuskysymyksen ympärillä, tai toisaalta osoittavat, että aiheesta ei tarvita lisätutkimusta. (Petticrew 2001.) Katsausta tehdessä kävi ilmi, että tutkimusta vapaaehtoistyön motiivitekijöistä löytyy runsaasti, mutta sen laatu on vaihtelevaa. Kirjallisuuskatsauksen ensimmäisten hakujen sisäänottokriteeri otannan 50 tutkittavasta vaikutti niin, että löydetty tutkimukset olivat pääasiassa määrällisiä lomaketutkimuksia. Kuitenkin, myös uusintahaku ilman kyseistä kriteeriä osoitti laadullisen tutkimuksen aiheesta olevan vähäistä, kun sen kautta löydettiin vain neljä tutkimusta.

Chacón ym. (2017) löysivät tekemässään systemaattisessa kirjallisuuskatsauksessa yhteensä 147 VFI:tä tutkimusmenetelmänä käyttänyttä tutkimusta vuosilta 1998-2014. Tähän lukuun sisältyivät vain vapaasti saatavilla olevat tekstit tietyistä tietokannoista englannin, italian, espanjan tai portugalilaisella kielellä. Tämän kehittämistyön kirjallisuuskatsaukseen valikoitui vain viisi tutkimusta, joissa käytettiin VFI:tä sellaisenaan tai muokattuna. Kirjallisuuskatsauksen sisäänotto- ja poissulkukriteerit olivat siis merkittävässä osassa siinä, mitkä tutkimukset katsaukseen valittiin. Koska vapaaehtoistyö SSP:ssä tulee käsittämään pääosin organisaation edustustehtäviä, valittiin kirjallisuushaun tuloksia arvioitaessa mukaan vain ne tutkimukset, joiden tutkittavien joukkoa voitiin pitää vertailukelpoisena tähän kontekstiin. Näin poisvalikoituivat muun muassa tutkimukset, joissa tutkittavat olivat alaikäisiä (mm. tutkimukset peruskoululaisista), sekä tutkimukset joissa vapaaehtoiset edustivat jotain tiettyä professionaalista tai vastaavaa ryhmää (mm. tutkimukset huippu-urheilijoista). Liian homogeenisenä näyttäytyvän joukon oletettiin omaavan lähtökohtiensa perusteella tietynlaiset yhteiset motiivit. Merkittävä määrä myös hyvin spesifin asian (mm. väkivallan uhrien, yksittäisten suojelukohteiden) parissa työskentelevien vapaaehtoisten tutkimuksesta jätettiin katsauksen ulkopuolelle, koska näissä tapauksissa ajateltiin vapaaehtoisten personalisoituvan niin voimakkaasti toiminta-alueeseen, että motivaatiota ei voida yleistää muihin konteksteihin.

Kehittämistyön luvussa 2.4.3 eri tahot esittivät vapaaehtoistyön motivaatiotutkimuksen olevan tutkimusmetodeiltaan tarkoitukseen sopimattomaa. Katsaukseen valikoiduista tutkimuksista muun muassa Celdrán & Villar (2007) pohtivat olisiko motiivien kuvaaminen hyödyllisempää, jos VFI:n sijasta keskityttäisiin vain yhteen tai kahteen ulottuvuuteen. Chacón ym. (2017, 315) puolestaan kertoi kirjallisuuskatsauksensa pohdinnassa, että sekä useat tutkimukset, kuin myös VFI:n laatineet Clary ja Snyder ovat esittäneet, että jatkossa tutkijoiden on syytä pohtia, onko

olemassa motiivitekijöitä, joita Funktionaalinen motivaatioteoria ja sen myötä VFI ei ota huomioon. Yeungin (mm. Yeung 2005) mukaan motiivitutkimus tulisikin tehdä aina aineistolähteisellä fenomenologisella otteella.

Kaikkiaan lienee kuitenkin siis aiheellista kyseenalaistaa, kuinka Funktionaalisen motivaatioteorian kuuden elementin kvantitatiivinen määrittely antaa merkityksellistä tietoa vapaaehtoistyön motiiveista. Useissa VFI:tä menetelmänä käyttäneissä tutkimuksissa hypoteesit oli asetettu edellisten tutkimusten pohjalta, ja nämä hypoteesit osoittautuivat paikkansapitäviksi. Kun kyse on tuloksien kannalta kuitenkin vain kuuden eri elementin numeerisesta vaihtelusta, lienee todennäköistä, että tutkimustulokset toistuvat samankaltaisina. Useissa katsaukseen valikoituneissa tutkimuksissa oli kuitenkin pelkkien motiivitekijöiden tutkimisen sijasta tutkittu niiden suhdetta muihin muuttujiin. Tutkimuskysymyksen vuoksi näihin osatutkimuksiin ei kuitenkaan tässä katsauksessa keskitytty, mutta niiden tutkimuksille antama lisäarvo on huomattava.

Systemaattista kirjallisuuskatsausta menetelmänä kuvattiin luvussa 2.6. Katsauksen tiukoista metodisista kriteereistä oli kuitenkin osin joustettava. Muun muassa Pudas-Tähkä & Axelin (2007) mukaan kirjallisuushakua suorittamassa tulisi relevanteimman tutkimustuloksen varmistamiseksi olla kaksi tutkijaa. Lisäksi kirjallisuushaut tulisi suorittaa laajemmassa kontekstissa käsittäen myös muut kuin elektroniset lähteet (Metsämuuronen 2007). Tätä kirjallisuuskatsausta oli tekemässä yksi tutkija eli kehittämistyön tekijä, ja resurssien vuoksi aineistoa etsittiin vain vapaasti saatavilla olevista elektronisista lähteistä. Asetelman voidaan olettaa vaikuttavan kirjallisuuskatsaukseen valittujen julkaisujen laatuun, kun katsauksen tekijän ulottumattomille jäävät julkaisut, joita ei ole sähköisenä saatavilla olevissa tietokannoissa. Kuitenkin, tutkittaessa motiiveja pitkälti psykologian näkökulmasta saataneen riittävän laajalla tutkimusotannalla relevantteja, yleistettäviä tuloksia.

Tässä kirjallisuuskatsauksessa aineiston haku on tehty systemaattisesti ja kuvattu avoimesti kokonaisuudessaan. Validiteetin näkökulmasta systemaattinen kirjallisuuskatsaus on pätevä ja kattava menetelmä tutkia vapaaehtoistyön motiiveja laaja-alaisesti. Systemaattisessa kirjallisuuskatsauksessa validiteettiin vaikuttavat aineistoksi valittujen tutkimusten laadukkuus sekä niiden vastaavuus tutkimuskysymykseen (Aveyard 2010, 14). Aineiston tutkimukset kansainvälisistä lähteistä valittiin vertaisarvioituista julkaisuista. Kotimaisen aineiston rajallisuuden vuoksi ei sille voitu asettaa samanlaisia standardeja.

Kaikille tutkimuksille tehtiin luvussa 4.2.2 esitelty laadunarvio. Katsauksessa oli laadittu laadunarviotyökalu yhdistämällä kahdesta valmiista laadunarviotyökalusta kysymykset, jotka arvioisivat parhaiten tähän kirjallisuuskatsaukseen valittavia tutkimuksia. Laadunarviotyökalun käyttö osoittautui arvioitua haastavammaksi, kun objektiivisia vastauksia

kysymyksiin oli mahdotonta antaa (esim. Onko tutkimustulokset raportoitu selkeästi?). Lisäksi, vain suomalaiset pro gradu- tutkielmat käsittelivät tutkimuksensa eettisyyttä itsessään. Vaikkei eettisyysasioita muissa tutkimuksissa kuvattukaan, ei tämä kuitenkaan tarkoittane suoraan, että niissä ei eettisyyttä olisi huomioitu. Kaikkiaan laadunarviotyökalu oli hyvä keino tarkastella tutkimuksia kokonaisuuksina, mutta kysymyksenasettelu olisi voinut olla toisenlainen. Tutkimusten eri asetelmien ja metodien vuoksi täsmällisen työkalun kehittäminen lienee kuitenkin haastavaa. Jokaisella tieteenalalla on myös omanlaisensa tutkimusperinteet, jotka vaikuttavat tutkimuksen rakentumiseen.

4.2.5 Yhteenveto

Vapaaehtoistyön ominaispiirteet vaihtelevat niin yhteiskunnittain, aloittain kuin organisaatiotasolla. Systemaattisessa kirjallisuuskatsauksessa tarkasteltiin vapaaehtoisia globaalitasolla, mutta suomalaisen tutkimuksen laadullinen aineisto antoi informatiivista tietoa nimenomaan Suomalaisesta vapaaehtoistyöstä.

Katsauksessa perehdyttiin vapaaehtoistoiminnan motiivitutkimuksiin niiltä osin, kun tuloksia voidaan pitää SSP:ssä aloitettavalle vapaaehtoistoiminnalle informatiivisina. Tutkimusten moninaiset asetelmat, metodit ja lähestymisnäkökulmat antoivat toisaalta monipuolisen katsauksen aiheeseen, mutta tekivät tutkimustulosten syntetisoinnin lähes mahdottomaksi. Tärkeimpänä tutkimustuloksena voidaan kuitenkin pitää vapaaehtoisten altruististen arvojen korostumista lähes jokaisessa katsauksen tutkimuksista.

4.3 Kolmas sykli: Toimintamallin ja käsikirjan luominen

4.3.1 Suunnittelu

Toimintamallin ja käsikirjan suunnittelussa oli tarkoitus hyödyntää vapaaehtoistyöntekijöiden motivaatitekijöistä laaditun systemaattisen kirjallisuuskatsauksen tuloksia. SSP:n toiminnanjohtajan kanssa oli sovittu yhteistyön määräajaksi vuoden 2016 loppu, mutta kirjallisuuskatsausta ei saatu valmiiksi tähän mennessä. Kehittämistyöntekijä oli kuitenkin tutustunut laajalti vapaaehtoistyötä ja sen motivaatioita käsittelevään aineistoon, joten tietopohjaa asiasta oli kertynyt.

Verkkosivujen perustella vertaistuki- ja tukihenkilötoiminta on tehty näkyväksi ja sen merkitystä korostettu kaikilla Suomen Syöpäyhdistyksen jäsenjärjestöistä. Kuitenkin varsinaisesta vapaaehtoistyöstä kiinnostuneille vain Lounais-Suomen Syöpäyhdistys ja Pohjois-Karjalan Syöpäyhdistys ry:n internetsivuilla on mahdollista täyttää yhteydenottolomake. Näiden lomakkeet perustuvat vapaaehtoistyöstä kiinnostuneen

yhteystietojen keräämiseen, jota seuraa näin ollen järjestön yhteydenotto ja oletettavasti henkilön intressien ja kompetenssien tarkempi kartoitus.

SSP:lle kehitettävässä Vapaaehtoistyön toimintamallissa rekryointivaihe pyrittiin tekemään yksityiskohtaisemmaksi. Vapaaehtoisten tavoitettavuuden helpottamiseksi päätettiin laatia yhdistyksen verkkosivuille yhteydenottolomake, jonka osin strukturoidut vastausvaihtoehdot kartoitettavat tarjoutujan toiveita ja mahdollisuuksia työn suhteen. Näin yhdistykselle muodostuu vähitellen yhteydenottojen perusteella vapaaehtoistyöntekijöiden rekisteri, josta kuhunkin työtarpeeseen tavoitetaan helposti sopiva ihminen. Koska yhdistyksen verkkosivuja oltiin syksyn 2016 aikana päivittämässä, ja niiden toteutusta vasta suunnittelemassa, ei infotekstiä tai yhteydenottolomaketta saatu käyttöön vielä tämän kehittämistyön aikana. Aikataulujen osalta syksyn aikana kävi myös selväksi, ettei vapaaehtoistyön aloitus tapahtuisi vielä kehittämistyöntekijän ja SSP:n yhteistyösopimuksen aikana. Näin ollen käytännön arviointi toimintamallista, käsikirjasta ja yhteydenottolomakkeesta jäisivät tehtäväksi kehittämistyön tekijän ja toiminnanjohtajan toimesta ilman toteutuneita kokemuksia.

4.3.2 Toimintamalli ja käsikirja

Järjestöissä on paljon sellaista kokemuksen kautta muodostunutta hiljaista tietoa ja osaamista, jota ei ole dokumentoitu tai edes tuoda mitenkään esiin. Tällaisen tiedon jakaminen on osaamisen siirtämisessä arvokasta. (Heikkala 2007, 93.) Yhteydenottolomake, toimintamalli ja käsikirja (LIITTEET 1 ja 2, ulkoasu tässä ei vastaa täysin alkuperäistä) laadittiin toiminnanjohtaja Anttosen ideoiden, korjausten ja näkemysten avulla sähköpostiviestittelyllä. Tiivis yhteistyö toiminnanjohtajan kanssa oli välttämätöntä, koska järjestön ulkopuolisena tekijänä ei kehittämistyön tekijä yksin olisi pystynyt luomaan tarkoituksenmukaisia tuotoksia. Kaikki materiaali toimitettiin SSP:lle sovitusti Word-tiedostoina, joista yhdistys pystyy siirtämään ne omien tietoteknisten ympäristöjensä mukaisesti sähköiseksi.

Hyvä sisäinen ja ulkoinen tiedottaminen on nykyisin avainasemassa kaikessa toiminnassa, mutta kansalaistoimijoiden on ollut vaikeaa ymmärtää tätä. Oman toiminnan aliarvostaminen, tiedotusosaamisen puute ja vanhanaikaiset toimintatavat vaikeuttavat tiedonkulkua. (Harju 2007, 21.) Yhteydenottolomakkeen alkuun luotiin lyhyt infoteksti yhdistyksen tarjoamasta vapaaehtoistyöstä, jotta yhteydenottoja saataisiin tehtäviin sopivimmilta henkilöiltä. Tekstiin sisällytettiin maininta vapaaehtoistyön tekijälleen tuottamista auttamisen ilosta, vaikuttamisen kokemuksista, kokemusten kertymisestä sekä yhdistyksen toimintaan osallistumisen mahdollisuudesta. Tarkoituksena työn antamien positiivisten asioiden mainitsemiselle on vedota teoretiedon pohjalta

yleisimpiin vapaaehtoistyön motiivitekijöihin kuten altruistisiin arvoihin sekä oman hyvinvoinnin ja itsensä kehittämisen näkökulmiin.

Yhteydenottolomakkeen rakenteellisuuden tarkoituksena on auttaa vapaaehtoistyötä kiinnostunutta hahmottamaan itselleen tarkemmin minkälaista vapaaehtoistyötä tämä mahdollisesti olisi halukas tekemään, ja minkälainen osaaminen ja tietotaito hänellä on. Koska yhdistyksen toimintaan ei haeta vapaaehtoisia syöpäpotilaiden vertaistukihenkilöiksi, liitettiin turhien yhteydenottojen välttämiseksi lomakkeen alkuun suora linkki tämänkaltaista vapaaehtoistyötä tarjoavalle Syöpäjärjestöjen vertaistuki -sivustolle. Lomake erottelee myös sosiaalisen median potilasverkostoiden toimijoiksi halukkaat yhdistyksen muihin tehtäviin tarjoutujista. Yhteydenottolomakkeeseen sisällytettiin myös ajankäyttöä kartoitettavia vastausvaihtoehtoja, jolloin sitä täyttävä tulee realistisesti suhteutaneeksi oman elämäntilanteensa suhteessa vapaaehtoistyönteon mahdollisuuksiin. SSP:tä lomake palvelee niin helppona yhteydenotto reittinä kuin siinä, että erilliseltä vapaaehtoistyöntekijän taustatietojen kartoittamisvaiheelta vältytään. Lisäksi sähköisesti täytettyjen yhteystietojen turvallinen arkistointi ja tarkasteleminen voidaan taata.

Jos vapaaehtoistoiminnan järjestäjä tallentaa vapaaehtoista koskevia tietoja, muodostuu tällöin henkilörekisteri. Näin ollen järjestäjän on laadittava henkilörekisteristä rekisteriseloste, johon vapaaehtoiset voivat halutessaan tutustua. Selosteella on mainittava rekisterin ylläpitäjän tiedot, mitä tietoja rekisteriin tallennetaan ja mihin niitä käytetään, sekä mihin tietoja luovutetaan. Tietoja ei saa kerätä tarkoituksiin, joista ei ole ennalta sovittu. Lisäksi tietojen käsittelyn tulee olla asiallisesti perusteltua rekisterinpitäjän toiminnan kannalta. Rekisteröidyllä on oikeus tarkistaa itseään koskevat tiedot ja vaatia virheellisen tiedon oikaisua. Rekisterinpitäjän on toteutettava tarpeelliset toimenpiteet henkilötietojen suojaamiseksi asiattomalta pääsylvä tietoihin. (Henkilötietolaki 523/1999.)

Koska näiden yhteystietojen tallentamiseksi on yhdistyksen ylläpidettävä lailla säädettyä henkilötietorekisteriä, laati kehittämistyön tekijä yhdistykselle rekisteriselosteen. Lainmukaiset tiedot sisältävä rekisteriseloste voidaan linkittää yhteydenottolomakkeen yhteyteen, ja yhdistyksen on huolehdittava selosteen päivittämisestä.

Lopullinen toimintamalli (kaavio LIITE 2:ssa; Vapaaehtoistyön prosessi) muodostui pitkälti SSP:n nykyisen toiminnan ja toimintamahdollisuuksien sanelemana. Toimintamalli käsittää vapaaehtoisen polun aina SSP:n vapaaehtoistyöstä kiinnostumisesta itse vapaaehtoistyön tehtävään tai tehtävää odottamaan. Malli kuvaa toimintaprosessia yksinkertaisesti, ja prosessin eri vaiheet kuvataan sähköisessä käsikirjassa. Vapaaehtoistyön käsikirja muodostui 10 sivuiseksi virtuaalioppaaksi, jossa kuvataan omina lukuinaan toimintamallin vaiheet. Lisäksi opas sisältää tiivistettynä yleistä tietoa vapaaehtoistoiminnasta ja kannustaa sen kehittämiseen. Oppaaseen on myös upotettu linkkejä, joiden kautta lukija voi syventää

tietojaan tarkemmin. Yksinkertaisen muotoilunsa ja yleispätevyytensä vuoksi käsikirjaa on helppo päivittää jatkossa, jos vapaaehtoistyön luonne yhdistyksessä muuttuu.

Toimintamallin kuvaamisessa huomioidaan koko vapaaehtoistyön prosessi SSP:ssä. Tämän vuoksi sähköisessä käsikirjassa kuvataan ytimekkäästi vapaaehtoistyöhön olennaisesti liittyviä käsitteitä, käytäntöjä ja säädöksiä. Useilla eri organisaatioilla on näitä kuitenkin julkisina sähköisinä tietopaketteina, joten käsikirjaan sisällytettiin vain tämän toimintamallin kannalta kaikkein oleellisimpia ohjeita. Näin käsikirja palvelee käyttäjänsä mahdollisimman monipuolisesti ja tehokkaasti prosessin kaikissa vaiheissa, mutta oleellinen tieto on käsikirjan ytimekkyyden vuoksi helposti haettavissa.

4.3.3 Reflektointi

Vapaaehtoistyön sähköinen käsikirja on siis opas, jonka perusteella vapaaehtoistyö voidaan SSP:ssä aloittaa. Henkilöstömäärältään pienenä järjestönä SSP:ssä myös vapaaehtoistyön parissa toimivien työntekijöiden määrä rajoittunee toiminnanjohtajaan ja verkostokoordinaattoriin. Näin ollen myös Vapaaehtoistyön toimintamallia koskevat mietteet ja kehittämisehdotukset ovat helposti jaettavissa henkilökunnan välillä. Myös sähköisen käsikirjan ytimekkyys on toivottavaa toimintaa aloitettaessa, koska vapaaehtoistyön kehittyessä ja laajentuessa on sen muokkaaminen helpompaa.

Toisaalta toimintamallin ja käsikirjan sisältö jäivät tuntumaan löyhiltä. SSP:ssä paraikaa työskenteleville saattaisi toimintamallin mukainen prosessi muodostua itsestään vapaaehtoistyötä aloitettaessa, ja näille järjestömaailmaa jo tunteville työntekijöille voi käsikirjan sisältökin olla jo tuttua. Kuitenkin, näillä tuotoksilla on järjestöille luotu auki kirjattu ja ennen kaikkea sovittu prosessi, johon myös uusien työntekijöiden on helppo tutustua.

Vapaaehtoisten motivaatiotekijöiden tuntemisen hyödyntäminen näiden tuotosten laatimisessa osoittautui odotettua pienemmäksi. Koska informaatioteksti yhteydenottolomakkeen yhteydessä haluttiin pitää lyhyenä, mainittiin siinä ytimekkäästi muutamia seikkoja, jotka kirjallisuuskatsauksen tulosten ja muun teoriatietojen perusteella olivat yleisiä, merkittäviä motivaatiotekijöitä. Jos henkilö on jo lähtökohtaisesti lukemassa SSP:n vapaaehtoistyöstä, hän lienee etsinyt tiedon jostain syystä, ja on näin vahvasti potentiaalinen myös täyttämään yhteydenottolomakkeen. Työn antamien hyvien asioiden korostaminen voi kuitenkin olla merkittävä syyssä kohti toimintaa vapaaehtoistyötä vielä harkitsevalle.

Toimintamallin ja käsikirjan toteutuksessa ei vapaaehtoisten motivaatiotekijöiden tuntemisella voinut kokea olevan paljoakaan käyttöarvoa. Motivaatiotekijöiden tunteminen on varmasti tärkeintä vapaaehtoisen

perehdytyksessä sekä tukemisessa työn aikana tai jälkeen. Näin systemaattisen kirjallisuuskatsauksen tuloksiin tutustuminen voi olla hyödyllistä SSP:n toimijoille, jotka voivat ottaa ne huomioon vapaaehtoistyön suunnittelussa ja vapaaehtoisia kohdatessa. Luonnollisesti jokainen vapaaehtoinen on oma yksilönsä eri elämäntilanteissa erilaisten motivaatioiden vallitessa, mutta yleisimpien vaikuttavien motivaatiotekijöiden tunteminen antaa perustaa vapaaehtoistyön ymmärtämiselle, sekä auttaa ymmärtämään syvällisemmin yksittäisen vapaaehtoisen toimintaa ja toimintaan sitoutumista. Vapaaehtoistyön järjestäjältä vaadittaneekin kuitenkin herkkyyttä tunnistaa kullakin työn tekijällä niitä seikkoja, jotka vaikuttavat vapaaehtoistyössä joko myönteisellä tavalla kuin toimintahalua heikentävästi.

4.3.4 Yhteenveto

Syklin aikana tehtiin valmiiksi kehittämistehtävän lopputuotokset; sähköinen käsikirja vapaaehtoistyön toimintamalleineen, sekä vapaaehtoisten rekrytointia helpottava sähköinen yhteydenottolomake. Tuotokset toimitettiin tilaajataho SSP:lle, jonka kanssa yhteistyö oltiin jo sitä aloittaessa sovittu loppuvaksi vuoden 2016 lopussa. Yhteistyö SSP:n ja etenkin Anttosen kanssa oli sujuvaa, mutta muutokset SSP:n henkilöstöresursseissa eivät mahdollistaneet yhteistyölle lisääaikaa.

SSP:n kanssa sovittiin, että lopullinen opinnäytetyö motiiveja käsittelevine kirjallisuuskatsauksineen toimitetaan yhdistykselle sen valmistettua. Tämän opinnäytetyön puitteissa kehittämistyön vaiheistuksen spiraalin voidaan nähdä päättyvän valmiiseen Vapaaehtoistyön toimintamalliin ja opinnäytetyön raportointiin.

5 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Kyky aistia ympäröivän maailman muuttuminen ja toimia sen mukaisesti on tärkeää ajatellen kansalaistoiminnan tulevaa menestystä (Harju 2007, 19). Jo kehittämistyön aloitusvaiheessa kirjallisuuden perusteella saatiin käsitys, että niin vapaaehtoistoiminnassa, kuin myös Suomen järjestötoiminnassa yleensäkin, on merkittävästi kehittämistä vaativaa. Etenkin toiminnan markkinoinnin ja rekrytoinnin menetelmät tuntuivat useilla järjestöillä olevan huomattavasti jäljessä erityisesti yksityisen sektorin vastaavanlaisiin verrattuina. Suomen Syöpäpotilaat ry:n halu kehittää toimintaansa tuntuu perustellulta yhteiskunnan nykyisen tilanteen ja yhdistyksen palkallisten toimijoiden suppeahkojen resurssien vuoksi.

Kehittämistyössä luotiin SSP:n tarpeisiin perustuva vapaaehtoistyön toimintamalli, joka kuvattiin sähköisessä käsikirjassa. Opinnäytetyön

tutkimuksellisena osiona laadittiin systemaattinen kirjallisuuskatsaus, joka vastasi annettuun tutkimuskysymykseen; Mitkä tekijät motivoivat tekemään vapaaehtoistyötä? Kirjallisuuskatsauksen tulosten toivotaan auttavan niin vapaaehtoistyön kehittämisessä kuin vapaaehtoisia siihen sitouttaessa. Jokainen kehittämistyön syklivaihe kuvattiin omana kappaaleenaan, jossa esiteltiin niiden prosessi ja lopputulokset sekä arvioitiin syklin kulkua.

Toimintatutkimuksellinen lähestymistapa sykli- ja spiraalirakenteineen osoittautui käytännölliseksi menetelmäksi ja prosessin jäsentäjäksi. Kehittämistyölle ominainen toimintatapa uuden kehittämisestä ja arvioinnista takaisin paranneltuun kehittämisen tuotokseen ja edelleen uuteen arviointiin toistui koko prosessin ajan. Vapaaehtoistyön toimintamallin kehittämisessä oli koko prosessin ajan lisääntyvän teoreettisen tiedon sekä oman kokemuksellisen tiedon lisäksi merkittävässä osassa SSP:n toiminnanjohtaja Anttonen. Toiminnanjohtajan tuntemus omasta organisaatiostaan ja sen käytännöistä oli välttämättömyys kehittämisen onnistumiselle. Työn suunnitteluvaiheessa ei kehittämistyön tekijä, eikä ehkä organisaation edustajakaan täysin ymmärtänyt, kuinka kiinteää yhteistyötä ja syvällisempää yhdistyksen tuntemista kehittämistyön tekijä olisi tarvinnut. Tämän vuoksi alkuperäistä suunnitelmaa, jossa olisi tuotettu muun muassa perehdytysmateriaalia vapaaehtoisille, supistui yleistäsolle vapaaehtoistyön prosessista.

5.1 Arviointi

Kehittämistyön työstäminen aloitettiin lokakuussa 2016, ja yhteistyösopimus tilaajatahon SSP:n kanssa sovittiin vain vuoden 2016 loppuun. Kehittämistyön tekijän omat resurssit, sekä yhdistyksen muuttunut henkilökuntatilanne asettivat kuitenkin rajoitteita niin kehittämistyön kirjoittamiselle kuin yhteistyölle, ja lopullinen opinnäytetyö valmistui vasta merkittävästi myöhemmin. Koska yhteistyösopimus SSP:n kanssa oli sovittu loppumaan ennen kuin vapaaehtoistyötä saadaan aloitettua, jäi tuotosten arviointi siis vain niiden tekijän ja SSP:n toiminnanjohtaja Anttonen suoritettaviksi, eikä kokemuksia niiden varsinaisesta käytössä yhdistyksessä saatu. Anttonen antaman loppupalautteen (3.1. 2017) mukaan ”Tulokset/sovitut tuotokset ovat hyödynnettävissä hyvin Suomen Syöpäpotilaat ry:n vapaaehtoistoiminnan kehittämisessä ja ne menevät suoraan 16.1.2017 työnsä aloittavan järjestökoordinaattorin käyttöön uuden toimenkuvan rakentamisessa”. Kehittämistyöntekijä ei näin ollen ole tietoinen, miten materiaalia on yhdistyksessä hyödynnetty, tai vapaaehtoistoiminta käynnistynyt.

Koska yhteinen aika keskusteluille ja visioinnille työn tilaajatahon kanssa oli rajallista, ei toimintamallin suunnittelua, saati yksityiskohtia voitu tehdä tarkemmiksi. Kokonaisuudessaan kehittämistyön tekijän alkuperäiset toiveet tuotosten sisällöstä eivät juuri toteutuneet, vaan ne jäivät tuntumaan jopa tuloksettomilta. Toisaalta koska vapaaehtoistoimintaa

olla vasta aloittamassa, on varmasti paljon järjetön toimintaan liittyviä seikkoja, joita ei voida ennalta arvioida. Näin ollen yksinkertainen malli ja ytimekäs käsikirja antanevat hyvän pohjan toiminnan aloittamiselle, mutta niitä on helppo muokata yksityiskohtaisemmiksi, kun käytännön toiminta vakiintuu.

Kirjallisuuskatsaus osoittautui hyväksi menetelmäksi tutkia vapaaehtoistyön motivaatioita käsittelevää tutkimustietoa. Systemaattisen kirjallisuuskatsauksen tiukoista metodisista kriteereistä jouduttiin ajoin joustamaan, ja tämä vaikuttanee siihen, mitkä tutkimukset katsaukseen valikoituivat. Lähes jokaisessa katsauksessa tuloksissa korostuivat kuitenkin altruistiset arvot, eikä merkittäviä eroja sosiodemografisten tekijöiden suhteen juuri löydetty. Näin ollen tutkimustuloksia voitaneen pitää ainakin siinä määrin yleistettävänä, että niiden hyödyntäminen on mahdollista vapaaehtoistyön syvällisessä ymmärtämisessä ja sitä kautta suunnittelussa ja kehittämisessä.

Kehittämistyön tekijän kiinnostus vapaaehtoistyötä kohtaan juontui oma-kohtaisesta kokemuksesta sosiaali- ja terveyspalvelujen riittävyyden ongelmista, sekä vapaaehtoistyön mahdollisuuksista osiltaan täydentää näitä palveluja. Yhdistyksen vapaaehtoistoiminnan suunnittelussa kehittämistyön tekijä pääsi vaikuttamaan innovatiivisella tavalla organisaation toivottuun muutokseen sekä tutustumaan tarkemmin kolmannen sektorin järjestön rakenteeseen ja toimintaan. Kehittämistyön tavoite, uuden toimintatavan luominen potilasjärjestöön, tuki ja täydensi opinnäytetyön tekijän opiskelua sosiaali- ja terveysalan kehittämisen ja johtamisen koulutusohjelmassa.

5.2 Luotettavuus

Luotettavuuden arviointi on oleellinen osa tutkimusta. Tutkimuksen validiteetilla tarkoitetaan luotettavuutta sen suhteen, ollaanko tutkittu sitä mitä oli tarkoitus tutkia. Tutkimuksen toistettavuutta kuvataan reliabiliteetin käsitteellä. Reliaabelissa tutkimuksessa siis tutkimustulokset ovat eri tutkimuskerroilla melko samanlaisia, kun tutkimus on toteutettu samoilla lähtökohdilla. (Metsämuuronen 2007, 55, 64.)

Toiminnallisessa opinnäytetyössä tutkimuksen ja uuden asian kehittämiseen liittyvien innovaatioiden rajapinnat sekoittuvat. Tutkimuksellinen osuus noudattaa toki tarkasti tutkimuksellisen toiminnan metodeja, mutta sen yhdistäminen uuden luomiseen poikkeaa perinteisestä tutkimusnäkökulmasta. Kehittämistyön prosessi pyrittiin kuvaamaan mahdollisimman kokonaisvaltaisesti ja tarkasti, jotta voidaan selkeästi osoittaa miten SSP:lle toimitettaviin tuotoksiin ja systemaattisen kirjallisuuskatsauksen tuloksiin päästiin. Yhteistyötahon kanssa sovitut kehittämistyön työn tekoon liittyvät järjestelyt pitivät koko yhteistyön ajan, ja niin palautteen kuin parantamisehdotustenkin kanssa voitiin olla jatkuvasti avoimia.

Läpi kehittämistyön on lähdeviitteiden merkintä tehty tarkasti alkuperäislähteitä kunnioittaen, ja opinnäytetyön tekijän omat näkemykset esitetty selkeästi erillään viitatuista aineistosta. Teoriapohjan rakentamisessa on pyritty arvioimaan asioita eri näkökannoilta, ja esittämään myös eroavia mielipiteitä tai tutkimustuloksia, kun niitä on lähdeaineistossa ollut.

5.3 Jatkokehittämisehdotukset

Toiminnan jatkuva arvioiminen takaa järjestön uudistumiskykyisyyden. Tämä on ollut kansalaistoimijoille haastavaa, ja siihen tulisi siksi jatkossa panostaa. Toimiminen, arviointi, kouluttautuminen, uudistaminen ja uudelleenarviointi luovat kansalaisyhteiskunnan toimijoille pohjan menestykselle. (Harju 2007, 19.) SSP on ollut halukas uudistamaan toimintaansa aloittamalla vapaaehtoistoiminnan. Innovatiivisen ja uudistumishaluisen toiminnanjohtajan rooli edesauttaa yhdistystä pysymään toimivana ja kehittymään.

Järjestöt joutuvat nykypäivänä kilpailemaan vapaaehtoisista, joten markkinoinnin, perehdytyksen, sekä vapaaehtoisille osoitetun tuen ja kiitoksen merkitys ovat tärkeitä. Kehittämistyön osuus rajoittuu toimintamallin lisäksi yhteydenottolomakkeeseen, sähköiseen käsikirjaan ja motiivien tutkimiseen. Nämä luonevat pohjan vapaaehtoistyön aloittamiselle, mutta aktiivisten vapaaehtoisten löytäminen, heidän perehdyttämisensä ja sitouttamisensa vaativat yhdistykseltä oman, merkittävän osansa. SSP:n vapaaehtoistarve on rajoittunut pääasiassa yhdistystä edustaviin vapaaehtoisiiin ja verkostotoimijoihin, mutta mikäli sen tarpeet myöhemmin muuttuvat, toimii vapaaehtoistyön toimintamalli myös esimerkiksi vertaistukihenkilöiden rekrytoinnin ja tavoitettavuuden helpottamisessa.

Suomalaisessa vapaaehtoistyötä käsittelevässä kirjallisuudessa vapaaehtoistyön motiivien suhdetta vapaaehtoistyöhön hakeutumiseen ja siihen sitoutumiseen on käsitelty vähäisesti. Kun motivaation merkitys vapaaehtoistyössä on kuitenkin kiistaton, olisi niin tutkijoiden kuin vapaaehtoistyötä järjestävien organisaatioiden syytä antaa erityishuomio vapaaehtoistyöhön potentiaalisten, tai siihen halukkaiden henkilöiden motiivien selvittämiseksi ja niihin vastaamiselle. Näin niin vapaaehtoistyöhön ryhtyminen, työn mielekkyys, kuin myös siihen sitoutuminen voidaan suunnitella entistä paremmin työntekijälähtöiseksi.

LÄHTEET

- Asghar, H. (2015). The Volunteer Functions Inventory: Examination of Dimension, Scale Reliability and Correlates. *International Journal of Innovative and Applied Research*. Volume 3, Issue (4): 52–64. Haettu 27.12.2016 osoitteesta https://www.researchgate.net/publication/275886573_The_Volunteer_Functions_Inventory_Examination_of_Dimension_Scale_Reliability_and_Correlates
- Aveyard, H. (2010). *Doing A Literature Review In Health And Social Care. A practical guide*. Haettu 16.1.2017 HAMK Finnán kautta tietokannasta Ebook Central.
- Brayley, N., Obst, P.L., White, K.M., Lewis, I., Warburton J. & Spencer, N.M. (2014). Examining the predictive value of combining the theory of planned behaviour and the volunteer functions inventory. *Australian Journal of Psychology* 2015(67), 149–156.
- CASP (2013). *Qualitative Research Checklist*. Haettu 15.1.2018 osoitteesta http://docs.wix-static.com/ugd/dded87_29c5b002d99342f788c6ac670e49f274.pdf
- CASP (2017). *About Us*. Haettu 1.2.2018 osoitteesta <http://www.casp-uk.net/aboutus>
- CEBMA (n.d.a). *About Us*. Haettu 15.2.2018 osoitteesta <https://www.cebma.org/about-cebma/>
- CEBMA (n.d.b). *Critical Appraisal of a Survey*. Haettu 5.2.2018 osoitteesta: <https://www.cebma.org/wp-content/uploads/Critical-Appraisal-Questions-for-a-Survey.pdf>
- Celdrán, M. & Villar, F. (2007). Volunteering among older Spanish adults: Does the type of organization matter? *Educational Gerontology*. Mar2007, Vol. 33 Issue 3, 237–251.
- Chacón, F., Gutiérrez, G., Sauto, V., Vecina, M.L. & Pérez, A. (2017). Volunteer Functions Inventory: A systematic review. *Psicothema* 2017, Vol 29 No.3, 306–316. Haettu 12.3.2018 osoitteesta <http://www.psicothema.com/pdf/4398.pdf>
- Deci, E.L & Ryan, M.R. (2000). The “What” and “Why” of Goal Pursuits: Human Needs and the Self-Determination of Behavior. Target article. *Psychological Inquiry*. 2000, Vol.11, No.4, 227–268.
- Dufva, V. (2003). Sosiaali- ja terveysjärjestöperheet kuvassa. Teoksessa Niemelä, J. & Dufva, V. (toim.) *Hyvinvoinnin arjen asiantuntijat. Sosiaali-*

ja terveysjärjestöt uudella vuosituhanella. Jyväskylä: PS-kustannus, 11–29.

EBSCO (2017). *Who we are?* Haettu 20.3.2017 osoitteesta <https://www.ebsco.com/about/who-we-are>

Euroopan parlamentti (2008). *Mietintö vapaaehtoistyön roolista taloudellisen ja sosiaalisen yhteenkuuluvuuden edistämiseksi.* Haettu 5.11.2016 osoitteesta <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+REPORT+A6-2008-0070+0+DOC+XML+V0//FI>

Fink, A. (2005). *Conducting research literature reviews. From the internet to Paper.* Second edition. Sage Publications.

Güntert, S.T., Strubel, I.T., Kals, E. & Wehner, T. (2016). The quality of volunteers' motives: Integrating the functional approach and self-determination theory. *The Journal of Social Psychology.* 2016, Vol 156, NO.3, 310–327.

Harju, A. (2005). Kansalaisyhteiskunta vapaaehtoistoiminnan innoittajana. Teoksessa Nylund, M. & Yeung A.B. (toim.) *Vapaaehtoistoiminta. Anti, arvot ja osallisuus.* Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy, 58–80.

Harju, A. (2007). Aarre loistamaan. Teoksessa Harju, A. (toim.) *Kansalaistoimintaan kätkeyty Aarre.* Helsinki: Sivistysliitto Kansalaisfoorumi SKAF ry, 10–25.

Harju, A (n.d.). *Kansalaisyhteiskunnan määritelmä ja sisältö.* Kansalaisyhteiskunta.fi. Haettu 20.11.2017 osoitteesta https://www.kansalaisyhteiskunta.fi/kansalaisyhteiskunta/kansalaisyhteiskunnan_maaritelma_ja_sisalto

Heikkala, J. (2007). Osaaminen on kivaa. Teoksessa Harju, A. (toim.) *Kansalaistoimintaan kätkeyty Aarre.* Helsinki: Sivistysliitto Kansalaisfoorumi SKAF ry, 86–97.

Heikkinen, H.L.T. (2007). Toimintatutkimus -toiminnan ja ajattelun taitoa? Teoksessa Aaltola, J. & Valli, R. (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin I – metodin valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle.* 2.korjattu ja täydennetty painos. Jyväskylä: PS-kustannus, 196–211.

Heikkinen, H.L.T., Rovio, E. & Kiilakoski, T. (2010). Toimintatutkimus prosessina. Teoksessa Heikkinen, H.L.T., Rovio, E. & Syrjälä, L. (toim.) *Toiminnasta Tietoon. Toimintatutkimuksen menetelmät ja lähestymistavat.* 3, korj. painos. Helsinki: Kansanvalistusseura, 78–93.

Helsingin yliopiston kirjasto (2014). *Tiedonlähteet*. Haettu 1.3.2017 osoitteesta http://www.helsinki.fi/kirjasto/fi/tiedonlahteet/#sub-cat_finHumanistisetalatjateologiaMonialaiset

Henkilötietolaki 523/1999. Haettu 20.9.2016 osoitteesta <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990523>

Higgins, JPT. & Green, S. (toim.) (2011). *Cochrane Handbook for Systematic Reviews of Interventions* Version 5.1. The Cochrane Collaboration. Haettu 1.10.2016 osoitteesta www.handbook.cochrane.org

Hynynen, E-T. (2015). *Pyyteetöntä auttamista, henkilökohtaista hyötyä ja persoonatonta ystävyyttä. Vapaaehtoistyön motiivit kolmannen sektorin auttamistyössä*. Pro gradu -tutkielma. Sosiaalityö. Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö. Tampereen yliopisto. Haettu 16.3.2018 osoitteesta <http://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/97781/GRADU-1437141095.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Johansson, K. (2007). Kirjallisuuskatsaukset – Huomio systemaattiseen kirjallisuuskatsaukseen. Teoksessa Johansson, K., Axelin, A., Stolt, M. & Ääri, R-L.(toim.) *Systemaattinen kirjallisuuskatsaus ja sen tekeminen*. Turun Yliopisto. Hoitotieteen laitoksen julkaisuja. Tutkimuksia ja raportteja. A:51/2007, 3–9.

Juote, A. (2007). Järkiperäisestä hulluudesta moniäänisyyteen. Teoksessa Harju, A. (toim.) *Kansalaistoimintaan kätkeyty Aarre*. Helsinki: Siivistysliitto Kansalaisfoorumi SKAF ry, 44–63.

Koskiahho, B. (2001). Sosiaalipolitiikka ja vapaaehtoistyö. Teoksessa Eskola, A. & Kurki, L. (toim.) *Vapaaehtoistyö auttamisena ja oppimisena*. Tampere: Vastapaino, 15–40.

Kuuskoski, E. (2003). Vertaistoiminta osana ihmisyyttä. Teoksessa Niemelä, J. & Dufva, V. (toim.) *Hyvinvoinnin arjen asiantuntijat. Sosiaali- ja terveysjärjestöt uudella vuosituhanella*. Jyväskylä: PS-kustannus, 30–39.

Lahti, P. (2003) Järjestöjen edunvalvonta. Teoksessa Niemelä, J. & Dufva, V. (toim.). *Hyvinvoinnin arjen asiantuntijat. Sosiaali- ja terveysjärjestöt uudella vuosituhanella*. Jyväskylä: PS-kustannus, 86–93.

Leino-Kilpi, H. (2007). Kirjallisuuskatsaus – Tärkeää tiedon siirtoa. Teoksessa Johansson, K., Axelin, A., Stolt, M. & Ääri, R-L.(toim.) *Systemaattinen kirjallisuuskatsaus ja sen tekeminen*. Turun Yliopisto. Hoitotieteen laitoksen julkaisuja. Tutkimuksia ja raportteja. A:51/2007, 2.

Luping, W. (2011). Motivations for Youth Volunteer Participation: Types and Structure – An Analysis of Interviews with Twenty-Four Young

Volunteers. *Chinese Education and Society*, vol44, no.2–3, March–April/May–June 2011, 176–192.

Löckenhoff, C.E. & Carstensen, L.L. (2004). Socioemotional Selectivity Theory, Aging, and Health: The Increasingly Delicate Balance Between Regulating Emotion and Making Tough Choices. *Journal of Personality* 72:6, December 2004, 1395–1424.

Marjovuo, A. (2014). *Vapaaehtoistyön ytimessä. Järjestömuotoinen vapaaehtoistyö sosiaalisten representaatioiden näkökulmasta*. Väitöskirja. Helsingin yliopisto: Sosiaalitieteiden laitos. Haettu 3.4.2017 osoitteesta https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/44979/marjovuo_vaitoskirja.pdf?sequence=1

Markkola, P. (2005). Kristillissosiaalinen työ, kansalaisaktivismi ja naiset 1800-luvulla. Teoksessa Nylund, M. & Yeung A.B. (toim.) *Vapaaehtoistoiminta. Anti, arvot ja osallisuus*. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy, 39–57.

Metsämuuronen, J. (2007). *Tutkimuksen tekemisen perusteet ihmistieteissä*. Opiskelijalaitos. 4.painos. Helsinki: International Methelp Ky.

Moisset de Espanés, G., Villar, F., Urrutia, A., & Serrat, Rodrido. (2015). Motivation and Commitment to Volunteering in a Sample of Argentinian Adults: What is the Role of Generativity? *Educational Gerontology*. Feb2015, Vol. 41 Issue 2, 149-161.

Murto, L. (2003). Sosiaali- ja terveysjärjestöt hyvinvointipalvelujen tuottajana. Teoksessa Niemelä, J. & Dufva, V. (toim.) *Hyvinvoinnin arjen asiantuntijat. Sosiaali- ja terveysjärjestöt uudella vuosituhanella*. Jyväskylä: PS-kustannus, 64–85.

Mykkänen-Hänninen, R. (2007). *Vapaaehtoistyön rajapinnoilla*. Helsingin ammattikorkeakoulu Stadian julkaisuja. Sarja B: Oppimateriaalit 6.

Möttönen, S. & Niemelä, J. (2005). *Kunta ja kolmas sektori. Yhteistyön uudet muodot*. Jyväskylä: PS- Kustannus.

Niemelä, J. (2003). Esipuhe. Teoksessa Niemelä, J. & Dufva, V. (toim.) *Hyvinvoinnin arjen asiantuntijat. Sosiaali- ja terveysjärjestöt uudella vuosituhanella*. Jyväskylä: PS-kustannus, 6–10.

Nylund, M. (2005). Vertaisryhmät kokemusten ja tiedon jäsentäjinä. Teoksessa Nylund, M. & Yeung A.B. (toim.) *Vapaaehtoistoiminta. Anti, arvot ja osallisuus*. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy, 195–213.

Nylund, M. & Yeung A.B. (2005). Vapaaehtoisuuden anti, arvot ja osallisuus murroksessa. Teoksessa Nylund, M. & Yeung A.B. (toim.) *Vapaaehtoistoiminta. Anti, arvot ja osallisuus*. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy, 13–39.

Ojanen, M. (2001). Auttajaksi oppiminen – psykologia minuuden tulkina. Teoksessa Eskola, A. & Kurki, L. (toim.) *Vapaaehtoistyö auttamisena ja oppimisena*. Tampere: Vastapaino, 95–110.

Pessi, A.B. & Oravasaari, T. (2010). *Kansalaisjärjestötoiminnan ytimessä. Tutkimus RAY:n avustaminen sosiaali- ja terveystieteiden vapaaehtoistoiminnasta*. Avustustoiminnan raportteja 23. Helsinki. Haettu 17.3.2018 osoitteesta <http://www.kansalaisareena.fi/RAYraportti23.pdf>

Pessi, A.B. & Saari, J. (2008). *Hyvä tahto. Auttamisen asenteet ja rakenteet Suomessa*. Helsinki: Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto ry.

Petticrew, M. (2001). Systematic Reviews from Astronomy to Zoology: Myths and Misconceptions. *British Medical Journal*. 2001 J1n 13. 322: (7278): 98–101. Haettu 5.6.2017 osoitteesta <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC1119390/>

Principi, A., Chiatti, C., & Lamura, G. (2012). Motivations of older volunteers in three European countries. *International Journal of Manpower*. 2012, Vol. 33 Issue 6, 704–722.

Pudas-Tähkä, S-M. & Axelin, A. (2007). Systemaattisen kirjallisuuskatsauksen aiheen rajaus, hakutermit ja abstraktien arviointi. Teoksessa Johansson, K., Axelin, A., Stolt, M. & Ääri, R-L.(toim.) *Systemaattinen kirjallisuuskatsaus ja sen tekeminen*. Turun Yliopisto. Hoitotieteen laitoksen julkaisuja. Tutkimuksia ja raportteja. A:51/2007, 46–57.

Ropo, A. & Eriksson, P. (2001). Hyvinvointipalvelut, liiketoiminta ja vapaaehtoistyö. Teoksessa Eskola, A. & Kurki, L. (toim.) *Vapaaehtoistyö auttamisena ja oppimisena*. Tampere: Vastapaino, 41–54.

Rousku, H-M. (2015). *Motivaatio ja työnilo Mannerheimin lastensuojeluliiton vapaaehtoistyössä*. Pro gradu -tutkielma. Yleinen kasvatustiede. Kasvatustieteiden laitos. Turun yliopisto. Haettu 16.3.2018 osoitteesta http://www.utupub.fi/bitstream/handle/10024/121863/gradu_kasvatustiede_Rousku.pdf?sequence=2&isAllowed=y

Ruohonen, M. (2003). Järjestöt vapaaehtoistoiminnan areenoina ja mahdollistajina. Teoksessa Niemelä, J. & Dufva, V. (toim.). *Hyvinvoinnin arjen asiantuntijat. Sosiaali- ja terveystieteiden järjestöt uudella vuosituuhannella*. Jyväskylä: PS-kustannus, 40–55.

Ruohotie, P. (1998). *Motivaatio, tahto ja oppiminen*. Helsinki: Edita.

Salmi, T.T. (2014). Kolmannen sektorin toiminta-alue laajenee. Helsinki: *Lääkärilehti* 35/2014, 2092–2093.

Salonen, K. (2012). Kehittämistoiminnan konstruktivistinen malli. Teoksessa Hautala, T., Ojalehto, M. & Saarinen, J. (toim.) *Työelämää kehittämässä. Ammattikorkeakoulu projektimaisen kehittämisen kumppanina*. Turun ammattikorkeakoulu: Oppimateriaaleja 67, 22–31. Haettu 25.3.2018 osoitteesta <http://julkaisut.turkuamk.fi/isbn9789522162625.pdf>

Salonen, K. (2013). *Näkökulmia tutkimukselliseen ja toiminnalliseen opinnäytetyöhön. Opas opiskelijoille, opettajille ja TKI-henkilöstölle*. Turun ammattikorkeakoulu: Puheenvuoroja 72. Haettu 15.9.2016 osoitteesta <http://julkaisut.turkuamk.fi/isbn9789522163738.pdf>

Shields, P.O. (2009). Young Adult Volunteers: Recruitments Appeals and Other Marketing Considerations. *Journal of Nonprofit & Public Sector Marketing*. Volume 21, 2009- Issue 2, 139–159. Haettu 15.11.2016 osoitteesta <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/10495140802528658>

Smith, K., Holmes, K., Haski-Levenhal, D., Cnaan, R.A., Handy, F. & Brudney, J.L. (2010). Motivations and Benefits of Student Volunteering: Comparing Regular, Occasional, and Non-Volunteers in Five Countries. *Canadian Journal of Nonprofit & Social Economy Research / Revue canadienne de recherche sur les OSBL et l'économie sociale*. Sep2010, Vol. 1 Issue 1, 65–81.

Sorri, H. (2005) Elämän käännteet. Arvojen ja identiteetin muutokset Teoksessa Nylud, M. & Yeung A.B. (toim.) *Vapaaehtoistoiminta. Anti, arvot ja osallisuus*. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy, 126–142.

Suomen Syöpäpotilaat ry (n.d.). Haettu 15.9.2016 osoitteesta <http://www.syopapotilaat.fi/>

Suomen Syöpäpotilaat ry (2016). *Suomen Syöpäpotilaat ry:n strategia. Toimintalinjat vuosille 2016 – 2018*. Tulostettu 4.12.2016. Alkuperäinen tiedosto saatavissa tekijäyhdistykseltä.

Syöpäjärjestöt (n.d.a). Haettu 1.12.2016 osoitteesta <https://www.kaikisyovasta.fi/>

Syöpäjärjestöt (n.d.b). Haettu 15.11.2016 osoitteesta <https://www.syopajarjestot.fi/>

Särkelä, R. (2003), Järjestöt kansainvälistyvässä maailmassa. Teoksessa Niemelä, J. & Dufva, V. (toim.). *Hyvinvoinnin arjen asiantuntijat. Sosiaali- ja terveysjärjestöt uudella vuosituhanella*. Jyväskylä: PS-kustannus, 94–107.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (2013). *Kansalaisjärjestöt*. Haettu 5.12.2016 osoitteesta <https://www.thl.fi/fi/web/hyvinvointi-ja-terveys-erot/yhteistyö/jarjestot>

Suomen virallinen tilasto (SVT) (2011). *Ajankäyttö. Osallistuminen ja vapaaehtoistyö 2009*. Helsinki: Tilastokeskus. Haettu 14.9.2017 osoitteesta http://www.stat.fi/til/akay/2009/04/akay_2009_04_2011-09-16_fi.pdf

Toikko, T. & Rantanen, T. (2009). *Tutkimuksellinen kehittämistoiminta: näkökulmia kehittämisprosessiin, osallistamiseen ja tiedontuotantoon*. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy.

Valtakunnallinen sosiaali- ja terveysalan eettinen neuvottelukunta ETENE (2014). *Vapaaehtoistoiminnan etiikka – ETENE:n kannanotto. Kannanotto 6.3.2014*. Haettu 20.9.2016 osoitteesta <http://etene.fi/documents/1429646/1556041/Kannanotto+vapaaehtoistoiminnan+etiikka.pdf/699021f0-dbca-4a81-8fc9-2f91ce31221f>

Valtanen, A. (2016). *Naisten Pankin vapaaehtoiset. Motiiveja vapaaehtoistyötä kohtaan*. Pro gradu -tutkielma. Sosiaalityö. Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos. Jyväskylän yliopisto. Haettu 1.6.2017 osoitteesta <https://jyx.jyu.fi/dspace/handle/123456789/51660>

Yamashita, T., López, E.B., Soligo, M. & Keene, J. (2017). Older Lifelong Learners' Motivations for Participating in Formal Volunteer Activities in Urban Communities. *Adult Education Quarterly*. May2017, Vol. 67 Issue 2, 118–135.

Yeung, A.B. (2005). Tutkimustyökaluja vapaaehtoisuuden motivaation määrittämiseen. Teoksessa Nylund, M. & Yeung A.B. (toim.) *Vapaaehtoistoiminta. Anti, arvot ja osallisuus*. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy, 83–103.

Yeung, A. B. (2007). Innoittava vapaaehtoistoiminta- toimintaan sitoutuminen ja sen tukeminen. Teoksessa Harju, A. (toim.) *Kansalaistoimintaan kätkeyty Aarre*. Helsinki: Sivistysliitto Kansalaisfoorumi SKAF ry, 152–165.

Vapaaehtoistyön info, sähköinen yhteydenottolomake ja henkilörekisteriseloste Suomen Syöpäpotilaat ry:n verkkosivuille. (www.syopapotilaat.fi)

VAPAAEHTOISTYÖ SUOMEN SYÖPÄPOTILAAT RY: SSÄ

Suomen Syöpäpotilaat ry:n toimintaan voi osallistua vapaaehtoisena erilaisissa asiantuntija- ja verkostoitumistehtävissä. Myös yksittäiset [potilasverkostomme](#) Facebookissa tarvitsevat aktiivisia toimijoita. Sovimme henkilökohtaisesti jokaisen vapaaehtoisen kanssa tehtävästä ja sen ajankohdasta.

Vapaaehtoistyö on suurella sydämellä tehtyä tärkeää työtä, josta palkaksi saa auttamisen ilon lisäksi vaikuttamisen kokemuksia. Moni vapaaehtoinen arvostaa myös työstään saamaansa kokemusta ja mahdollisuuksia osallistua yhdistyksen toimintaan omien kiinnostuksen kohteidensa puitteissa.

Mikäli olet kiinnostunut vapaaehtoistyöstä yhdistyksessämme, täytä oheinen lomake ja otamme Sinuun yhteyttä. Lomake ei sido Sinua mihinkään, mutta täyttämällä sen huolellisesti voimme tarjota juuri Sinulle parhaiten sopivia tehtäviä.

Jos haluat toimia syöpään sairastuneen **vertaistukihenkilönä**, klikkaa [Syöpäjärjestöjen vertaistuki](#) -sivulle.

Sukunimi*

Etunimi*

Puhelin*

Sähköposti

Asuinkunta

-Olen kiinnostunut tehtävistä*

Potilasverkostoissa Yhdistyksen muissa tehtävissä

Mikäli olet kiinnostunut tehtävistä potilasverkostoissa, onko jokin tietty verkosto, jossa haluaisit toimia?

-Pystyn tekemään vapaaehtoistyötä satunnaisesti ja erikseen sovittaessa*

Iltaisin Viikonloppuisin Etätöyönä verkossa (esim. potilasverkostot)

-Pystyn matkustamaan tarvittaessa ja sopimuksen mukaan *

Omalla autolla Junalla tai linja-autolla

-Minulla on omakohtaista tai muutoin hankittua kokemusta

Syövästä Vertaistuesta Edunvalvonnasta Suomen Syöpäpotilaat ry:stä tai muista potilasjärjestöistä

-Muuta? Onko Sinulla jotain erityisosaamista, jota voisit hyödyntää vapaaehtoistyössä?

-Mikä sai Sinut kiinnostumaan vapaaehtoistyöstä Suomen Syöpäpotilaat ry:ssä?

Suomen Syöpäpotilaat ry saa säilyttää tässä lomakkeessa antamani tiedot sähköisessä **Vapaaehtoistyöntekijöiden henkilörekisterissä** ([LINKKI REKISTERISELOSTEeseen](#)). Tietoja käytetään vain sopivien vapaaehtoistyötehtävien etsimiseen ja niistä ilmoittamiseen. *

LÄHETÄ

REKISTERISELOSTE 5.12.2016

Henkilötietolain (523/1999) 10 §:n mukainen rekisteriseloste.

1. Rekisterinpitäjä

Suomen Syöpäpotilaat ry

Y-tunnus: 0239008-1

Malminkaari 5, 00700 Helsinki

Puhelin: 044 053 3211

Sähköposti: potilaat@syopapotilaat.fi

2. Rekisterin nimi

Suomen Syöpäpotilaat ry:n Vapaaehtoistyöntekijöiden henkilörekisteri.

3. Rekisterin tarkoitus

Rekisterin henkilöiden tietoja voidaan käsitellä sopivien vapaaehtoistyön tehtävien löytämiseksi, sekä niistä henkilölle ilmoittamiseksi.

4. Rekisterin tietosisältö

Rekisteri voi sisältää seuraavia tietoja:

- henkilön yhteystiedot; nimi, asuinkunta, puhelinnumero, sähköpostiosoite
- henkilön vapaamuotoista kerrontaa omista työtehtäviin tai toiveisiin liittyvistä seikoista
- henkilön erillisellä luvalla tietoja hänen yhdistyksessä suorittamistaan vapaaehtoistyön tehtävistä

5. Säännönmukaiset tietolähteet

Henkilöä koskevat tiedot saadaan säännönmukaisesti henkilöltä itseltään Suomen Syöpäpotilaat ry:n verkkosivujen sähköisen yhteydenottolomakkeen kautta.

6. Säännönmukaiset tietojen luovutukset

Rekisterin tietoja ei siirretä eikä luovuteta rekisterinpitäjältä ulkopuolisille tahoille.

7. Rekisterin suojauksen periaatteet

Suomen Syöpäpotilaat ry tallentaa yhteystietolomakkeella annetut tiedot sähköiseen järjestelmään, joka on suojattu teknisillä suojausmenetelmillä. Järjestelmään pääsevät vain tietyt, valtuutetut Suomen Syöpäpotilaat ry:n toiminnasta vastaavat henkilöt. Henkilötiedot säilytetään luottamuksellisina.

Suomen Syöpäpotilaat ry

VAPAAEHTOISTYÖ SUOMEN SYÖPÄPOTILAAT RY: SSÄ

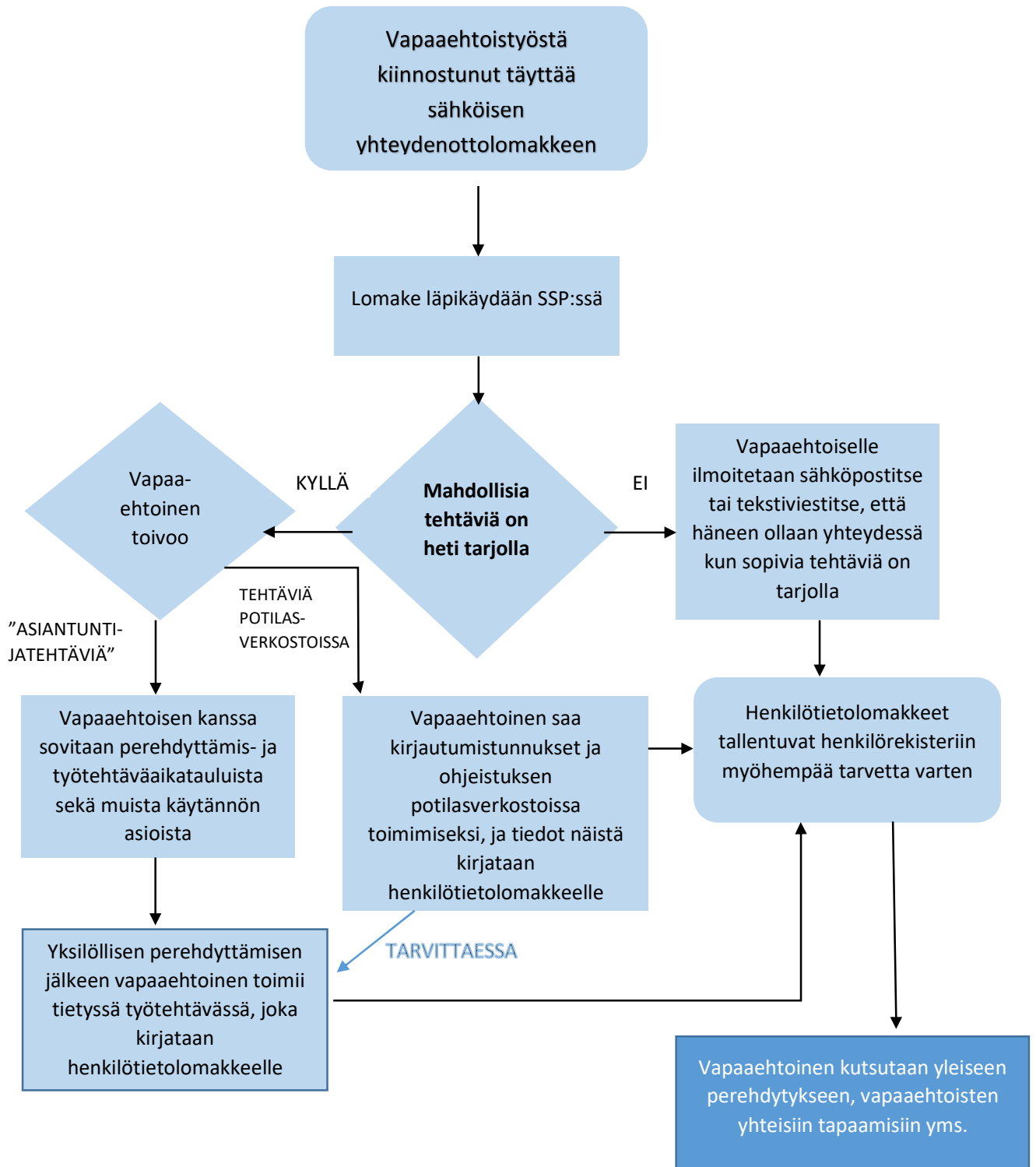
Käsikirja toiminnan tueksi

Aluksi

Motiiveja liittyä mukaan vapaaehtoistyöhön löytynee yhtä useita kuin itse vapaaehtoisiaakin. Yleistä kuitenkin on halu päästä toimimaan ja vaikuttaman osana kansalaisyhteiskuntaa, sekä puhtaasti pyrkimys tehdä lähimmäisille hyvää. Tärkeää on muistaa, että vapaaehtoistyö on aina palkatonta työtä, ja sen tekijää eivät sido samanlaiset velvollisuudet kuin palkallisia työntekijöitä. Jokainen vapaaehtoinen on kuitenkin omilla toiveillaan, taidoillaan ja kokemuksillaan ainutlaatuinen osa työyhteisöä. Vapaaehtoistyöntekijä on arvokas voimavara, jonka avulla yhdistyksemme voi toimia entistäkin paremmin!

Tämän käsikirjan tarkoituksena on toimia tukena vapaaehtoistyön prosessin hallinnassa SSP:ssä. Prosessikaavio kuvaa pääpiirteittäin vapaaehtoistyöntekijän polun rekrytoinnista itse vapaaehtoistyöhön. Jokainen prosessin vaihe on kirjattu tarkemmin omassa kappaleessaan, ja lisätietoa yleisistä vapaaehtoistyöhön liittyvistä seikoista saat klikkaamalla sinisiä hyperlinkkejä. Vapaaehtoistyön kehittäminen on tärkeä osa toiminnan jatkuvaa parantamista, joten käsikirjaa kannattaa päivittää säännöllisesti sujuvan toiminnan takaamiseksi.

Vapaaehtoistyön prosessi

1. Vapaaehtoistyöstä kiinnostunut täyttää sähköisen yhteydenottolomakkeen

SSP:n vapaaehtoistyön verkkosivuilla on ytimekäs info yhdistyksen tarjoamasta vapaaehtoistyöstä. On toivottavaa, että vapaaehtoistyöstä kiinnostunut henkilö täyttää verkkosivuilla [yhteydenottolomakkeen \(tähän hyperlinki lomakkeeseen\)](#). Lomakkeen kysymyksillä kartoitetaan henkilön kiinnostuksen kohteita, kompetensseja sekä vapaaehtoistyöhön käytettävissä olevaa aikaa. Osin strukturoidun lomakkeen avulla voidaan näin kullekin vapaaehtoiselle tarjota paremmin juuri hänelle sopivia tehtäviä. Lomakkeet arkistoidaan sähköisesti Vapaaehtoistyöntekijöiden henkilörekisteriin, jolloin voidaan taata niiden olevan turvallisesti tarkasteltavissa ja helposti hallittavissa. Rekisteristä on laadittu Henkilötietolain mukainen [rekisteriseloste](#), jota jokainen verkkosivujen vierailija pääsee tarkastelemaan yhteydenottolomakkeen ohessa olevasta [linkistä \(tähän hyperlinki rekisteriselosteeseen\)](#). Henkilön yhteystiedot voidaan liittää hänen näin halutessaan myös muuta kautta rekisteriin. On kuitenkin huomiotava, ettei rekisteri saa sisältää [arkaluonteisia tietoja](#) tai henkilötunnuksia.

2. Lomake läpikäydään SSP:ssä

Kun vapaaehtoistyöstä kiinnostunut on täyttänyt verkkosivuilla lomakkeen, tallentuu lomake siis automaattisesti Vapaaehtoisyöntekijöiden henkilörekisteriin. Kuten rekisteriselosteessa mainitaan, on tämän rekisterin käyttöoikeus rajattua, ja tällä hetkellä oikeudet tarkasteluun ovat yhdistyksen toiminnanjohtajalla ja verkostokoordinaattorilla. Yhteydenottolomakkeen täyttänyt henkilö odottanee kontaktia mahdollisimman pian, joten saapuneita lomakkeita on syytä käydä läpi säännöllisesti. Lomakkeen tiedot katsotaan läpi, ja jatketaan vastausten perusteella prosessin mukaisesti.

3.1 Mahdollisia tehtäviä ei ole heti tarjolla

Mikäli SSP:llä ei ole kyseisellä hetkellä ajankohtaista tarvetta vapaaehtoistyölle, ilmoitetaan siitä yhteydenottolomakkeen täyttäneelle sähköpostitse, tekstiviestitse tai soittaen. On tärkeää, että vapaaehtoistyöstä kiinnostunut kokee yhteydenottoaan arvostettavan, ja ymmärtää, että uusia tehtäviä ilmaantuu, vaikkei niiden ajankohta ole aina pitkälle aikavälille suunniteltu. Mikäli on tiedossa, että muilla Syöpäjärjestöjen organisaatioilla voisi olla tarjota kyseiselle henkilölle sopivia tehtäviä,

kysytään vapaaehtoistyöstä kiinnostuneen mielipidettä asiasta, ja toimitetaan tämän näin halutessaan yhteistiedot kyseiselle taholle.

Joka tapauksessa henkilön yhteydenottolomakkeelle kirjaamat tiedot siis tallentuvat Vapaaehtoistyöntekijöiden henkilörekisteriin, jolloin niitä voidaan hyödyntää myöhemmin, kun sopivanlaisia vapaaehtoistyön tehtäviä vapautuu. Vaikka sopivaa työtehtävää ei olisikaan vielä tiedossa, voidaan henkilötietorekisterin henkilöitä kutsua vapaaehtoisille järjestettäviin yhteisiin perehdytystilaisuuksiin sekä myös muihin vapaaehtoisten yhteisiin tapaamisiin yms.

3.2 Mahdollisia tehtäviä on heti tarjolla potilasverkostoissa

Yhteydenottolomakkeeseen sisältyy kysymys, jolla kartoitetaan, onko vapaaehtoistyöstä kiinnostunut halukas toimimaan ensisijaisesti potilasverkostojen parissa, ja jos on, niin missä niistä. Mikäli kyseisessä potilasverkostossa on tarvetta aktiiviselle verkkotoimijalle, sovitaan kiinnostuneen kanssa tarkemmin tehtävän sisällöstä ja muista seikoista. Tässä vaiheessa on hyvä vielä kartoittaa, onko henkilö kiinnostunut toimimaan vain verkon kautta Facebook ryhmässä, vai ehkä halukas toimimaan myös

muuten oman potilasverkostonsa tapahtumissa. Henkilölle annetaan tunnukset/oikeudet potilasverkoston ”manageriksi” tai vastaavaksi, ja käydään läpi periaatteet Facebook-ryhmässä toimimisesta. Tarvittaessa, ja erityisesti mikäli henkilö haluaa toimia myös verkon ulkopuolella järjestettävissä potilasverkostotapahtumissa, sovitaan tarkemmasta perehdytyksestä.

Henkilön luvalla Vapaaehtoistyön henkilötietorekisterin henkilötietolomakkeelle kirjataan tieto siitä, mihin potilasverkostoon vapaaehtoinen sitoutuu, ja toivooko hän jatkossa mahdollisesti myös muunlaisia vapaaehtoistyön tehtäviä.

3.3 Mahdollisia tehtäviä on heti tarjolla muissa tehtävissä

Yhdistys tarjoaa vapaaehtoistyön tehtäviä pääosin ”asian-
tuntijavapaaehtoisille”, ja henkilöille jotka ovat halukkaita yhdistyksen edustus- ja verkostoitumistehtäviin. Työtehtävät ovat vaihtelevia, mutta niihin lukeutuvat ainakin

- SSP:n edustaminen erilaisissa tapahtumissa
- Verkostotapahtumien järjestäminen
- Verkostoituminen muiden syöpäyhdistysten ja yhteistyötahojen kanssa

- Kansainvälisen yhteistyön kehittäminen

Ensikontaktin yhteydessä on syytä vielä varmistaa, että vapaaehtoisen lomakkeelle täyttämät tiedot ovat paikansa pitäviä, ja kysyä mahdolliset tarkentavat kysymykset toivotusta työstä ja henkilön kompetensseista. Luonnollisesti keskustelussa noudatetaan normaaleja työelämän hyviä käytänteitä, ja huomioidaan mm. arkaluontoisten tai muuten yksityiselämää koskevien kysymysten välttäminen.

Yhteisesti sovitun sopivan tehtävän löydyttyä vapaaehtoistyöntekijän kanssa sovitaan alustavasti perehdytyksestä ja muista käytännön asioista tehtävää koskien.

3. Perehdyttäminen ja työtehtävässä toimiminen

Vaikka SSP:n tarjoama vapaaehtoistyö ei sisällä suuria riskejä vapaaehtoiselle, on [työsuojausta](#) koskevat seikat huomioitava. Vapaaehtoistyö kuuluu [työturvallisuuslain](#) piiriin, joten jokaiselle vapaaehtoiselle laaditaan kirjallinen sopimus vapaaehtoistyöstä. Sopimus EI ole työsopimus, joten siihen ei kirjata työsuhteeseen liittyviä velvoitteita kuten esim. työaikoja. Sopimuksessa on

pikemminkin tärkeää nostaa esille yhdistyksen ja vapaaehtoistyön periaatteet, joihin molemmat osapuolet näin sitoutuvat. Kirjallisesti näkyväksi tehdyt yhteiset sovitut asiat luovat turvallisuuden tunnetta molemmille sopimuksen osapuolille, sekä lisäävät vapaaehtoisen sitoutumista tehtäviin. Vapaaehtoistyöntekijöiden henkilörekisteriin merkitään henkilön lomakkeelle, kun sopimus on allekirjoitettu. Käytännössä sopimus voidaan tehdä myös suullisesti, mutta kirjallisen sopimuksen tekeminen varmistaa, ettei epäselvyyksiä yhteisesti sovituista asioista tule.

Vapaaehtoistyötä säätelevät myös useat eri lakien alaiset säädökset, joista osa on valitettavan tulkinnanvaraisia. Vapaaehtoistyötä koordinoivan on kuitenkin syytä tuntea säädökset. Näitä on kerätty kattavasti VETY-hankkeen [verkkosivuille](#).

Kulloisenkin työtehtävän perehdytys riippuu itse tehtävästä, joten perehdytys voi olla henkilökohtainen, ryhmä – tai verkkoperehdytys. Tärkeää on luonnollisesti, että vapaaehtoinen sisäistää tarkasti SSP:n arvot, missiot ja strategian. Ennen työtehtävää ja sen aikana, on tärkeää, että vapaaehtoisella on mahdollisuus tavoittaa joku yhdistyksen henkilökunnassa mahdollisten kysymysten ilmetessä.

Jokaisella vapaaehtoistyöntekijällä on omanlaisensa työ- ja elämäkokemus sekä näkemys vapaaehtoistyön tehtävien suorittamisesta. Siksi kannattaakin muista jokaisessa perehdytyksessä, tehtävän luonteesta riippumatta, käydä läpi ainakin seuraavat seikat:

- ✓ Vaitiolovelvollisuus
- ✓ Yhdistyksen arvot ja vapaaehtoisen asema yhdistyksen edustajana
- ✓ Muistutus vapaaehtoistyön palkattomuudesta
- ✓ ”Huoleton sitoutuminen” (vaikkei vapaaehtoisella ole samanlaisia velvoitteita työn suorittamiseen, on jokainen tehtävä kuitenkin tärkeä ja vaatii sovituissa seikoissa pitäytymistä)

5. Työtehtävän jälkeen

On tärkeää, että vapaaehtoinen saa arvostavaa palautetta ja kiitosta työstään. Erityisen tärkeää on korostaa sitä miksi tehty työ on tärkeää ja merkityksellistä. Sitoutumista vapaaehtoistyöhön ja yhdistykseen itsessään edesauttaa henkilön toiminnan arvostava huomioiminen sekä se, että tehtävä on koettu miellyttäväksi ja hyvin sujuneeksi. Jokaisen työtehtävän jälkeen onkin syytä ainakin

lyhyesti keskustella vapaaehtoisen kanssa hänen kokemuksestaan tehdystä työstä.

Jokaisen työtehtävän jälkeen, vapaaehtoisen luvalla, hänen henkilötietolomakkeellensa Vapaaehtoistyön henkilörekisterissä merkataan tehty työ, ja henkilölle voidaan taas jatkossa tarjota hänelle parhaiten sopivia työtehtäviä.

Vapaaehtoisten sitoutumista ja aktiivisuutta tukevat erilaiset yhteiset tapaamiset, olivat ne sitten vapaamuotoisia kahvitteluiltoja tai yhdistyksen toimintaan liittyviä infotilaisuuksia. Näitä onkin syytä pyrkiä järjestämään aina mahdollisuuksien mukaan, ja myös näiden järjestämisessä kannattaa pyrkiä hyödyntämään vapaaehtoisia ja heidän toiveitaan tapahtumien sisällöstä.

Myös potilasverkostoiden verkkotoimijat on syytä huomioida säännöllisesti esimerkiksi vapaamuotoisella sähköpostiviestillä, ja myös kannustaa heitä antamaan aina tarvittaessa palautetta ja kehittämisehdotuksia, ja toki kutsua myös mukaan yhteisiin vapaaehtoistyöntekijöiden tapaamisiin.

Luonnollisesti, jokainen henkilörekisterissä oleva vapaaehtoinen on oikeutettu pyytämään ilman lisäselvityksiä tietojensa poistoa rekisteristä, ja näin lopettamaan vapaaehtoistyö.

Tämä käsikirja on osa sairaanhoitaja Tytti Natusen ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon opinnäytetyötä ”Vapaaehtoistyön toimintamallin kehittäminen Suomen Syöpäpotilaat ry:lle”. Käsikirjan tietoperusta lähteineen löytyy opinnäytetyöstä. Opinnäytetyö on valmistunut keväällä 2018, ja se on haettavissa opinnäytetöiden tietokanta Theseuksesta.

Opinnäytetyön lopputuotos, eli Vapaaehtoistyön toimintamalli ja tämä käsikirja, sekä verkkosivujen yhteydenottolomake toteutettiin pääosin SSP:n toiminnanjohtaja Minna Anttosen toiveiden, ideoiden ja tuen avulla.